

AZ OSZTRÁK-MAGYAR HATÁRMENTI INGÁZÓI FOLYAMATOK, ÉS AZ ŐKET TÁMOGATÓ SZERVEZETI HÁTTÉR VIZSGÁLATA, ELEMZÉSE

KUTATÁSI JELENTÉS

*az Ausztria-Magyarország INTERREG V/A program ATHU035
"Fair Labour Market Conditions in the Pannonia Region" FAIRWORK projekt
keretében*

A tanulmányt készítette:

Projective Consulting Kft.

2018. január

MAGYAR SZAKSZERVEZETI SZÖVETSÉG

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
ZUSAMMENFASSUNG	8
1. BEVEZETÉS, PROBLÉMAFELVETÉS.....	11
1.1. A FAIRWORK PROJEKT	11
1.2. A KUTATÁS CÉLJA.....	11
2. A RÉGIÓ GAZDASÁGI ÉS MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATAI .	14
2.1 BURGENLAND MUNKAERŐ PIACA, JÖVEDELMI VISZONYAI.....	14
2.2 A HATÁRON ÁTNYÚLÓ INGÁZÁS PROBLÉMÁI.....	26
2.3 A MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATOK JÖVŐJE.....	28
3. KUTATÁS.....	30
3.1 A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	30
3.2 AZ INGÁZÓK SZEMÉLYES ÉS CSALÁDI ÉLETHELYZETÉNEK ÉS STRATÉGIÁINAK FELMÉRÉSE.....	30
3.3 AZ INGÁZÓKKAL FOGLALKOZÓ INTÉZMÉNYEK VIZSGÁLATA	48
3.3.1 FELMÉRÉS AZ OSZTRÁK SZERVEZETEK KÖRÉBEN	48
3.3.2 FELMÉRÉS A MAGYARORSZÁGI SZERVEZETEK KÖRÉBEN.....	52
FORRÁSJEGYZÉK	57
ÁBRÁK JEGYZÉKE	58
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	59
MELLÉKLETEK.....	60
1. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	60
2. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	66
3. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	71
4. SZÁMÚ MELLÉKLET.....	76

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Kutatásunk az osztrák-magyar határon átnyúló ingázók helyzetét vizsgálta 2017 nyarán. Módszertana a statisztikai adatelemzés, a kérdőíves kutatás és a fókuszcsoportos megkérdezés volt.

Kutatási jelentésünk áll egyrészt egy helyzetelemzésből, mely a hátártérség két oldalát elemezte abból a szempontból, hogy milyen *push* és *pull* faktorok alakítják a határon át ingázó munkavállalást. Fő megállapításunk, hogy bár ez egyáltalán nem ismert Magyarországon, de a két határrégió között található az Európai Unió legnagyobb fejlettségbeli különbsége, ugrása. Burgenland ma már nem fejletlen tartomány, mint ahogy az sokak szemében még mindig él, hanem átlagos osztrák fejlettségű térség. A bérek nagyjából háromszorosak Nyugat-Magyarországhoz képest, míg az árakban messze nincs hasonló különbség. Munkalehetőség pedig bőven akad Ausztriában.

Ezek után kérdőíves felmérés keretében kutattuk meg az ingázókat. Azt találtuk, hogy a tipikus regisztrált magyar ingázó egyáltalán nem alacsony végzettségű, ma már huzamosabb ideje dolgozik Ausztriában. Naponta ingázik, tipikusan 90 perc körüli időt egy irányba. A fizetése 2-4-szerese a hazai hasonló munkakörnek, és ma már hasonló fizetéseket várna el Magyarországon is. Ennek hiányában nem tervezi, hogy visszatér Magyarországra dolgozni. Ezen kívül elvárná a humánusabb főnök-beosztott viszonyt is. Az ingázók nem érzik úgy, hogy kiesnének a magyarországi életükből, az igen elterjedt nézettel szemben nem csak aludni járnak haza, aktív életet élnek itthon is. Árulkodó, hogy gyerekeiket tipikusan magyar iskolákba járatják. Mindez arra utal, hogy bár nem kívánnak elszakadni Magyarországtól, de a hazai gazdasági folyamatokban, az életszínvonal felzárkózásában középtávon nem bíznak.

A határon átnyúló ingázás tehát vélhetően közép és hosszú távon is folytatódni fog. Egyetlen lehetséges kockázati tényező a menekültválság. Amennyiben Ausztria újra bevezeti a schengeni belső határon is a folyamatos határellenőrzést, az ingázó munkavállalás ellehetetlenülne.

Szintén elvégeztük az osztrák és a magyar oldalon is az ingázókat segítő szervezetek (munkaügyi központok, statisztikai intézmények, társadalombiztosítás, szakszervezetek) fókuszcsoportos megkérdezését az ingázókkal kapcsolatos tapasztalataikról. A két oldal közötti együttműködést mindkét oldal jónak minősítette, ám jövőbeli fejleszteniivalókról is mind beszámoltak. Ennek háttérében a szakértői beszámolók alapján az áll, hogy viszonylag kevés információ áll rendelkezésre a szomszédos államban folyó ügyintézés folyamatáról, a pontos ügymenetről, a szakértők felkészültségéről, az adott ország jogszabályaiban történő változásokról. A korábbi évek gyakorlatához képest 2017 nyarán-őszén azt tapasztaltuk, hogy sok olyan kezdeményezés, - amely az osztrák-magyar határmenti programokból, vagy közvetlen brüsszeli forrásokból volt finanszírozva – zárult le, amelyek eredményeit a zárás után a résztvevő intézmények nem hasznosították tovább, a sikeres együttműködéseket nem folytatták. A felmérésünk során egyértelműen kiderült, hogy ezen programok

megvalósításakor számos olyan jó gyakorlatot dolgoztak ki a szereplők, amelyek a jelenlegi problémákra megoldást jelenthetnének. Így a továbbiakban javaslatot teszünk ezeknek a jó gyakorlatoknak a felfrissítésére, a kialakult személyes és szakmai együttműködések újraindítására.

Fejlesztési javaslatok

Személyes tanácsadási szolgáltatások fejlesztése

- Ingázó munkavállalók felé nyújtott hivatalos, szakszerű, személyes jogi (foglalkoztatási, egészségbiztosítási) és álláskeresési tanácsadások nyújtása szakértők bevonásával, amely tehermentesíti az állami hatóságokat is → sok megkérdezett a korábbi osztrák-magyar IGR projekt jó gyakorlatára hivatkozott, javasolt ennek tanulmányozása/átvétele, eredményeinek továbbfejlesztése, hasznosítása;
- Munkavállalói és munkáltatói információszolgáltatás fejlesztése a következő témákban: munkavállaláshoz, egészségbiztosításhoz, foglalkoztatáshoz kapcsolódó témák, valamint a különböző tevékenységek elvégzéséhez szükséges engedélyekhez kapcsolódó jogszabályok területe. → egyszerű, közérthető nyelven megfogalmazott nyomtatott, valamint on-line tájékoztatók, tanácsadások alkalmazása javasolt, pl. a közösségi média használata, valamint a magyar hatóságok honlapjának ügyfélbarátabbá tétele révén;
- A két ország közötti szakmákat és a végzettségeket összehasonlító rendszer működtetése, továbbfejlesztése → a korábbi osztrák-magyar „Jobtour” projekt, mint jó gyakorlat átvétele javasolt, az ott található, jelenleg is elérhető háttér-dokumentáció átvétele, frissítése kisebb munkával elvégezhető. Ezek után ennek integrálása magyar, illetve osztrák intézmények tanácsadási folyamataiba, ill. információs anyagaiba javasolt, technikai/jogi akadályokba nem ütközhet.

Intézményi együttműködések fejlesztése

- Közös szakmai rendezvények, workshopok, továbbképzések, tréningek, az együttműködést támogató interkulturális tréningek szervezése a hatóságok és szakmai szervezetek munkatársainak részvételével. Ennek célja, hogy mind a magyar, mind az osztrák szakemberek lehetőséget kapjanak arra, hogy megismerhessék a szomszédos ország társintézményeinek ügyintézői munkáját, ügymenetét;
- Tapasztalatcsere ösztönzése, ingázást, külföldi munkavégzést érintő egyedi hatósági ügyek, EU-s és hazai jogszabályok alkalmazásának megvitatása, közös álláspont kialakítása → negyedéves személyes ügyintézői találkozók szervezése, ami az EURES-T Pannonia projektben jól működött a munkaügyi központok között;
- Hálózatosodás ösztönzése osztrák és magyar munkaadói, munkavállalói érdekképviselői szervezetek, hatóságok, munkaerő-kölcsönző, közvetítő cégek, szakmai szervezetek között;
- Elektronikus személyes kapcsolattartás bevezetése az osztrák és magyar hatóságok bevonását igénylő közös ügyek hatékony és gyors megoldása érdekében (jelenleg általában postai úton történik a kapcsolattartás, amely lassúvá teszi az ügyintézést,

és a problémás ügyek megoldásához nem megfelelő), amelyben külső szakértők bevonására is igény merülhet fel;

- Közös adatbázisok, ügymenet leírások, esettanulmányok létrehozása;
- Osztrák és magyar ügyintézők szomszédos országba történő kihelyezésével az ügyintézési hatékonyságának javítása.

Összefoglalva tehát elmondható, hogy a határmenti ingázókat érintő személyes, valamint intézményi szintű tanácsadásban közép, ill. hosszú távú információnyújtásra kell berendezkedni. Ehhez jó alapot adhat a korábbi években kialakult, kifejezetten pozitív szakmai együttműködés a két ország között, ahol sokszor a jó személyes kapcsolatok is hozzájárultak egy-egy együttműködés vagy projekt, vagy akár csak egyes ügyintézési hatékonyságához, sikeréhez. A korábbi évek sikeresen lezárt projektjei, és az azokban kialakított jó gyakorlatok egész sora mintául szolgálhat a következő években kialakítandó együttműködésekhez. Ehhez ugyan számos akadályt kell lebontani, de úgy véljük, hogy ezek - megfelelő döntéshozói akarat megléte esetén - gyorsan kivitelezhetők lehetnek. A cél a két ország közötti bürokratikus akadályok lebontása után egy gyors és hatékony elektronikus ügyintézés kialakítása lesz, ahol a folytonosan változó információkat a rendszeres személyes és szakmai találkozók és képzések segítségével tartják naprakészen a szakértők, majd az ingázóknak szánt eredményeket a 21. századi kommunikációs eszköztárt alkalmazva egyszerűen és közérthetően hozzák nyilvánosságra, teszik azt széles körben hozzáférhetővé.

ZUSAMMENFASSUNG

Ziel unserer Erhebung war es, die aktuelle Lage der Pendlerbewegung im österreich-ungarischen Grenzraum zu analysieren. Als Methoden der im 2017 durchgeführten Erhebung haben wir statistische Datenanalyse, Fragebogenerhebung und Fokusgruppeninterviews verwendet.

Vorliegender Bericht beinhaltet eine Lageanalyse, die den gemeinsamen Grenzraum aus dem Aspekt untersucht, was für *push* und *pull* Faktoren die grenzüberschreitende Arbeitnehmermobilität beeinflussen. Unsere Hauptaussage dabei ist, dass zwischen den zwei Grenzgebieten die grösste Entwicklungskluft in der Europäischen Union zu finden ist, da Burgenland nicht mehr ein unterentwickeltes Bundesland ist, sondern liegt weit im österreichischen Durchschnitt. Die Löhne sind etwa dreimal so hoch, wie in West-Ungarn, wobei die Preise diesen Unterschied nicht widerspiegeln, und Arbeitsmöglichkeiten gibt es in Österreich genügend.

Im Rahmen einer Fragebogenerhebung haben wir die aktuelle Lage der PendlerInnen untersucht. Die Ergebnisse zeigen, dass die typischen, registrierten ungarische PendlerInnen gar nicht unterqualifiziert sind, die meisten arbeiten bereits seit langem in Österreich. Sie pendeln täglich und verbringen durchschnittlich 90 Minuten mit der Fahrt in eine Richtung. Ihre Löhne sind etwa 2 bis 4mal höher, als es in einer ähnlichen Position in Ungarn wäre, und sie würden dieses Lohnniveau bereits auch in Ungarn erwarten. Ohne dies planen sie nicht, nach Ungarn zurückzukehren und dort eine Stelle anzunehmen. Ausserdem würden sie eine humanere Chef-Mitarbeiter Beziehung erwarten. PendlerInnen fühlen sich nicht aus ihrem Leben in Ungarn ausgeschlossen, im Gegensatz zu den sehr verbreiteten Meinungen, fahren sie nicht nur zum Schlafen nach Ungarn nach Hause. Es ist interessant, dass sie ihre Kinder in typisch ungarische Schulen schicken. Dies verweist darauf hin, dass sie für Ungarn kein Rücken zeigen, sie aber mittelfristig in den ungarischen wirtschaftlichen Prozessen und der Ausgleichung der Lebensverhältnisse nicht vertrauen.

Die grenzüberschreitende Pendlerbewegung wird sich voraussichtlich mittel- und langfristig auch fortsetzen. Der einzige mögliche Risikofaktor ist die Migrantenkrisen. Falls Österreich die regelmässige Grenzkontrolle innerhalb Schengen wieder einführt, würde es das Pendeln einfach unmöglich machen.

Ausserdem haben wir an beiden Seiten der Grenze im Rahmen von Fokusgruppeninterviews die Institutionen (AMS, Statistische Ämter, Sozialversicherung, Gewerkschaften), die PendlerInnen unterstützen, über ihre Erfahrungen befragt. Die Zusammenarbeit haben beide Seiten als gut bewertet, aber gleichzeitig wurden auch Weiterentwicklungsvorschläge für die Zukunft formuliert. Die ExpertInnen haben darüber berichtet, dass es relativ wenig Informationen über die jeweiligen Vorgehensweisen der Sachbearbeitung, über die fachliche Expertise und aktuelle Veränderungen der rechtlichen Rahmenbedingungen im Nachbarland vorliegt. Wir haben im Sommer-Herbst 2017 feststellen können, dass mehrere Initiativen, die aus österreich-ungarischen

grenzüberschreitenden Fördermitteln oder aus direkt Brüssel stammenden Fördermitteln finanziert wurden, bereits abgeschlossen sind, die Projektpartner haben die Ergebnisse in der Praxis nicht weitergeführt, die Kooperationen nicht fortgesetzt. Aus unserer Erhebung wurde es eindeutig, dass im Rahmen dieser Projekte solche gute Lösungen ausgearbeitet wurden, die in unserem Fall ebenfalls gut funktionieren könnten. So schlagen wir folgend vor, diese guten Beispiele aufzufrischen, das bereits entstandene persönliche und fachliche Netzwerk neu zu starten.

Weiterentwicklungsvorschläge:

Weiterentwicklung der Dienstleistungen in der persönlichen Beratung

- Weiterentwicklung der Informationskanäle für die Arbeitgeber- und Arbeitnehmerseite über rechtliche Rahmenbedingungen der Beschäftigung, Sozialversicherung, Tätigkeiten, die eine Genehmigung brauchen in der Form von Broschüren und online-Beratungen (Social Media, bzw. Erhöhung der Benutzerfreundlichkeit der Websites der ungarischen Ämter) in einer allgemeinverständlichen Sprache
- fachgerechte persönliche Beratungen für rechtliche Fragen (Beschäftigung, Sozialversicherung) und beim Stellensuche mit der Einbeziehung von ExpertInnen, die auch die jeweilige Ämter entlasten → mehrere Befragten haben sich als Best-Practice Beispiel auf IGR bezogen, es wäre weiterführend, die Ergebnisse von IGR zu untersuchen, weiterentwickeln und nutzen
- Betreuung und Weiterentwicklung einer Plattform für den grenzüberschreitenden Berufsvergleich → das frühere österreich-ungarische Projekt „Jobtour“ als Best-Practice Beispiel zu untersuchen, die Hintergrunddokumentation ist weiterhin vorhanden, es wäre möglich, die Ergebnisse mit relativ kleinem Aufwand zu übernehmen und aufzufrischen. Das System könnte in die Arbeit der Beratungsstellen an beiden Seiten der Grenze integriert, bzw. Informationsmaterialien eingearbeitet werden.

Weiterentwicklung der Zusammenarbeit zwischen den Institutionen

- gemeinsame Veranstaltungen, Workshops, Weiterentwicklungskurse, Trainings, interkulturelle Trainings für die MitarbeiterInnen der Ämter und fachliche Beratungsstellen um die Zusammenarbeit zu vertiefen. Ziel wäre dabei, dass so die österreichischen, wie auch die ungarischen ExpertInnen die Arbeit, Vorgehensweisen, etc. der Partnerinstitutionen im Nachbarland kennenlernen können;
- Förderung des Erfahrungsaustausches, Diskussion von individuellen Fällen bezüglich Pendlerbewegung und grenzüberschreitende Arbeit, gemeinsame Interpretierung der Anwendung von den jeweiligen EU- und nationalen Regelungen, Formulierung einer gemeinsamen Stellungnahme → dies funktionierte im Rahmen von EURES Pannonia durch die vierteljährliche Treffen der BeraterInnen sehr gut)
- Förderung der Netzbildung zwischen den österreichischen und ungarischen ArbeitgeberInnen, ArbeitnehmerInnen Interessenvertretungen, Ämtern, Leiharbeit- und Vermittlerfirmen, weiteren Institutionen

- Einführung der elektronischen, persönlichen Kontakthaltung um Fälle schnell und wirksam lösen zu können (zurzeit ist die Kontakthaltung per Post üblich, die die Administration verlängert und für die Lösung von Problemfällen nicht geeignet ist), die eine gemeinsame Lösung, bzw. Einbindung von externen ExpertInnen benötigen
- gemeinsame Datenbanken, Beschreibung von einzelnen Vorgehensweisen, Ausarbeitung von Fallbeispielen
- Entsendung von österreichischen und ungarischen SachbearbeiterInnen in das Nachbarland um die Effizienz der Bearbeitung der Fälle zu erhöhen.

Abschliessend können wir also feststellen, dass man bezüglich persönlicher und institutioneller Beratung der PendlerInnen im österreich-ungarischen Grenzraum mit einer mittel- und langfristigen Beratungsstrategie planen sollte. Grundlage dazu stellen die in den letzten Jahren aufgebauten, ausgesprochen positiven Kooperationen zwischen den beiden Ländern, wo oft auch die gute persönliche Beziehungen zum Erfolg der jeweiligen Kooperationen und Projekte, oder zu der Lösung einzelnen Fälle beigetragen haben. Die erfolgreich abgeschlossene Projekte der letzten Jahre, und deren gute Beispiele können bei den zukünftigen Projektinitiativen als Muster genommen werden. Dazu muss man zwar mehrere Hindernisse abbauen, aber wir glauben daran, dass dies – bei einer entsprechenden Einstellung und Unterstützung von der Seite der relevanten Entscheidungsträger – relativ schnell zu schaffen sind. Ziel ist nach der Minderung der bürokratischen Hindernisse die Aufstellung von einem schnellen und effizienten elektronischen Sachbearbeitungssystem, wo die sich laufend verändernde Informationen im Rahmen von regelmässigen persönlichen und fachlichen Veranstaltungen und Trainings up-to-date gehalten werden können und ExpertInnen die für PendlerInnen relevante Informationen mittels von modernster Technologie in einfacher und allgemeinverständlicher Form für alle Interessenten veröffentlichen.

1. BEVEZETŐ, PROBLÉMAFELVETÉS

1.1. A FAIRWORK PROJEKT¹

Magyar Szakszervezeti Szövetség Nyugat-dunántúli Regionális Képviselőtestülete és az Osztrák Szakszervezeti Szövetség Burgenlandi Tartományi Szervezete által közösen indított, „Fair Labour Market Conditions in the Pannonia Region - FAIRWORK” projekt az Európai Unió INTERREG V/A Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program keretében, az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával valósul meg.

A Magyarországon élő, de Ausztriába ingázó magyar munkavállalók, ill. a külföldön élő és foglalkoztatott magyar munkavállalók számának erőteljes növekedése, valamint az Európai Területi Együttműködés keretében, 2008 és 2014 között megvalósuló "IGR" Zukunft im Grenzraum - Jövő a határtérségben projekt korábbi tapasztalatai hívták életre a "Fair Labour Market Conditions in the Pannonia Region - FAIRWORK" projektet.

A határon átnyúló foglalkoztatás kapcsán felmerülő speciális adóügyi, családtámogatási, munkavédelmi, egészségügyi, stb. kérdések számos kihívás elé állítják a munkavállalók ügyeivel foglalkozó hivatalokat a határ mindkét oldalán. A projekt célja, hogy az osztrák és magyar hatóságok között tartós együttműködési struktúrák alakuljanak ki, amely többek között hatékonyan együttműködő hivatalokhoz, gyors ügyintézéshez, tájékozott munkavállalókhöz, a munkavédelmi szabályok betartásához vezet.

Győr-Moson-Sopron megyéből, Vas megyéből és Zala megyéből több mint 85 ezren vállalnak munkát Ausztriában, de néhány magyarországi cégnél is dolgoznak osztrák munkavállalók, őket, valamint a velük foglalkozó szervezeteket kívánja segíteni a projekt. A segítség lényege, hogy a munkavállalókat, a velük foglalkozó szervezeteket, hatóságokat olyan információkkal lássák el, amelyek hatékonyabbá tehetik a munkavállalással, foglalkoztatással kapcsolatos ügyintézését.

A 2020-ig tartó projektben részt vesz a három nyugati megye kormányhivatala, adó- és vámigazgatósága, valamint a szakszervezetek illetékesei, osztrák részről pedig 13 hatóság és intézmény vállalt stratégiai együttműködést.

1.2. A KUTATÁS CÉLJA

Már Magyarország 2004-es európai uniós csatlakozása előtt is jelentős számban dolgoztak magyarok Ausztriában. A 2004-es csatlakozás után számuk tovább nőtt, ám Ausztria még hosszú éveken keresztül fenntartotta az úgynevezett derogációt munkapiaca védelmében. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy csak a keleti tagállamok csatlakozási szerződésében kikötött maximális időszak leteltével, 2011-től vehettek részt ezen államok

¹ <https://www.facebook.com/fairwork.at.hu/>
<https://www.hrportal.hu/hr/ausztriaba-ingazo-munkavallalokat-segito-projekt-indul-20171018.html>

polgárai az Európai Unióban szokásos munkaerő szabad áramlásában a nyugati polgárokkal megegyező feltételekkel.

A nemzeti szintű adatokból tudjuk, hogy a magyarok éltek is a megnyíló lehetőséggel, és felgyorsult a hazai munkaerő kiáramlása a két újonnan megnyíló munkapiac, Ausztria és Németország irányába. (A hazai munkaerő harmadik jelentősebb célpontja az Egyesült Királyság, amely azonban már a 2004-es csatlakozás után megnyitotta munkapiacát.) Az Európai Unióban a nemzeti szintű rendszerek sajnos nem annyira összehangoltak, egységesek, hogy egészen precíz adatokkal lehetne szolgálni a tekintetben, hogy egy adott pillanatban, egy adott tagállam polgárai mely más tagállamokban vannak állandó munkavállalóként bejelentkezve, pedig erre a társadalombiztosítási rendszere elvileg lehetőséget teremtenek. A valóságban azonban sok az adminisztratív hiányosság e területen. Ennek következtében politikai számháború alakult ki a Magyarországról történő „elvándorlás” tekintetében. Megoszlanak a vélemények a tekintetben is, hogy a folyamat negatív (azaz hogy az elvándorlók képtelenek szülőhelyükön megélni, nem látnak perspektívákat ott, agyelszívás történik, stb.), semleges (a külföldi munkavállalás az uniós tagság természetes velejárója), avagy éppenséggel pozitív (a külföldön dolgozók nyelvtudást, szaktudást, szakmai kapcsolatokat szereznek). Az azonban a rendelkezésre álló adatok alapján is elmondható, hogy bár 2011 után a külföldi munkavállalás felgyorsult, a magyarok még mindig a legkevésbé mobil társadalmak közé tartoznak a keleti tagállamok között. A munkapiac 5-6%-ára becsült külföldi munkavállalás jelentősen alacsonyabb, mint a háromszor ekkora litván, lengyel, román vagy bolgár arányok.

A határon átnyúló ingázás a külföldi munkavállalás igen sajátos esete. A fejlettebb ország földrajzi közelsége, a szomszédos ország státusz lehetővé teszi, hogy a magyar állampolgárok egyrészt fenntartsák élethelyzetüket szülőföldjükön. Ahogy ezt jelen kutatásban is bemutatjuk, erre a külföldi munkavállalás mellett is valamennyire lehetőségük van. Háztartást tartanak fenn Magyarországon, ápolják kapcsolatrendszerüket, gyermekeiket magyar iskolába járatják, és még a hazai társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok iránt is fenntartanak korlátozott érdeklődést.

A határon átnyúló ingázás másik előnye a fejlettségbeli különbségekből adódó gazdasági előnyök még nagyobb kihasználása. Mint azt jelen kutatásban bemutatjuk, az osztrák-magyar határszakasz (a cseh-osztrák szakasszal együtt) az egész Európai Unió legnagyobb gazdasági fejlettségbeli ugrását mutatja két szomszédos (NUTS2-es) régió tekintetében. Hiába a legfejlettebb vidéki térsége Magyarországnak a nyugati határszél, és hiába volt Burgenland korábban Ausztria legfejletlenebb térsége (ma már nem az), a gazdasági fejlettségbeli ugrás mégis hatalmas. Bérek tekintetében például átlagban háromszorosanak mondható, miközben az árak messze nem mutatnak ekkora különbséget. Nagyon sok függ természetesen a tényleges fogyasztói kosártól. Míg az élelmiszerek, benzin, elektromos termékek ma már hasonló árban vannak, a szolgáltatások Magyarországon jelentősen olcsóbbak. Az ingatlanárak viszont nagyon változatos képet mutatnak, mivel miközben Ausztriában átlagban magasabbak, viszont a helyi önkormányzatok nagyobb arányban támogatják a lakhatást.

Amennyiben valaki kiköltözik Ausztriába, ott folyamatosan tartózkodik, akkor a magasabb bérek előnyeit képes csupán kihasználni. Magyarországon élve viszont a jelentősen alacsonyabb szolgáltatási árakat is képes kihasználni. Az ingázásnak tehát jelentős gazdasági előnyei vannak.

Az ingázást az utóbbi évek nyomott olajára is segíti, hiszen ahogy azt jelen kutatásban bemutatjuk, az ingázók nagy része naponta tesz meg egy 60-90 perces utat autóval oda, majd vissza. Az olaj árának drágulása adott esetben jelentősen kihatna az ingázó életmód jövedelmezőségére. A másik ilyen tényező a schengeni határőrizeti rendszer. A menekültválság kapcsán az osztrák fél megszigorította az ellenőrzést, visszaállt egyfajta „fél-Schengen”. Egyes határátkelőhelyeken (elsősorban az ingázás által kevésbé érintett Hegyeshalmin) rendszeressé váltak a torlódások. Az ellenőrzés további szigorítása igen jelentősen kihatna az ingázó életmódra, ezért ahogy azt a kutatásunkban bemutatjuk, az ingázók maguk is bizonytalannak érzik életstratégiájuk jövőjét.

Végezetül a határon át ingázó életmód harmadik motivációs tényezője a jelentősen magasabb színvonalú osztrák jóléti állami szolgáltatások. Miközben Magyarország leépítette gyenge jóléti államát, és a miniszterelnök azt hivatalosan is „halottá nyilvánította”², közben Ausztria az Európai Unió egyik legfejlettebb jóléti állama. A bőkezű állami támogatások nagy vonzerőt jelentenek a keleti tagállamok polgárainak.

Jelen kutatás célja ennek az osztrák-magyar határon történő ingázás előnyeinek és hátrányainak mélységi feltárása. Arra voltunk kíváncsiak, hogy mik a jellemzői ennek az immáron tartóssá váló folyamatnak, egyrészt maguknak az ingázóknak a szempontjából, másrészt pedig az őket segítő intézményi infrastruktúra szempontjából.

² http://hvg.hu/gazdasag/20150621_Hallgassa_meg_hogyan_beszeli_Orban_arrol_h

2. A RÉGIÓ GAZDASÁGI ÉS MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATAI

2.1 BURGENLAND MUNKAERŐPIACA, JÖVEDELMI VISZONYAI

Burgenlandra hagyományosan úgy gondoltunk, mint Ausztria messze legfejletlenebb tartományára. Ez a kép azonban a múlté. A régió foglalkoztatási adatai, jövedelmi viszonyai alapján ma már elmondható, hogy a tartomány felzárkózott az osztrák átlaghoz. Ez különösen érdekes magyar szempontból, hiszen bár a határ másik oldalán Magyarország legfejlettebb vidéki térségei vannak, a gazdasági különbségek mégis óriásiak. Gyakorlatilag elmondható, hogy sehol az egész Európai Unióban nincs még két olyan egymás mellett fekvő régió, ahol akkora fejlettségbeli különbségek lennének, mint éppen az osztrák-magyar határ mentén. Ezért miközben Burgenlandból sok osztrák ingázik Bécsbe dolgozni, addig sok nyugat-magyarországi számára a burgenlandi munkaerőpiac jelenti a megélhetést.

Burgenland tartomány Ausztria legkisebb munkaerőpiaca, mindösszesen 104 000 foglalkoztatottal 2017 májusában (Burgenland 2017). A kevesebb, mint háromszázezer lakos, amely a környező tartományok negyede-ötöde, tulajdonképpen nem is nagyon tekinthető autonóm gazdasági egységnek, hiszen ebből az inaktívakat leszámítva egy magyar megyének megfelelő munkapiacot kapunk. Ráadásul ennek a munkapiacnak az ingázások, a konkrét szövetségi pénzügyi transferek, illetve a szövetségi szintű folyamatok egyéb hatásai miatt nincs is igazi gazdasági függetlensége gazdasági értelemben.

Ausztria az Európai Unió egyik legfejlettebb tagállama, magas hozzáadott értékű, magas bérezésű munkahelyekkel, magas foglalkoztatással. 2016-ban például - ha a részben adóparadicsomként funkcionáló (és ezért torz adatokat mutató) Luxemburgot és Írországot nem nézzük - akkor Hollandia után Ausztria volt az Európai Unió második legnagyobb kibocsájtású gazdasága, az uniós átlag 126 százalékánál. Keleti szomszédjai ezzel szemben jóval alacsonyabb kibocsájtási szintű gazdaságok: Szlovákia 77%, Magyarország 67%. Ráadásul, míg Ausztria jelentős külső erőforrások nélkül éri el ezt a szintet, addig a keleti országokban az elmúlt évtizedben igen komoly uniós támogatások járultak hozzá a GDP szint emelkedéséhez. Magyarország esetében például tudjuk,³ hogy a 2007-2013 periódusban gyakorlatilag nem lett volna GDP növekedés az európai uniós források nélkül. Ez a „kohéziós hatás” szinte teljes egészében csak keresleti volt, a termelékenységet nem javította. A hasonló mértékű támogatások miatt joggal gondolhatjuk, hogy Szlovákia vagy Csehország gazdasági növekedése esetében is meghatározó hozzájárulása volt az uniós forrásoknak. Ehhez még hozzáadhatjuk a nyugaton, többek között jelentős arányban Ausztriában dolgozó keleti munkavállalók hazautalásait, melyek ma már szintén érzékelhető extra forrásként jelentkeznek a keleti országok nemzeti számláin. Ausztria viszont nem nettó kedvezményezettje az uniós forrásoknak, hanem nettó befizető, sőt, jelentős forrása a keletre irányuló hazautalásoknak.

³ KPMG-GKI elemzés az európai uniós források hatásáról a magyar gazdaságra 2007-2013, a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére

Amennyiben a háztartások tényleges fogyasztását vizsgáljuk, hasonló képet kapunk. Az osztrák szint a luxemburgi és a német után a harmadik legmagasabb volt 2016-ban, 118%-on. A szlovák szint itt szintén 77%-os, a magyar azonban csak 63%. Nyilvánvaló, hogy Ausztria és a keleti szomszédjai közti fejlettségi és jövedelmi különbségek nagy szerepet játszottak a tekintetben, hogy jelentős a keleti munkavállalás Ausztriában. A balkáni országok – ahonnan szintén jelentős a bevándorlás – még alacsonyabb kibocsájtási és fogyasztási mutatókkal rendelkeznek.

Ausztria fejlettsége természetesen nem új keletű, annak több évszázados történeti okai vannak. A Habsburg birodalom (egyik) központjaként relatíve korán bekapcsolódott a kapitalizmus nemzetközi rendszerébe. Burgenland ez idő tájt még a birodalom magyar részének nyugati pereme, azaz a kontinentális munkamegosztásban a félperiférikus, azaz elmaradottabb régió része.

Szemben Ausztriával, vagy az egykor még iparosodottabb cseh-morva tartományokkal, Burgenland gazdasági fejlődésében soha nem játszott kiemelkedő szerepet az iparosítás. Az elmúlt időszak iparpolitikai törekvései ellenére sem haladja meg az ipar aránya a burgenlandi GDP ötödét.⁴ Ez éles kontrasztban áll egyébként a szomszédos magyar és szlovák régiókkal, ahol a kelet-európai külföldi működő tőke alapú kapitalizmus modellnek megfelelően kifejezetten az ipar túlsúlya jellemző. Igaz, hogy ez ott is meglehetősen egyoldalú gazdaság szerkezetet jelent: elsősorban autóipart, és annak is az alacsony hozzáadott értékű, alacsony bérezésű szegmenseit. Ezzel szemben Burgenland sokkal szerényebb arányú iparosítási törekvései az olyan magas hozzáadott értékű, jövőorientált iparágakban történnek, mint a fenntartható energetikai technológia.⁵

Amennyiben nem a nagyarányú iparosításra, akkor mire alapozódott Burgenland relatív gazdasági sikere az elmúlt időszakban? Hiszen tagadhatatlan, hogy sikeres relatív felzárkózásról beszélhetünk. Amikor Ausztria 1994-ben az Európai Unió tagjává vált, Burgenland még a kiemelt támogatású európai NUTS2-es régiók közé tartozott. A 2007-es uniós programozási periódusban pedig már kilépett a fejletlen, támogatott régiók közül, azaz felzárkózott mind az európai, mind pedig az osztrák fejlett régiókhoz. Mire alapozódik ez a felzárkózás? Természetesen részben itt is az európai uniós források beáramlása vezetett a gazdaság növekedéséhez, illetve az Ausztrián belüli tartományközi transzferek bőkezű rendszere. A beruházott tőke forrása mellett azonban érdemes azt is megjegyezni, hogy Burgenlandban mindez termelékenységben, azaz szerkezeti szinten is hasznosult. Burgenland magas bérezésű tartomány, aminek meg van a belső keresleti, multiplikátor hatása.

Az egyik gazdasági ágazat, amely jelentős fejlődésen ment keresztül, az a turizmus. Ennek a szektornak a súlya nem éri el az átlagos osztrák szintet, ez azonban elsősorban azért van, mert Ausztria az Alpok miatt nemzetközi összehasonlításban kiemelkedően népszerű

⁴ Burgenland kötet - A Kárpát-medence régiói 14. –Burgenland, sorozatszerk: Horváth Gyula, kötet szerk: Fábrián, Jankó, Hardi Tamás Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Bp, 2017. Kárpát-haza könyvek

⁵ Burgenland kötet

nemzetközi desztináció. Ez a szektor azonban az utóbbi években Burgenlandban is kifejezetten megerősödött, elsősorban a Fertő-tó környékén⁶.

Mi adja a burgenlandi összjövedelem fennmaradó részét? Mindenekelőtt fontos megemlíteni, hogy a felmérések szerint a tartomány foglalkoztatottjainak kétharmada ingázik, és ennek a kétharmadnak a fele a tartományon kívülre jár dolgozni⁷. Azaz a tartományi jövedelem jelentős része a szomszédos osztrák tartományokból, mindenekelőtt Bécsből, Karintiából és Alsó-Ausztriából származik. A kicsiny és földrajzilag széttaglalt Burgenland sok szempontból nem tekinthető autonóm gazdaságnak.

Létezik azonban egy további tényező is, amely miatt Burgenland erősen az osztrák gazdaság többi részére utalódik. Ez pedig a szociális transzferek intézménye. Ausztria jóléti állam, szociális piacgazdaság. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy igen bőkezű szociálpolitikai és egyéb transzfereket biztosítanak az állampolgároknak. Ennek egyik formája a nyugdíj, és mivel Burgenland lakossága meglehetősen előregedett, ezért a tartomány számára jelentős jövedelmet képviselnek a nyugdíj és egyéb szociális jellegű jövedelmek. Ez nem csupán a közvetve érintettek életszínvonalában csapódik le, hanem az általuk elfogyasztott termékeken és szolgáltatásokon keresztül a helyi gazdaságban is megpörög. Ez az úgynevezett multiplikátorhatás, amely a magas bérszínvonalú gazdaságok jellemzője. Ide foglalható még a munkanélküli és egyéb más szociális segélyek hatása, illetve a szövetségi, tartományi és egyéb állami és önkormányzati alkalmazottak bére, melyeknek szintén van foglalkoztatást növelő multiplikátor hatása, hiszen azt többnyire helyben költik el. Összehasonlításképpen a keleti országokban az alacsony bérek nem képesek ilyen foglalkoztatást növelő hatást elérni. Itt az eleve szerény keresetek is részben a multinacionális nagykereskedelmi cégek által biztosított olcsó importtermékek keresletét növelik, a helyi termékek és szolgáltatások kínálatát nem erősítik.

A tartományi foglalkoztatási szolgálat adatai szerint Burgenland tartományban 8 042 munkanélkülit tartottak számon 2017 májusában, ami 7,2%-os rátát jelent. Képzésben vesz részt 2 142 fő. A 104 000 foglalkoztatottból mintegy 5733 a tartomány alkalmazottja, 3340 pedig a helyi önkormányzatoké.

Burgenland tartományban a népesség tekintetében enyhe természetes csökkenés tapasztalható, amelyet enyhe befelé irányuló migráció ellensúlyoz, amely így eredményez relatíve stabil népességszámot, munkaerőpiac méretet.

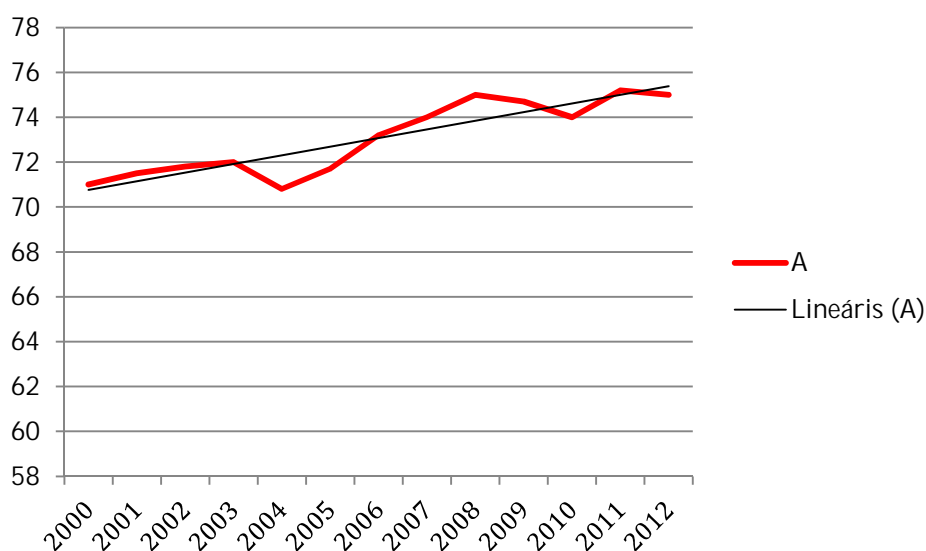
Ausztria foglalkoztatási adatai ennek ellenére az Európai Unió legjobbjai közé tartoznak, általában csak Svédország, Dánia és Németország vannak vele versenyben. Ráadásul, ahogy az alábbi ábrán látható, még folyamatos további javulást is el tudtak érni. Mindez elsősorban a hagyományos korporatív osztrák gazdaságszervezésnek köszönhető. Ennek elemei a foglalkoztatók és foglalkoztatottak közötti szoros együttműködés, a

⁶ Burgenland kötet

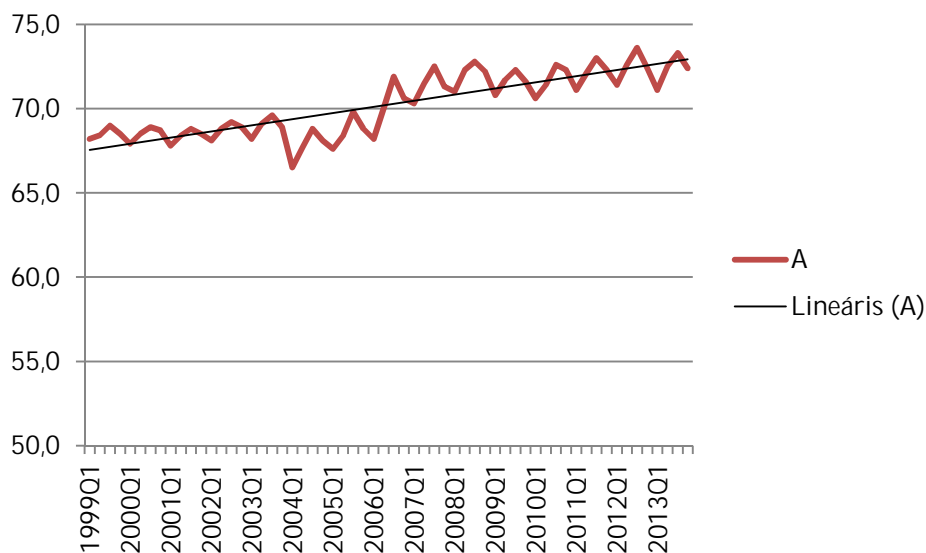
⁷ Burgenland kötet

foglalkoztatási és képzési paktumok, amelyeket a nagyon jó minőségű munkaügyi központok koordinálnak.

Burgenland foglalkoztatási helyzete a rendkívül kedvező osztrák foglalkoztatási folyamatoknak megfelelő. Ausztria azon kevés európai ország egyike, amely eleve magas foglalkoztatási rátájú gazdaság volt, és ez a 2008 utáni válság idején sem romlott drámaian. Ausztria mindvégig az európai foglalkoztatás élvonalában maradt.

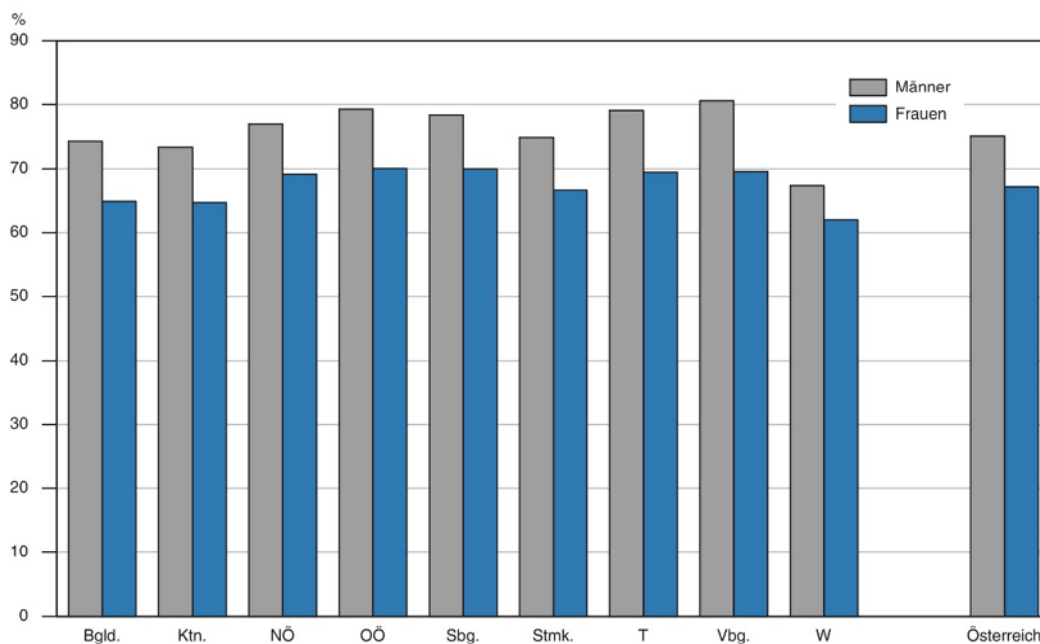
1. ábra – Ausztria aktivitási rátája az ezredforduló után (Forrás: Eurostat)

2. ábra – A foglalkoztatási ráta Ausztriában [Forrás: Euostat lfsq_ergan]

Ahogy a fenti ábrák bemutatják, mind az aktivitási (1. ábra), mind pedig a foglalkoztatási ráta (2. ábra) magas színtről tovább nőtt Ausztriában az elmúlt időszakban.

Területi alapon szemlélve Ausztria belső egyenlőtlenségeit azt látjuk, hogy NUTS-2, azaz tartományi szinten azok meglehetősen alacsonyok. Burgenland lefelé tér el a nemzeti átlagtól például foglalkoztatási ráta tekintetében, de nem jelentősen.

Q: STATISTIK AUSTRIA, Mikrozensus-Arbeitskräfteerhebung, Jahresdurchschnitt 2015. Erwerbstätigenquote der 15 bis 64-Jährigen (ILO-Konzept) = Anteil der 15 bis 64-jährigen Erwerbstätigen an der Bevölkerung von 15 bis 64 Jahren.

3. ábra – Ausztria és tartományai foglalkoztatási rátája 2015-ben, női szürke, férfi kék bontásban (Forrás: Statistik Austria⁸)

A **burgenlandi munkanélküliségi ráta** a nyilvánosan elérhető 2017-es adatok⁹ szerint **7,2% volt.** (A férfi munkanélküliség hosszú évek óta tartósan ~1 százalékponttal magasabb volt a nőinél.) Ez a szám azonban csak az úgynevezett nemzeti definíció szerinti munkanélküliség¹⁰, amely Ausztria egészét tekintve 2011-ben 6%, 2012-ben 7%, 2013-ban pedig 7,6% volt, azaz növekvő tendenciát mutatott. A nemzetközi (ILO) standard szerinti osztrák munkanélküliség 2011-ben 4,2%, 2012-ben 4,3%, 2013-ban 4,9% volt, azaz növekvő tendenciát mutatott, de nemzetközi összehasonlításban nagyon alacsony szinten. A 2015-ös ILO standard szerinti munkanélküliségi ráta Burgenlandban már 5,2 százalékra nőtt, az országos 5,7%-hoz képest.¹¹ A férfiak 4,7%-os burgenlandi munkanélküliségi rátája 2015-ben kedvezőbb az országos 6,1%-nál, ám a nők 5,9%-os rátája meghaladja az országos 5,3 százalékos arányt.

⁸ Statistisches Jahrbuch 2017

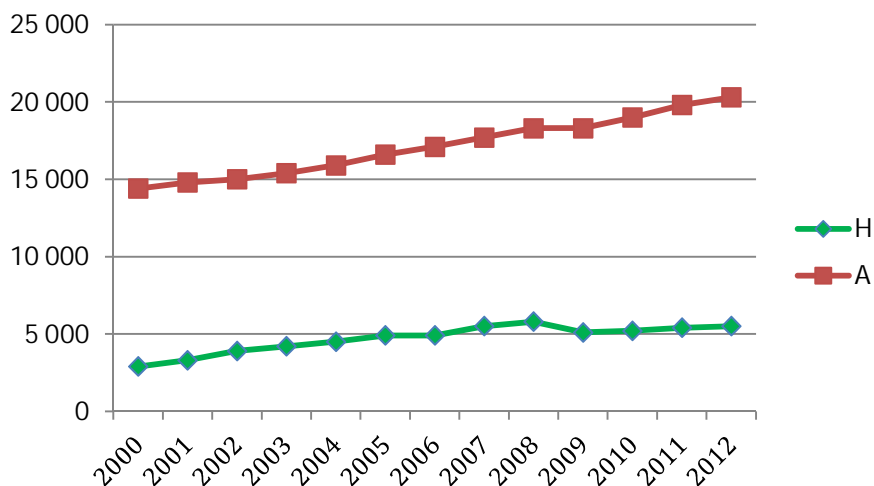
⁹ Arbeitsmarktpofile 2017 Burgenland

¹⁰ http://www.statistik.at/web_de/statistiken/arbeitsmarkt/index.html

¹¹ Statistisches Jahrbuch 2017, Statistik Austria

A 3. ábra alapján látszik, hogy **Burgenlandban a munkanélküliségi helyzet a férfiak esetében az osztrák átlagnál némileg jobb, a női viszont némileg kedvezőtlenebb, ám a tartomány jelentősen nem tér el a nemzeti átlagtól**, és nem is a legkedvezőtlenebb helyzetű tartomány. Bécs és Karintia helyzete rosszabb.

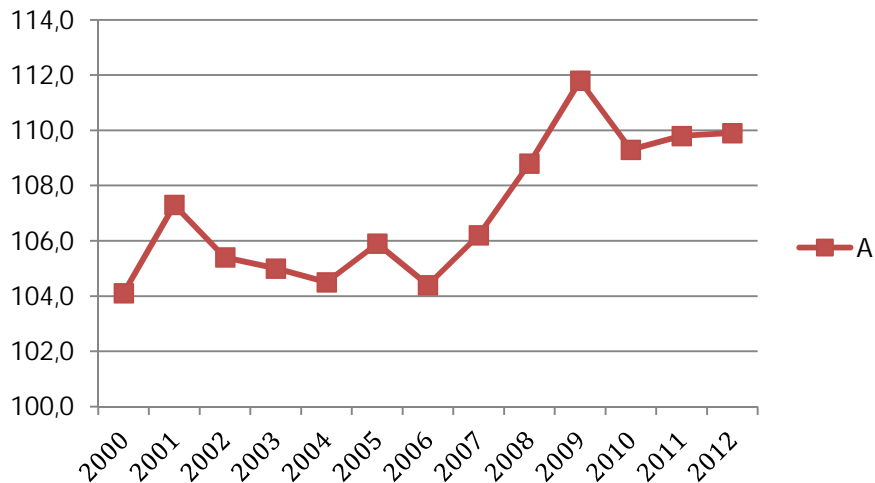
Ausztria az Európai Unió leggazdagabb országai közé tartozik, és ennek megfelelően az életszínvonal is magas, és ráadásul ez folyamatosan tovább is emelkedett. A szomszédos Magyarországhoz képest például a fogyasztási olló különbsége folyamatosan tágult. Ez igen fontos tény, hiszen a kelet-európaiak - így a magyarok is – hosszú idő óta a közeli Ausztriát és Németországot tekintik felzárkózási horgonynak. Elmondható, hogy Magyarország életszínvonalbeli fejlettségét tekintve nem zárkózott fel, a lemaradás tovább nőtt az elmúlt időszakban.

4. ábra – Az egy főre jutó tényleges fogyasztás alakulása Ausztriában és Magyarországon, euróban 2000 után (Forrás: Eurostat nama_co3_c)

Ausztriában 2015-ben a havi bruttó jövedelem 3500 euró volt, a havi nettó jövedelem 2400 euró.

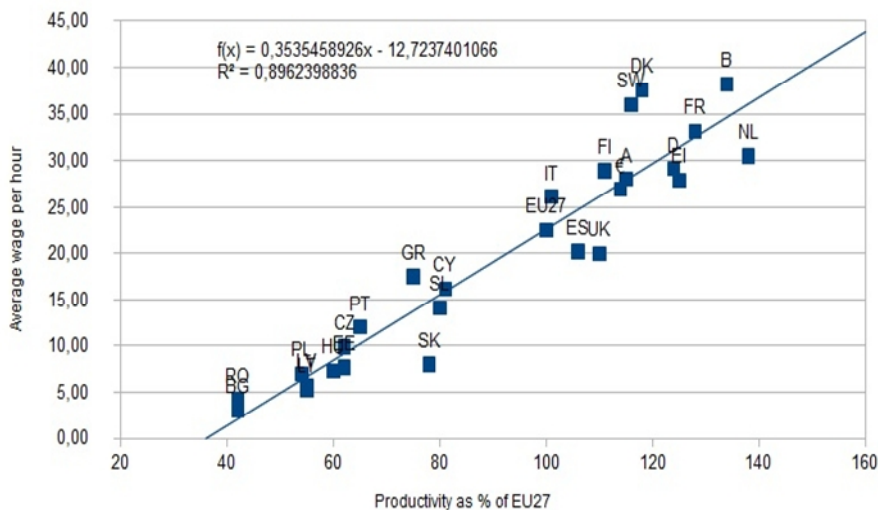
Miközben az egy főre jutó fogyasztás (4. ábra, 5. ábra) folyamatosan bővült, addig az árszínvonal meglehetősen stabilitást mutatott. Az osztrák árak az uniós átlaghoz képest alig magasabbak, és nem is történt e tekintetben radikális elrugaszkodás.

5. ábra – Az egy főre jutó tényleges fogyasztás árindexe, 2000 után, E27=100% (Forrás: prc_ppp_ind)

A magas életszínvonal alapja a relatíve magas termelékenység (6. ábra), amely az uniós átlagot körülbelül ötödével haladja meg. Ezzel Ausztria megelőzi többek között Olaszországot és az Egyesült Királyságot, a skandináv államokhoz hasonlítható, de jelentősen alatta marad több nyugat-európai ország termelékenységének (például Hollandia, Belgium, Franciaország).

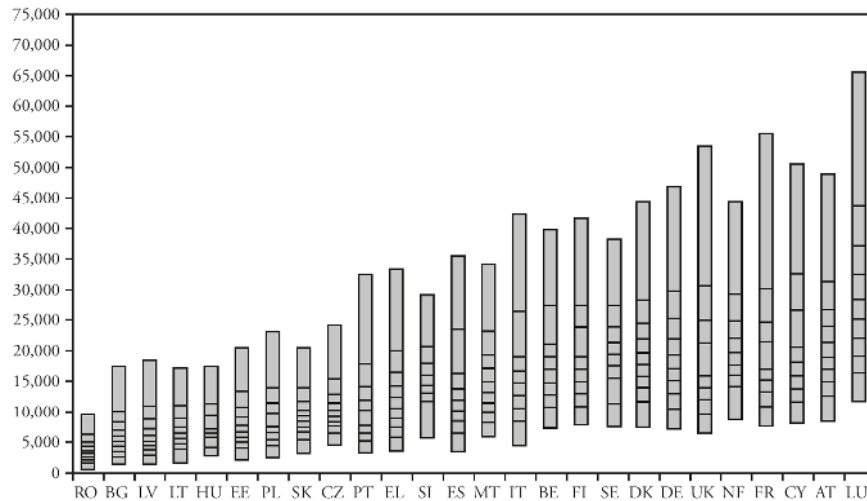
Természetesen a ténylegesen életszínvonalat Ausztriában a piaci jövedelmeken kívül a jelentős szociális transzferok is növelik, bár az ország Európai Unió csatlakozása óta a jóléti állam színvonala erodálódott¹².

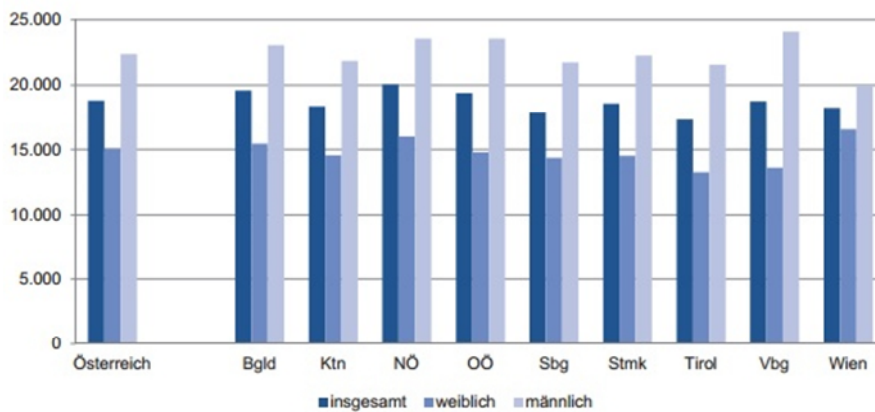
6. ábra - Lineáris regressziós trendvonal az egy órára jutó termelékenység (EU27=100%) és nominális munkabér (€) között, 2010 (Forrás: saját számítás Eurostat alapján)

¹² (Beigewum (Hg.) 2015)

Ausztria belső jövedelmi különbségei nyugat-európai összehasonlításban átlagosnak mondhatók (7. ábra). A kelet-európai bérterjedelmekhez képest ez természetesen nagyobb. A magyar átlagjövedelem körülbelül az osztrák jövedelmi terjedelem második jövedelmi tizedének felel meg vásárlóerő paritáson. A kilencedik osztrák jövedelmi tized ennek körülbelül a háromszorosa. A legfelső tized jövedelmei itt is, mint gyakorlatilag az összes európai országban, ennél jelentősen magasabbak.

7. ábra – Jövedelmi terjedelmek Európában 2011-ben, vásárlóerő paritáson (Forrás: EU SILC)

8. ábra – Osztrák és tartományi nettó éves jövedelmek, női-középkék és férfi-világoskék bontásban, illetve együtt-sötétkék 2011 (Forrás: Statistik Burgenland¹³)

¹³ http://www.burgenland.at/media/file/2210_G6_Nettojahreseinkommen_Unselbstaendige.pdf

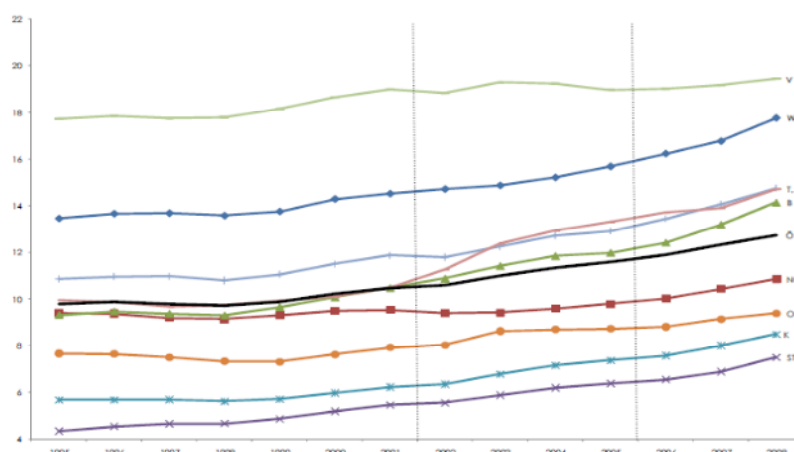
Az osztrák jövedelmi adatok bontása azt mutatja (1. táblázat), hogy **a burgenlandi női nettó bérek megegyeznek a nemzeti átlaggal, a férfi nettó bérek meghaladják azt, egészében pedig Burgenland osztrák összehasonlításban a kedvező bérezésű tartományok közé számít.**

	Bruttó medián jövedelem	Bruttó átlag	Nettó medián jövedelem	Nettó átlag jövedelem
Ausztria	26888	31234	19706	21403
Ausztria férfiak	33375	38193	23476	25496
Ausztria nők	20231	23663	15923	16949
Burgenland	28496	32074	20784	22232
Burgenland férfiak	34774	39213	24526	26508
Burgenland nők	21145	24170	16551	17493

1. táblázat – Jövedelmek Burgenlandban és Ausztria egészében 2014-ben (Forrás: Statistisches Jahrbuch 2017)

Burgenland munkaerőpiaca és az ingázás a keleti bővítés után

Érdekes sajátossága a burgenlandi munkaerőpiacnak a külföldi munkavállalók jelenléte (9. ábra).

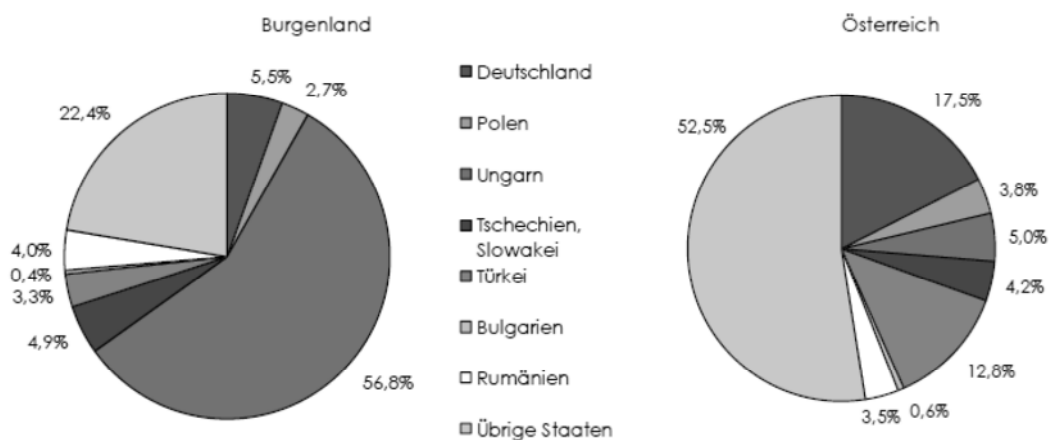

9. ábra – A külföldi munkavállalók aránya az egyes osztrák tartományokban, illetve Ausztria egészében (Forrás: HV, WIFO)¹⁴

¹⁴ 2.6 ábra (Bock-Schappelwein, és mtsai. 2009)

Ahogy a fenti ábrán látszik, Burgenland nem volt hagyományosan fogadó régió, ám a keleti tagállamok csatlakozásával kifejezetten előretört az osztrák tartományok között e tekintetben. Természetesen maga Bécs mindig is messze a legvonzóbb lesz a külföldi munkavállalók körében, ám a többi tartomány között Burgenland előkelő helyen van.

A külföldiekben belül - az osztrák munkaerőpiac egészét tekintve - a magyar munkaerő nem számít jelentősnek, itt inkább a németek, a törökök és az unión kívüli munkavállalók voltak jelen nagy számban. Burgenlandban azonban - nyilvánvalóan elsősorban a földrajzi és történelmi közelség okán – messze a magyarok a legdominánsabb külföldi munkavállalói csoport. Rajtuk kívül igazán csak az unión kívüliek csoportja mondható még számottevőnek (10. ábra).

10. ábra – Külföldi munkavállalók megoszlása Burgenland tartományban és Ausztria egészében, 2008 (Forrás: AMS, WIFO)¹⁵

A Burgenlandi Munkaügyi Hivatal szerint 2011-ben, a munkaerőpiac megnyitásának évében 9626 magyart foglalkoztattak Burgenlandban, ami a 2007-es adathoz képest 34%-os emelkedés. 2012-ben ez a szám először haladta meg a 10000-es küszöböt. Mindez egy 94276 munkavállalót foglalkoztató munkaerőpiacon, azaz a 10%-ot éppen meghaladó arányában, mint beáramló munkeső, már jelentősnek mondható. A burgenlandi munkaerőpiac a magyar rendszerváltás (1990) és a magyar EU csatlakozás (2004) között a legdinamikusabban bővülő osztrák tartományi munkaerőpiac volt, azóta azonban ez a bővülés megállt.¹⁶ A nyugat-dunántúli munkaerőpiac azonban négyszer akkora, ezért az Ausztriában dolgozók a nyugat-dunántúli munkaerőpiac arányában, mint kiáramló munkaerő még nem számít jelentősnek.

Az Osztrák Munkaügyi Szolgálatok jelentése¹⁷ szerint a 2011-es munkaerőpiaci nyitás a magyar munkavállalókat mobilizálta a legjobban. Az első évben mintegy 16 ezres új munkavállalói csoportjukkal messze a legnagyobb növekedést mutatták Ausztria egészének

¹⁵ 2.7 ábra (Bock-Schappelwein, és mtsai. 2009)

¹⁶ 2.1 ábra, (Bock-Schappelwein, és mtsai. 2009)

¹⁷ 7. táblázat (Huber, és mtsai. 2013)

területén, mögöttük 9,5 ezres csoporttal messze lemaradva a szlovákok, illetve 6,5 ezerrel a lengyelek. A szlovének csak háromezer, a csehek két és fél ezer új munkavállalóval jelentek meg az osztrák piacon, igaz ezekben az országokban a hazai foglalkoztatási helyzet is kedvező.

2997 magyar munkavállaló, a legnagyobb csoport munkaerőpiaci nyitás utáni növekedésből Burgenlandot választotta, de hasonlóan nagy csoportok preferálták Bécset (2961) és Alsó-Ausztriát (2963), illetve kisebb arányban Stájerországot (1758) és Felső-Ausztriát (1554).

Az utolsó két rendelkezésre álló év dinamikáját az alábbi 2. táblázat szemlélteti.

Időpont	Magyar munkavállalók száma Burgenlandban
2013 februárja	10278
2014 februárja	11306

2. táblázat – Regisztrált nem önálló magyar munkavállalók száma Burgenland tartományban
(Forrás: AMS Burgenlandban)

Amint az adatokból látható, a burgenlandi magyar munkavállalók számának folyamatos emelkedése tapasztalható, drámai robbanás azonban nem történt számukban.

A Burgenlandban dolgozó magyarok részaránya¹⁸ 2011-ben a mezőgazdaság és erdészet kategóriában a legmagasabb, 63%. Burgenland mezőgazdasági jellege erősebb a többi tartományhoz képest, ezt az is mutatja, hogy az itteni munkanélküliségi mutató sokkal nagyobb szezonálisitást mutat, mint az osztrák átlag.¹⁹ A vendéglátás és gasztronómia kategóriában dolgozók majd egyharmada (30,43%) szintén magyar. Ezt követik a magánháztartások és háztartási alkalmazottak (17,41%), a szórakoztatóipar (17,57%) és az építőipar (17,41%). Szinte minden foglalkoztatási kategóriában folyamatos növekedés volt tapasztalható.

2014 februárjában a következő területeken voltak aktívak a Burgenlandban dolgozó magyarok:

	Fő	Ebből férfi	Hol tipikus?
Termékgyártás	2185	1621	Neusiedl am See (593) Oberwart (388)
Gépjárművek eladása	2060	1114	Neusiedl am See

¹⁸ Burgenlandi Munkaügyi Hivatal, IWI

¹⁹ 2.4 ábra (Bock-Schappelwein, és mtsai. 2009)

és szervírozása			(862) Eisenstadt (579)
Vendéglátás és gasztronómia	1969	920	Eisenstadt (468) Neusiedl am See (472)
Építőipar	1372	1336	Mattersburg (329) Oberpullendorf (314)
Mezőgazdaság és erdészet	1026	733	Neusiedl am see (679) Eisenstadt (143)

3. táblázat – A Burgenlandban regisztráltan dolgozó, nem önálló magyarok ágazatok szerint, 2014 februárja (Forrás: AMS)

A fent listázottakon (3. táblázat) kívül a többi gazdasági kategóriában foglalkoztatottak csoportlétszáma nem éri el az ezer főt.

A Burgenlandban dolgozó női magyar munkavállalók aránya a munkaerőpiac megnyitása előtt az egynegyed környékén ingadozott²⁰, szemben a teljes burgenlandi nem önállóan foglalkoztatottak között tapasztalható 45% körüli értékkel. A határnyitás után ez egyharmadra nőtt, 2013-ban és 2014-ben is 34% volt. A fiatal munkavállalók (25-44) aránya viszont magasabb (kétharmad körüli) mint a burgenlandi átlag (55-60%)²¹.

Az ingázók képzettségét tekintve létezik egy becslés az 1998 és 2008 közötti időszakra az Európai Unió *Munkaerőpiaci felmérése* szempontjából. Ennek tapasztalatai szerint a burgenlandi magyar ingázók között 3-4-szerese az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya, mint akár a nyugat-dunántúli, akár a burgenlandi munkaerőpiacon belül. A középfokú végzettségűek 15-20 százalékponttal alulreprezentáltak mindkét oldal teljes népességéhez képest, míg a felsőfokú végzettségűek gyakorlatilag nem vesznek részt ebben a társadalmi folyamatban. Mindez egyébként egybecseng azzal a tapasztalattal, hogy Magyarországon az egyre magasabb végzettséggel történő elhelyezkedés esélyei jelentős mértékben nőnek.

A HV/WIFO-INDIDV adatai alapján az első határon át ingázó dolgozók 1998 környékén átlagosan 1000 euró körüli alapfizetést kaptak kiegészítő juttatások és borraivalók nélkül, 2008 környékére ez 1200-1500 euróra emelkedett. Ez azóta minden valószínűség szerint emelkedett, de már akkor is a duplája volt a jelenlegi magyar átlagfizetésnek, és akár

²⁰ AMS

²¹ AMS

négyszerese is lehetett azon alacsony és közepes végzettségű csoport jelenlegi magyarországi fizetésének, amely a határon túli munkában érintett.

A Neusiedl am See-i körzet az elmúlt húsz évben folyamatosan kiemelkedett a burgenlandi körzetek közül a külföldi munkavállalók 30%-ot meghaladó, azaz igen magas aránya miatt. 2007-re szintén kiemelkedő értéket mutatott Mattersburg körzete (18,3%). Messze átlagon aluli arányt mutatott Oberwart körzete (6,7%). Az összes többi burgenlandi körzet a tartományi átlag (13-14%) környékén mozog. Burgenland tartomány egészét nézve egyértelműen megállapítható ismét csak az észak-déli lejtő: a fejlettebb, szolgáltató szektorban gazdagabb északi rész nagyobb arányban nyújt külföldieknek is munkalehetőséget.

A magyar munkavállalók tekintetében ismét csak az észak-burgenlandi térség (Eisenstadt, Mattersburg, Neusiedl am See) emelkedik ki (4. táblázat).

	Nők	Férfiak
Eisenstadt	1 045	1 657
Mattersburg	312	1 069
Neusiedl am See	1 300	2 264
Oberpullendorf	470	963
Oberwart	439	867
Stegersbach	164	302
Jennersdorf	126	262
Egyéb Burgenland	35	31
Burgenland összesen	3 891	7 415

4. táblázat – Magyar munkavállalók Burgenlandban, 2014 februárjában (Forrás: AMS Burgenland)

2.2 A HATÁRON ÁTNYÚLÓ INGÁZÁS PROBLÉMÁI²²

A munkaerőpiaci folyamatokat megalapozó **demográfiai elemzés** azt mutatta ki, hogy a térség vonatkozásában világosan kirajzolódnak olyan népesedési folyamatok, amelyek a munkaerőpiac szempontjából jelentőséggel bírnak.

Ezek közül a legdinamikusabb **Bécs vonzerejének erőteljes növekedése**, amely meg hatással van a **burgenlandi régió észak felé történő erősödésére** és déli oldali gyengülésére. **A magyar oldalon a demográfiai folyamatok alapvetően az északi városok (Sopron, Mosonmagyaróvár, Győr) irányába történő urbanizációt mutatnak, egyben a falvak gyengülésével, illetve a nagyvárosok (Győr, Szombathely) körüli szuburbanizációt.**

²² Elemzés forrása: „Az osztrák-magyar határtérség EU csatlakozás óta eltelt tíz évének munkaerőpiaci folyamatai, annak gazdasági és társadalmi háttérfolyamatai, illetve ajánlások a jövőre nézve”
Kutatásvezető Dr. Pogátsa Zoltán, Nyugat-Magyarországi Egyetem

A *korszerkezetet vizsgálva* azt látjuk, hogy *igazán drámai megállapítást, amely meghatározó hatással lenne a munkaerőpiacra, nem tehetünk*. Nemzetközi összehasonlításban, különösen a dinamikus régiókhoz viszonyítva az osztrák-magyar határtérség egésze *előregedő*.

A térség *képzettségi szerkezetét* vizsgálva az a fő trend körvonalazódik, hogy *mind az osztrák, mind a magyar oldal a saját nemzeti átlagához képest alacsonyabb képzettségi szintet mutat. Térségen belül a magyar megyék képzettségi szintje magasabb az osztrák oldalénál*. Bár az osztrák iskolarendszer jelentősen jobb a magyarnál, az ottani iskolába járást a szülők inkább a nyelvtanulás miatt választják gyermekeiknek.

A *közlekedési viszonyokat tekintve* azt látjuk, hogy *Sopronból a munkahelyekben gazdag észak-burgenlandi és bécsi térségbe is jó a bejárás, Szombathelyről a munkahelyben szegényebb közép-burgenlandi térség érhető el ésszerű időn belül, Győrből pedig szinte már megoldhatatlan a napi szintű ingázás*.

2011-ben, az osztrák munkaerőpiac megnyitásának évében 9626 magyart foglalkoztattak Burgenlandban, *2012-ben ez a szám először haladta meg a 10000-es küszöböt*, amely a *10%-ot éppen meghaladó arányával, mint beáramló munkelő, már jelentősnek* volt mondható. *A burgenlandi munkaerőpiac* a magyar rendszerváltás (1990) és a magyar EU csatlakozás (2004) között *a legdinamikusabban bővülő osztrák tartományi munkaerőpiac volt, azóta azonban ez a bővülés megállt. A nyugat-dunántúli munkaerőpiac azonban négyszer akkora, ezért az Ausztriában dolgozók a nyugat-dunántúli munkaerőpiac arányában, mint kiáramló munkelő még nem számít jelentősnek. Az osztrák munkavállalók részaránya a nyugat-dunántúli munkaerőpiacon elhanyagolható*.

A *2011-es munkaerőpiaci nyitás a magyar munkavállalókat mobilizálta a legjobban. Az első évben mintegy 16 ezres új munkavállalói csoportjukkal messze a legnagyobb növekedést mutatták Ausztria egészének területén. 2997 magyar munkavállaló, a legnagyobb csoport munkaerőpiaci nyitás utáni növekedésből Burgenlandot választotta*, de hasonlóan nagy csoportok preferálták Bécset (2961) és Alsó-Ausztriát (2963).

A tipikus *burgenlandi magyar munkavállaló inkább a.) fiatal, b.) 3:1 arányban férfi, c.) felülreprezentáltan alacsony, alulreprezentáltan közép és szinte egyáltalán nem felsőfokú végzettségű d.) a potenciális hazai bérének többszörösét keresi e.) tipikusan a mezőgazdaságban, a vendéglátásban, a szórakoztató szektorban* dolgozik, illetve *háztartásoknál* segítő munkát végez, vélhetően többségében alacsony hozzáadott értékben. A jól képzettek elvándorlása tehát az osztrák-magyar határ régió tekintetében nem jelent jelentős veszélyt. (Természetesen a Nyugat-Dunántúlról a jól képzettek Budapestre, vagy az Unió távolabbi területeire is pályázhatnak!)

2.3 A MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATOK JÖVŐJE

Bár nem mindig állnak rendelkezésre a legfrissebb adatok, ám az osztrák-magyar határrégió alapjellegzetességei így is többségében feltártak. Ismert módon megszűnt a munkaerő mobilitás útjában álló legtöbb korlát: a.) Schengennel megszűnt a határellenőrzés, b.) az osztrák munkaerőpiaci derogáció lejárt c.) a végzettségek kölcsönös elismerése immáron nem jelent számottevő akadályt. Interjúink alapján a kinti munkákról a magyarok tájékozottak, elsősorban ismerőseik, a már kint dolgozók révén. Elvileg minden nyitva áll tehát a mobilitás növelésére.

Több régióon belüli tényező azonban korlátozza a folyamat dinamizálódását. Ezek közül kiemelendő, hogy megállt magának a **burgenlandi munkaerőpiacnak a növekedése, és annak belső szerkezete sem látszik dinamizálódni**. Előregedő társadalomról van szó, melynek legdinamikusabb része maga is Bécs felé mobil.

Másodsorban **a magyarok idegennyelv tudása rendkívül alacsony**, ami becslésünk szerint az itt élők számára lehetetlenné teszi a német nyelvterületre történő orientálódást, kivéve talán a német nyelvet egyáltalán nem igénylő, igen alacsony hozzáadott értékű munkákat. Ezen burgenlandi munkahelyek viszon igen fontos kiegészítő lehetőséget adnak pontosan azoknak, akik számára a legnehezebb a magyarországi munkahelykeresés.

A határrégió munkaerőpiacára elviekben hatással lehetne a határon átnyúló iskolai ingázás. Ezzel szemben azt találtunk, hogy a legfrisebb (2012/3) adatok szerint **egész Ausztriában mindösszesen háromezerkétszáz körüli magyar diák tanul az iskolarendszer minden szintjén, és ebből kevesebb mint kétezer Burgenlandban**. Ez rendkívül alacsony, egy ilyen mértékű iskolai ingázásnak **nem lesz igazán drámai hatása a két ország munkapiacára**, főleg tekintetbe véve, hogy a német nyelvtudással és osztrák iskolai végzettséggel rendelkező magyar diákok akár Ausztria többi részén, akár más európai országokban, vagy Magyarország egyéb területein (elsősorban Budapesten) is érvényesülhetnek. Az osztrák felsőoktatásban tanuló magyar hallgatók aránya árnyalatnyival jelentősebb, és minden valószínűleg növekvő tendenciát mutat majd a magyar felsőoktatás alapfolyamatainak eredményeképpen. Ám a határrégió munkaerőpiacának jellegzetességei alapján nem valószínűsíthető, hogy ezek a felsőoktatásban végzetek tömegesen az osztrák-magyar határrégióban helyezkednének el.

Legfontosabb megállapításunkként meg kell azonban jegyezzük, hogy **a régió munkaerőpiacára várhatóan a jövőben sem a régióon belüli alapfolyamatok** lesznek a legnagyobb hatással, mintahogy eddig sem ez volt a jellemző.

Az egész Európai Unió területén nincs még két olyan régió, melynek foglalkoztatási és bérszínvonalában akkora különbség mutatkozna, mint éppen az osztrák-magyar határszakaszon. Ez pedig a két ország alapfolyamataiból következik. **Ausztria az Unió egyik legfejlettebb, legmagasabb foglalkoztatású és bérezésű országa, melynek gazdasága mindenekelőtt a magas hozzáadott értéket képviselő kis és középvállalatokra épül. Emellett fejlett jóléti transzferekkel rendelkezik**. Nem utolsó sorban emiatt is, az előregedő

Burgenland a nemzeti szintű foglalkoztatási és bérszínvonalától nem tér el jelentősen. Magyarország az Unió legalacsonyabb foglalkoztatási szintű országai közé tartozik, amely elsősorban transznacionális vállalatok termelési láncainak alacsony hozzáadott értékű, alacsony bérezésű munkafázisaira specializálódott. Emellett az Unió egyik legvisszaszorultabb jóléti rendszerét működteti. A nyugat-magyarországi térség ugyan Budapest után az ország második gazdaságilag legdinamikusabb területe, de ezzel együtt **ez a régió sem tér el drámaian az országos átlagtól.** Ráadásul erre a régióra még inkább jellemző a transznacionális tőkére építő gazdaság szerkezet, igen koncentrált formában. Az összképet tekintve tehát azt mondhatjuk, hogy **a határrégió két felét léptékekkel nagyobb mértékben határozzák meg a nemzeti, mint a határrégió belüli folyamatok.**

Mindennek eredménye a drámai különbség a két oldal között. A hatalmas **foglalkoztatási és bérkülönbségek az elmúlt bő évtizedben még tovább nőttek, amely növekvő motivációt jelent a határon átnyúló mobilitásra.** Amennyiben a magyar oldalon élők az osztrák oldalhoz történő gazdasági és társadalmi **felzárkózás megindulását** kívánják megcélozni, a **gazdaság szerkezet megváltoztatását** kell kieszközölniük a központi kormányzatnál. Magyarország Ausztriával szemben extrém módon centralizált állam, ezért **a központi kormányzat kezében vannak azok az eszközök, mellyel elérhető a gazdasági szerkezetváltás, a magasabb hozzáadott értékre, a magasabb bérekre és foglalkoztatásra történő áttérés.** Ennek elsődleges eszköze a nemzetközi összehasonlításban **gyengén teljesítő oktatási rendszer minőségének** (lásd PISA teszteredmények, egyetemi rangsorok, nyelvtudás) **és finanszírozásának** (Magyarország a GDP kevesebb mint négy százalékával az oktatásra legkevesebbet költő uniós tagállamok között van) emelése.

3. KUTATÁS

3.1 A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Kutatásunk több részből állt. Első körben feltártuk a két régiónak, a határ osztrák és magyar oldalának gazdasági, társadalmi jellemzőit. Arra kerestük a választ, hogy milyen uniós, nemzeti és régiós szintű alapfolyamatok határozzák meg a két térség fejlődését. Részletezzük a két oldal közötti fejlettségbeli különbségeket, különös tekintettel azokra a mutatókra, amelyek push és pull faktorokat jelentenek az elvándorlás, a határon átnyúló ingázás tekintetében. Ezek elsősorban a foglalkoztatási és bérmutatók, illetve az árak alakulása.

Ezek után kérdőíves kutatást végeztünk maguknak az ingázóknak a körében. Mivel hivatalos kategóriaként az „ingázó” nem létezik, ezért azt a módszert választottuk, hogy azokat az ingázókat értük el, akik az őket segítő intézményekhez fordultak. Ott helyben töltöttük ki velük a kérdőíveket, melyeket aztán később aggregáltuk és kielemeztünk. Mivel nem áll rendelkezésre adat az ingázók teljes száma tekintetében, ezért nem tudunk statisztikailag pontosan beszámolni arról, hogy az általunk megtalált minta mennyiben reprezentatív a teljes populációra, ám a több százas elemszám alapján így is képesek vagyunk lényegi trendeket megtalálni.

Az ingázók körében végzett kutatás lehetőséget ad a problémák számosságának megragadására, azaz arra, hogy megbecsüljük, hány embert érintenek bizonyos trendek, problémák. Ahhoz azonban, hogy ezen jelenségek mélységét is meg tudjuk határozni, interjúkat folytattunk a két oldal segítő intézményeivel (munkaügyi központok, TB, szakszervezetek, statisztikai intézmények, stb.). Ezek alapján azt is felderítettük, hogy mennyire terhelik le az adott intézmények ügymenetét azok a problémák, melyeket a kérdőíves kutatás során feltártunk.

Végezetül a fenti kutatási részek alapján összegeztük az általunk feltárt helyzetet, és javaslatokat tettünk a tekintetben, hogy hogyan lehetne továbbfejleszteni a két oldal intézményeinek munkáját, az azok közötti együttműködést annak érdekében, hogy hatékonyabban legyenek képesek segíteni a határon át ingázók életét.

3.2 AZ INGÁZÓK SZEMÉLYES ÉS CSALÁDI ÉLETHELYZETÉNEK ÉS STRATÉGIÁINAK FELMÉRÉSE

Ebben a részben az Ausztriában dolgozó magyar ingázók személyes és családi élethelyzetének alakulását mértük fel ingázásuk kezdete óta. Szintén kíváncsiak voltunk jövőbeli terveikre. A felmérés egyéni és fókuszcsoportos lekérdezések keretén belül fix kérdőív segítségével, zárt és nyílt kérdések segítségével történt.

A megszólítás több csatornán történt:

- MaSZSZ ügyfélszolgálati irodában helyi kitöltés

- On-line (e-mail címek rendelkezése állása esetén), és nyomtatott (postán) kérdőíveket alkalmazunk az ügyfél adatbázisuk felhasználásával.

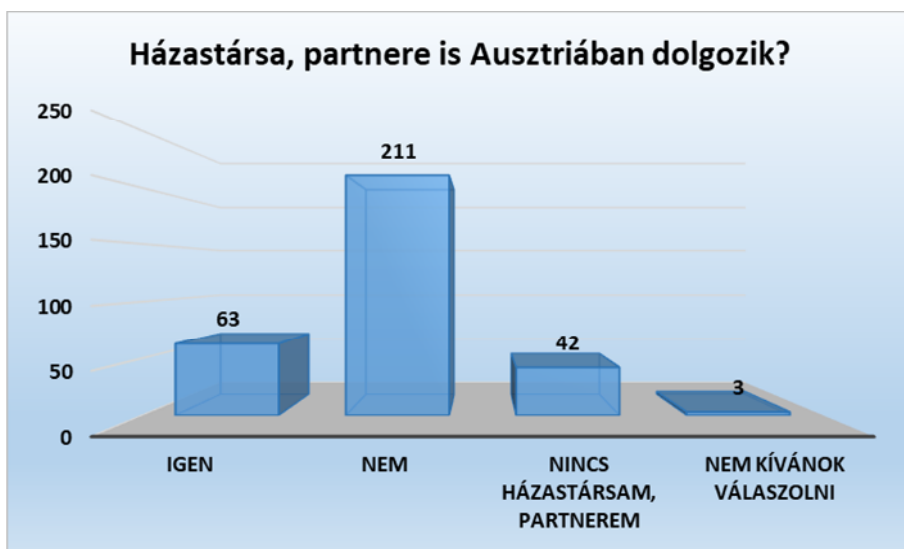
A fejezethez kapcsolódó mellékletek:

- Kérdőív az ingázók személyes és családi élethelyzetének és stratégiáinak felméréséhez
- 1. szakmai kontrollcsoport összegzés
- 2. munkavállalói kontrollcsoport összegzés

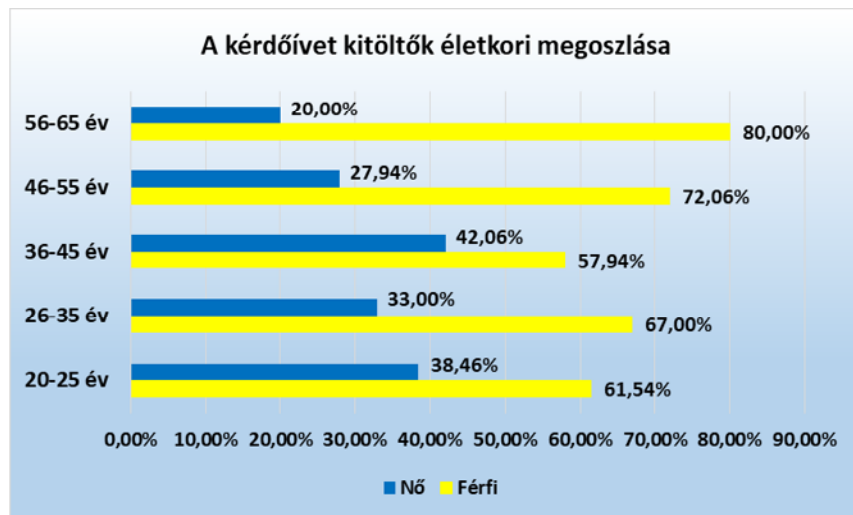
11. ábra - A kérdőív kitöltői nemek szerinti bontásban

Kérdőívünket kétszázhat férfi és száztizenkét nő töltötte ki (11. ábra), azaz elmondhatjuk, hogy a teljes mintában nagyjából 1:2 a nők:férfiak aránya.

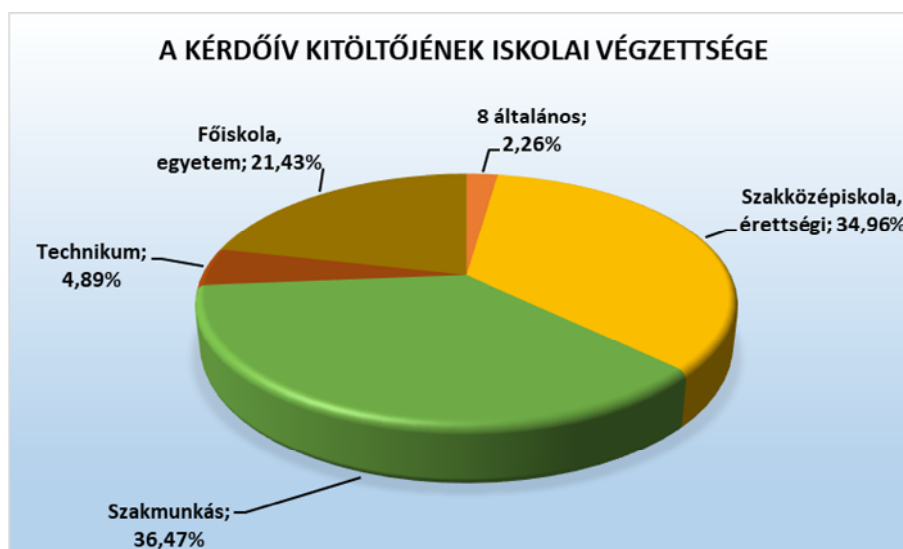
12. ábra - Házastársa, partnere szintén Ausztriában dolgozik?

A válaszadók nagyobb részének a házastársa, partnere nem dolgozik szintén Ausztriában (12. ábra), ám nem elhanyagolható azok aránya sem (2:7), akiknek szintén a határ másik oldalán dolgozik a házastársa, partnere. Természetesen nem mindenkinek van házastársa, partnere tehát az ezzel kapcsolatos előnyök (magasabb jövedelem, együtt utazás) és hátrányok (a feladatok, együttlét összehangolása) nem minden ingázó számára merül fel kihívásként.

13. ábra – A kérdőív kitöltői életkor szerinti bontásban

Az ingázók körében minden korcsoportban (13. ábra) a férfiak dominálnak, 45 éves kor felett azonban ez a dominancia olyan markánsná válik, hogy tízből hét-nyolc ingázó már férfi, és csak három-kettő nő.

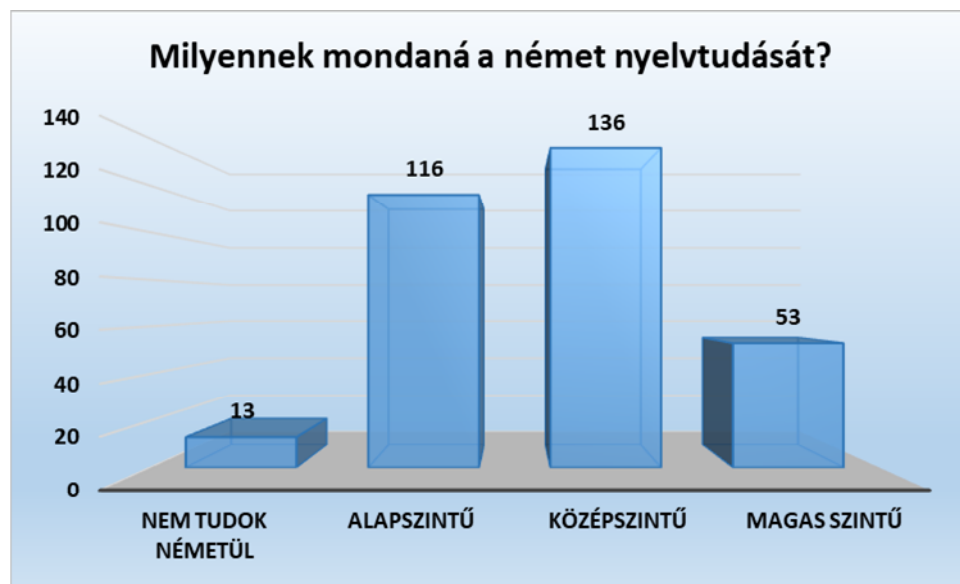

14. ábra – A kérdőív kitöltői iskolai végzettség szerinti bontásban

Él a köztudatban – talán a médiának köszönhetően – egy elképzelés, mely szerint Ausztriába ingázni a legalacsonyabb végzettségűek járnak. Tipikus anekdotikus példa az

eperszedés és a takarítás, két munkakör, melyek nem igényelnek különösebb szakképzettséget. Ezzel szemben felmérésünkben azt találtuk, hogy a különböző képzettségi szintek mind jelentős arányban képviseltetik magukat az ingázók között. Még a felsőfokú végzettségűek is kiteszik több mint ötödüket, bár a középfokú végzettségűek dominálnak (14. ábra).

Természetesen lehetséges, hogy az alacsony végzettségűek a valóságban olyan munkakörökben dolgoznak kint, amelyek nincsenek bejelentve. Sajnos egy kérdőíves felmérés értelemszerűen a feketén kinn dolgozókat nem érheti el. Lehetséges tehát, hogy a ténylegesen ingázó alacsony végzettségűek száma és aránya ebből adódóan magasabb.

15. ábra – A kérdőív kitöltőinek nyelvismerete

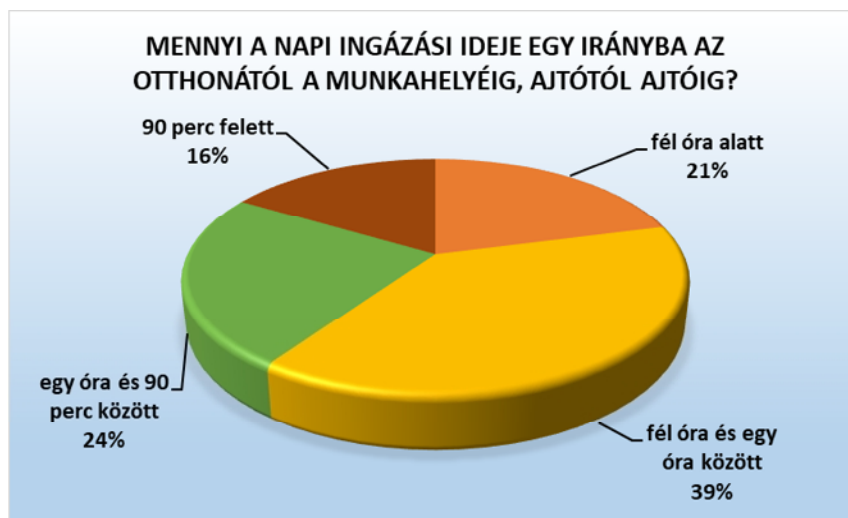
Hasonló következtetésekre juthatunk, ha a válaszadók német nyelvtudását firtatjuk (15- ábra). A képzetlen kisegítő munkások igazából nem nagyon szorulnak német nyelvismeretre. Ilyen alacsony nyelvtudású ingázók azonban alig voltak a mintánkban. Feltételezhetően a legtöbбекnek munkája során valamilyen szintű német nyelvtudásra szükségük van. Ez annál is valószínűbb, mert mint azt rögvest látni fogjuk, az ingázó magyarok jelentős része a vendéglátásban dolgozik például.

Természetesen itt is lehetséges, hogy a feketén, alacsony hozzáadott értékű munkát végzők német nyelvtudás nélkül vannak kint.

16. ábra – A kérdőív kitöltőjének munkahelye ágazatok szerinti bontásban

Gazdasági szektor szerint egyértelműen a szolgáltató szektor dominál, ami nem is meglepő, hiszen mint azt a térséget bemutató részben elmondtuk, Burgenlandban nagyon szerény az ipar aránya, a mezőgazdaságé pedig ennél is szerényebb. A szolgáltató szektoron belül is kiemelkedik a szállás, vendéglátás (16. ábra).

17. ábra – A kérdőív kitöltőinek napi ingázásra fordított ideje egy irányban otthonától munkahelyéig

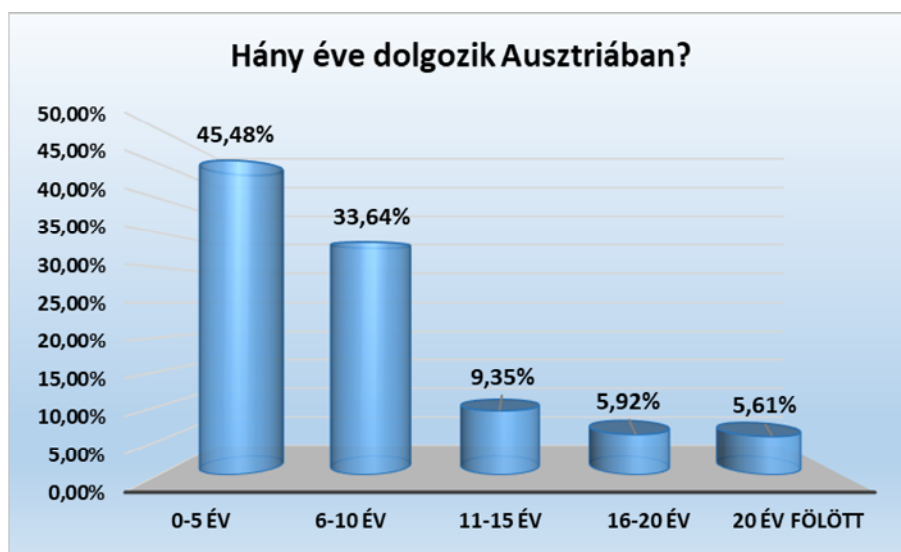
Mivel sokak már hosszú évek óta ingáznak, feltételeztük, hogy ez a napi ingázás oda-visszafelé igen megterhelő. Rákérdeztünk ezért arra, hogy mennyi a válaszadók ingázási ideje egy irányba (17. ábra)? A válaszok a legtípikusabb ingázási idő - ajtótól ajtóig - fél és egy óra között van, ami egyáltalán nem tekinthető hosszú időnek. Ilyen ingázási idők egy nagyvároson *belül* is rendszeresnek mondhatók. Ráadásul ötből egy ingázó még ennél is rövidebb időt utazik, kifejezetten rövidnek mondható a napi ingázása.

Egy és másfél óra közötti egy irányú utat minden negyedik ingázó vállalt be, ez már naponta, oda-vissza, kifejezetten hosszú utazásnak mondható. Van azonban ezen felül 16%-nyi válaszadó, aki másfél óránál is többet utazik egy irányba, azaz oda-vissza számolva, akár napi rendszerességgel extrém sokat kénytelen utazni. Ilyen hosszúságú utazásnak rendszeresen, éveken keresztül már egészségkárosító hatása is lehet, amelyről a fókuszcsoportos kutatásunk szerint a magyar oldali ügyintézőknek be is számolnak az ingázók.

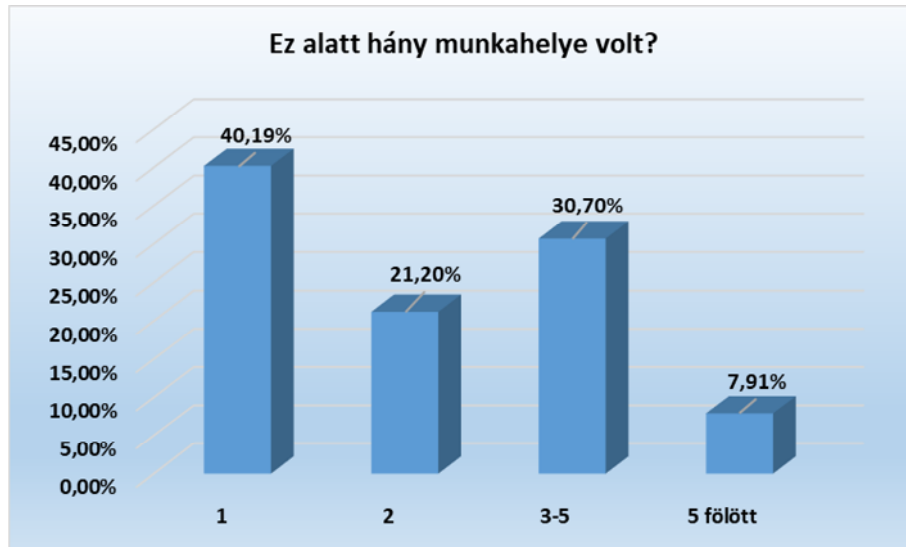
18. ábra – A kérdőív kitöltőinek napi ingázásának száma hetente

Márpedig ingáznak heti öt napot a válaszadók, hiszen messze-messze dominánsan ezt választották az erre vonatkozó kérdésünkre (18. ábra).

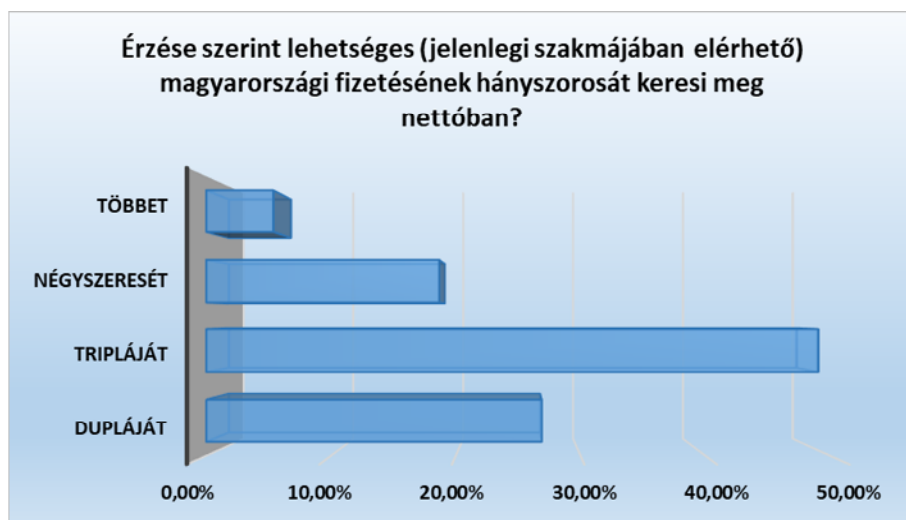
19. ábra – A kérdőív kitöltői hány éve dolgoznak Ausztriában

Ráadásul ezt a többség már nagyon régen teszi (19. ábra), több mint felük már öt évnél is hosszabb ideje dolgozik Ausztriában, sőt, már olyanok is vannak, akik több mint húsz éve ott dolgoznak. Nem mindegyikük ingázott végig természetesen, ám ahogy látni fogjuk, többségük igen, mivel a hazatelepülés nagyon ritka eset olyanoknál, akik egyszer már Ausztriában dolgoztak.

20. ábra - A kérdőív kitöltőinek összesen hány munkahelye volt eddig Ausztriában

Ezen időszak alatt azonban a többségnek nem volt túlságosan sok munkahely váltása (20. ábra). Az ingázó magyarok munkahelyei viszonylag stabilnak tűnnek. Ötből kettőnek csak egyetlen munkahelye volt, ötnél több állása pedig csak egy erős kisebbségnek volt.

21. ábra - A kérdőív kitöltőinek becslése arról, hogy a szakmájában Magyarországon elérhető fizetéséhez képes mekkora Ausztriában a fizetése

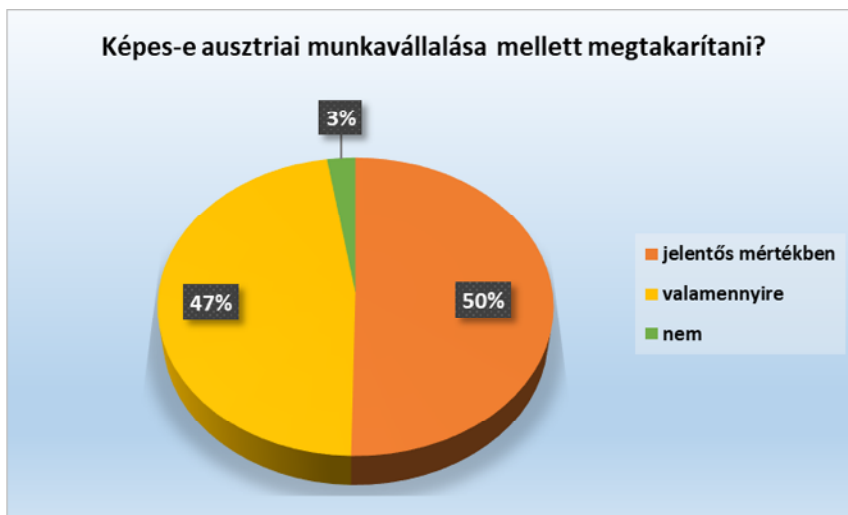
Nyilvánvaló, hogy az ausztriai munkavállalás elsődleges oka a jóval magasabb fizetés (21. ábra). A tartományt bemutató részben kifejtettük, hogy sehol az Unióban nincs az osztrák-magyar határhoz hasonlatosan nagy fejlettségi különbség két régió között. Bemutattuk az átlagbérek közötti eltéréseket is.

A magyar ingázók bérezése azonban ettől akár jelentősen is eltérhetne. Egyrészt azért van ez így, mert más iparágakban, azon belül más szinteken dolgozhatnak, mint az osztrák átlag. Emellett gyengébb lehet az érdekérvényesítő képességük abban az esetben, ha egyéni szinten tárgyalnak bérükről, nem pedig kollektív megállapodások hatálya alá esnek. (Ausztriában – szemben Magyarországgal – ez utóbbi azért a gyakoribb.)

A fentiek miatt fontosnak gondoltuk megkérdezni, hogy az ingázók, megítélésük szerint, hányszorosát keresik meg kint annak, amit hasonló szakmában Magyarországon keresnének.

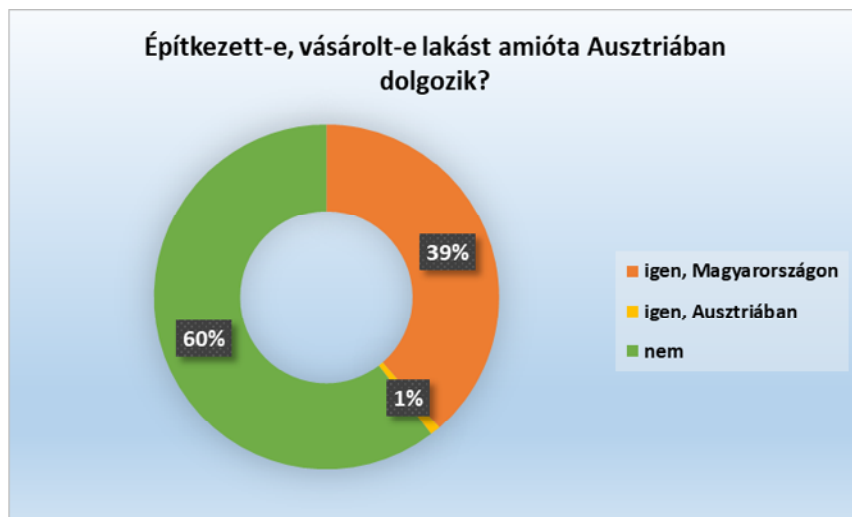
A válaszok eloszlása nagyjából visszaigazolja a nemzeti átlagokkal kapcsolatos adatainkat. A legtipikusabb válasz ugyanis az volt, hogy körülbelül háromszor akkora nettó fizetést visznek így haza, mintha itthon dolgoznának. Duplánál kevesebbet senki nem válaszolt, még a négyszeres válasz is igen gyakori volt, sőt, vannak akik még ennél is többszörösét keresik meg hazai potenciális nettó fizetésüknek.

A válaszok értékeléséhez adjuk hozzá, hogy még ha kint élnének a válaszadók, akkor is jelentős különbségről lenne szó, hiszen az osztrák és magyar árakban messze nincs háromszoros különbség. Sőt, egyes termékkategóriák Ausztriában olcsóbbak (például a benzin, az elektronika). Ám mivel válaszadóink Magyarországon fizetik a lakhatást, és más egyéb termékkategóriákban is az olcsóbb Magyarországon vásárolhatnak, ezért szükséges költségeik után igen gyorsan halmozódhatnak a megtakarításaik.

22. ábra – A kérdőív kitöltőinek lehetősége a megtakarításra

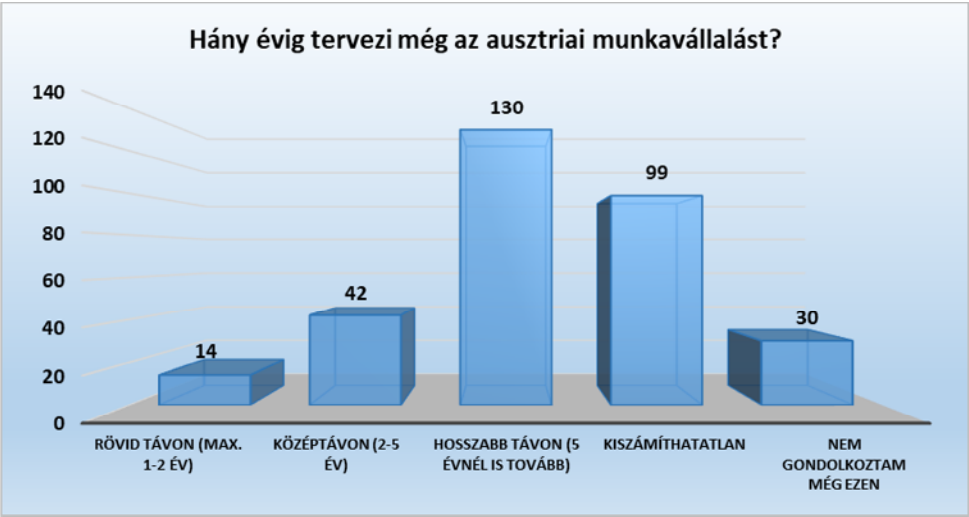
Visszaigazolták ezt maguk a válaszadók is. Míg Magyarországon a GfK Hungária rendszeresen végzett felmérése szerint öt magyar háztartásból négy képtelen megtakarítani a jövedelméből, addig az Ausztriába ingázó magyarok körében csupán egy elenyésző töredék, 3% ez a szám (22. ábra). Ha azt is figyelembe vesszük, hogy egyes embereknél a megtakarításra képtelenség nem jövedelemfüggő, hanem személyiség kérdése, akkor gyakorlatilag elmondhatjuk, hogy Ausztriában dolgozva szinte biztos a megtakarítás. Ráadásul a válaszadók fele nem csak hogy megtakarít, hanem jelentős mértékben képes félretenni.

23. ábra - A kérdőív kitöltői építkeztek-e, vásároltak-e lakást amióta Ausztriában dolgoznak?

Hogy milyen jelentős arányban képesek félretenni az Ausztriába ingázók, azt az is mutatja, hogy 39%-uk épített vagy vásárolt lakást azóta, amióta Ausztriában dolgozik (23. ábra). Ez többszörösen meghaladja az itthon dolgozók saját otthonhoz jutási arányát, és világosan mutatja a két ország közötti életszínvonal különbséget.

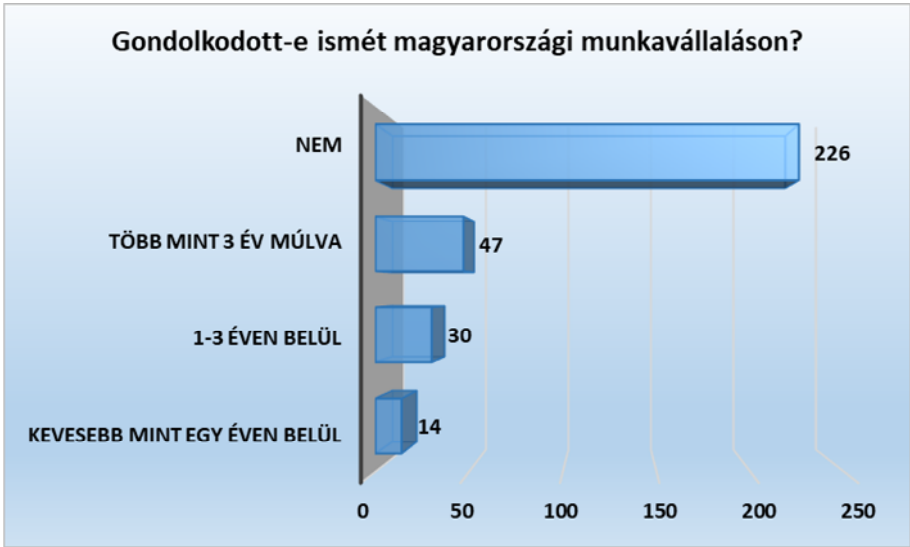
Hogy hosszabb távon ennek ellenére mégis Magyarországon képzelik el az életüket az ingázók, azt az mutatja, hogy csupán egyetlen százalékuk vásárolt vagy épített lakást a határ osztrák oldalán. Szemben azokkal a magyarokkal, akik permanensen Ausztriában élnek és dolgoznak (és gyakran nem a nyugati határszélről származnak), az ingázók láthatóan tartósan be kívánnak rendezkedni a magyarországi lakás – ausztriai munka kettősségre.

24. ábra – A kérdőív kitöltői hány évre tervezik az ausztriai munkavállalást?

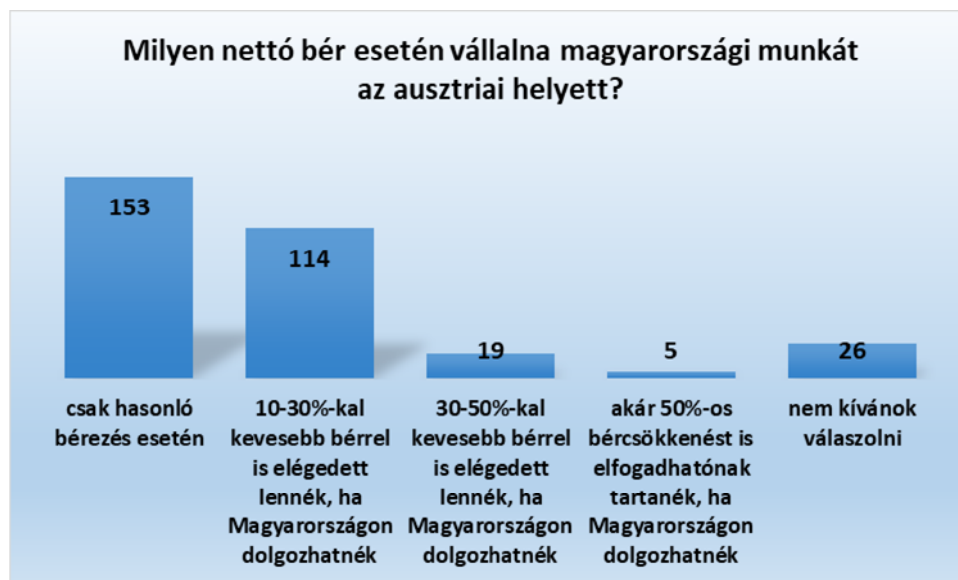
Hogy mennyire hosszú távú munkavállalásban gondolkoznak az ingázók, erre konkrétan rá is kérdeztünk (24. ábra). Feltételezésünket a válaszaik visszaigazolták, bizony hosszú távú munkavállalásban gondolkodnak.

Számottevő azoknak is az aránya, akik szerint kiszámíthatatlan a helyzet. Ez lehetne a munkahelyük elvesztésével kapcsolatos félelem, ez azonban a stabil osztrák gazdaság esetében nem valószínűsíthető ilyen magas arányban. A hazatelepülés láthatóan nem alternatíva, ez tehát nem okozhatja a magas fokú bizonytalanságot. Külön kutatást igényelne, hogy miért érzik ilyen nagy arányban kiszámíthatatlannak a helyzetet a magyarok. Minden valószínűség szerint közrejátszik a menekülthullám nyomán a schengeni határokkal kapcsolatos felfokozott bizonytalanság. Amennyiben Ausztria például tartósan visszavetné a határellenőrzést, ezt számos magyar ingázónak igen komolyan megnehezítené az ausztriai munkavállalását, és egyeseknek konkrétan el is lehetetlenítené azt.

25. ábra – A kérdőív kitöltői gondolkodnak-e ismét magyarországi munkavállaláson?

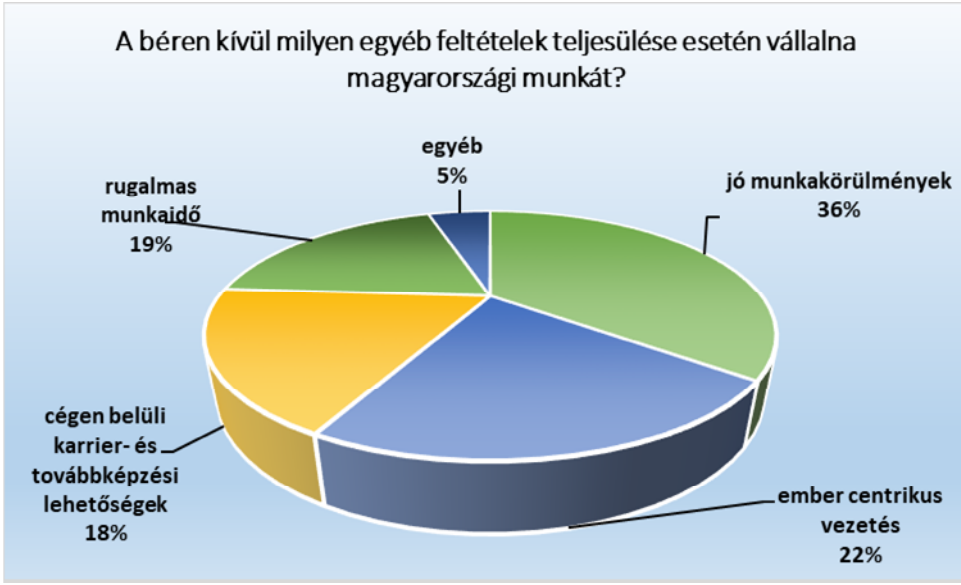
A magyarországi munkavállalókhöz képest tehát elképesztően jó helyzetben vannak az Ausztriába ingázók. Adódik tehát a kérdés: kívánják-e feladni ezt az előnyös helyzetüket, és visszatérni Magyarországra (25. ábra)? A válaszokból – nem meglepő módon – az látszik, hogy nem gondolkodnak visszatérni a magyar munkapiacra. Ha valaki mégis, az is csak hosszabb távon.

26. ábra – Milyen nettó bér esetén vállalna magyarországi munkát az ausztriai helyett?

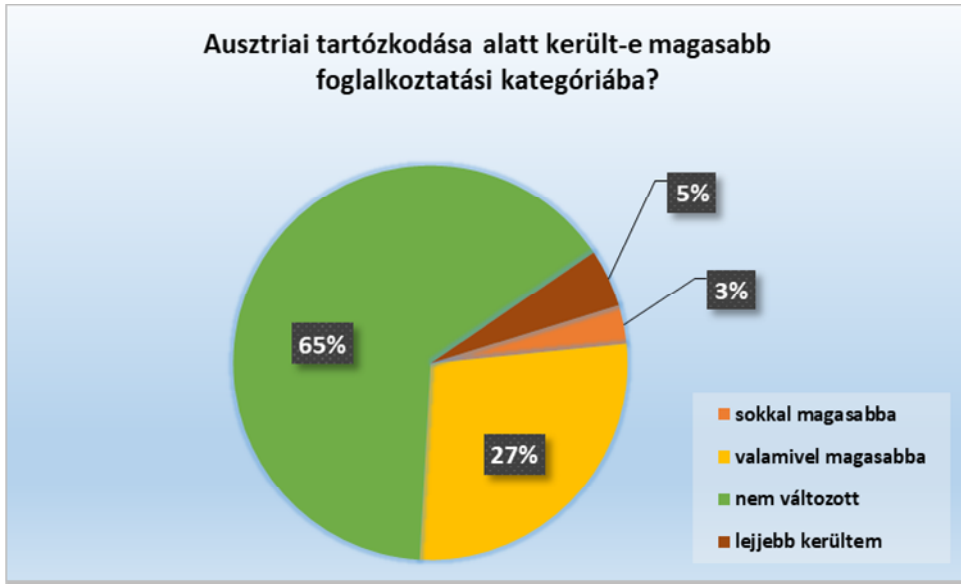
Feltételeztük, hogy a hazatérni nem akarás elsődleges oka a jelentősen jobb kinti anyagi helyzet. Ezért feltettünk olyan kérdést is, amely arra vonatkozott, hogy milyen hazai javadalmazás esetében térnének mégis haza (26. ábra)?

Itt már az látszott a válaszokból, hogy hasonló, vagy enyhén alacsonyabb jövedelem esetén a többség mégis hazatérne. Ennél nagyobb jövedelem csökkenést azonban már nem fogadnának el. Mindebből világosan látszik, hogy a legfontosabb ok anyagi jellegű. Ez egybecseng egyébként a Policy Solutions nevű think tank 2017-es „Magyar Álom” című felmérésével, melyben arra keresték a választ, miről álmodnak a magyarok? Abban a felmérésben országosan reprezentatív mintán rajzolódott ki, hogy a magyarok álmái minden mást háttérbe szorítva a tisztességes megélhetéshez kötődnek.

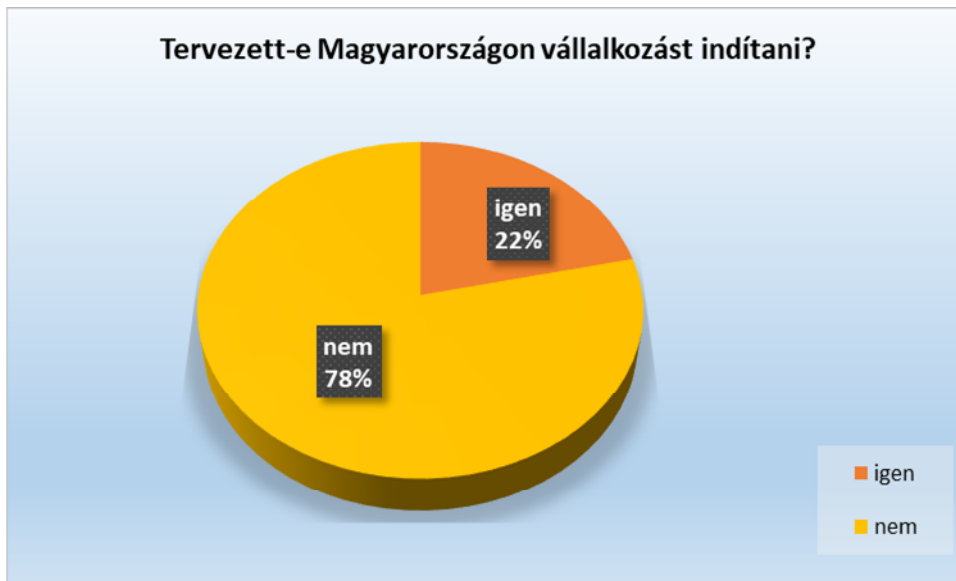

27. ábra – A kérdőív kitöltői milyen egyéb feltételek mellett vállalnának magyarországi munkát?

Ettől függetlenül rákérdeztünk azért arra is, hogy az anyagiakon kívül milyen egyéb szempontokat értékelnek sokra az ausztriai munkavállalás során a hazai munkavállalással szemben (27. ábra). Nyitott kérdésünkre jelentős számban érkeztek a jó munkahelyi környezettel, embercentrikus vezetéssel kapcsolatos válaszok. Az előrelépéssel kapcsolatos válaszok is számosnak bizonyultak (28. ábra), mivel egy másik kérdésünkre adott válaszokból kiderült: az Ausztriában dolgozók harmada már megélt előrelépést ottani munkahelyén.

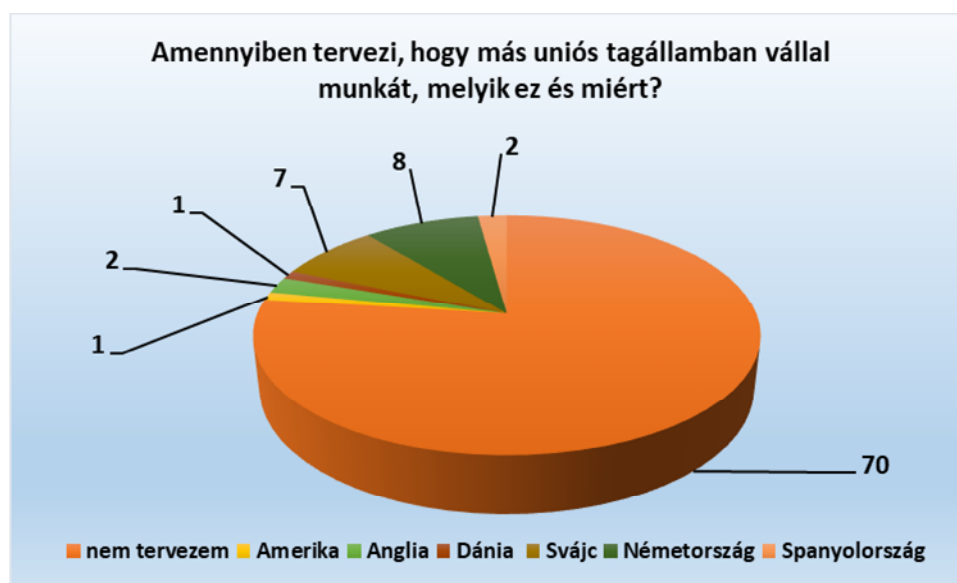
28. ábra - A kérdőív kitöltői ausztriai tartózkodásuk alatt magasabb foglalkozásba kerültek-e?

29. ábra - A kérdőív kitöltői terveznek-e Magyarországon vállalkozást indítani?

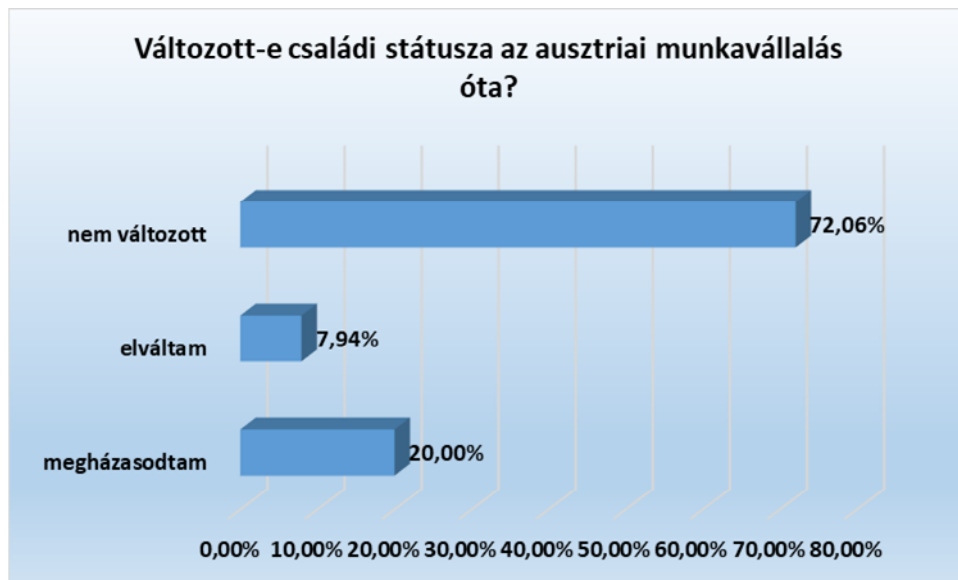
Ha valakinek jelentős megtakarításai keletkeznek ausztriai munkavállalása alatt, akkor lehetséges, hogy nem munkavállalóként térne haza Magyarországra, hanem vállalkozást indítana ebből a kezdőtőkéből. Egy kisebb vállalkozás elindításához szükséges alaptőkét nem lehetetlen összegyűjteni a válaszok tanúsága szerint egy pár év alatt.

Éppen ezért arra is rákérdeztünk, hogy immáron nem munkavállalóként, hanem vállalkozóként hazatérnének-e az Ausztriába ingázók (29. ábra). Immáron nem teljesen nemleges, elutasító volt a válasz, mint a munkavállalás esetén, de így is csak körülbelül minden ötödik ingázó mondta azt, hogy gondolkozott már azon, hogy vállalkozóként hazatérjen.

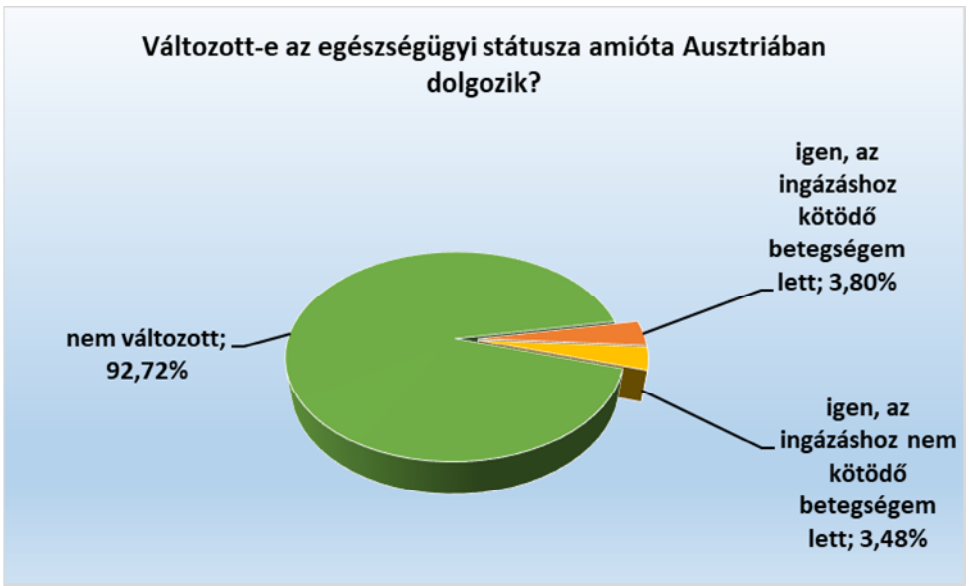
30. ábra - Tervez-e más uniós államban munkát vállalni?

Természetesen a mai világban nem csak az az opció áll az ingázók rendelkezésére, hogy hazatelepülnek Magyarországra, hanem az is, hogy az Európai Gazdasági Térség (EU, valamint Norvégia, Svájc, Izland) bármely tagországában szabadon munkát vállalhatnak Portugáliától Finnorszáig, Izlandtól Bulgáriáig. Sőt, a globalizáció korszakában már az Egyesült Államok, Kína, vagy más Európán kívüli országok sem kizártak elviekben. Megkérdeztük tehát a válaszadókat, hogy gondolkodnak-e Ausztrián kívüli munkavállalást (30. ábra). A válaszokból egyértelműen kiderült, hogy messze túlnyomó többségük jelenlegi ingázó helyzetének fenntartását tervezi, nem kíván más országban munkát vállalni. Azon kisebbség körében, amely mégis elgondolkodott már harmadik országon, elsősorban a szintén német anyanyelvű és relatíve közeli országok, Svájc és Németország merültek fel viszonylag nagyobb számban. Meglepő, hogy a külföldön dolgozó magyarok körében viszonylag népszerű Egyesült Királyság például nem nagyon került elő.

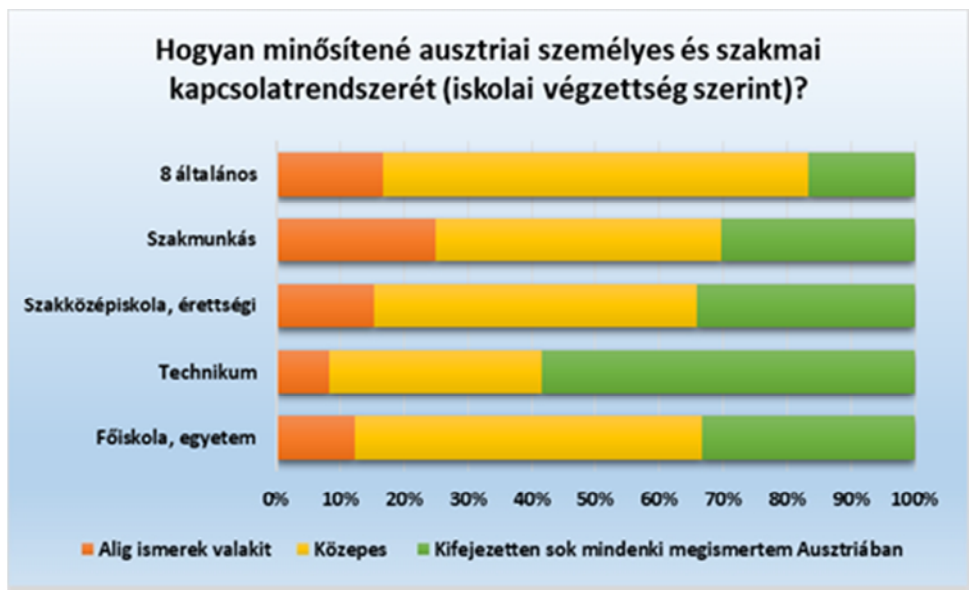
31. ábra - A kérdőív kitöltőinek változott-e a családi státusza az ausztriai munkavállalás óta?

A rendszeres, heti négy-ötösörös oda-vissza ingázás adott esetben kárára mehet a házasságoknak, párkapcsolatoknak. Ezért rákérdeztünk, hogy az ausztriai munkavállalás, az ingázás mennyire volt negatív hatással a párok érzelmi kapcsolatára (31. ábra). Konkrétan váláshoz csak kevés esetben vezetett a párok érzelmi életének megromlása, de anekdotikus példa bőven van arra, hogy bizony a rendszeres ingázás nem javítja az érzelmi kapcsolatokat. Ez azonban már az a személyes szint, amelyet egy ehhez hasonló felmérés nem adresszálhat.

32. ábra – A kérdőív kitöltőinek változott-e az egészségügyi státusza az ausztriai munkavállalás óta?

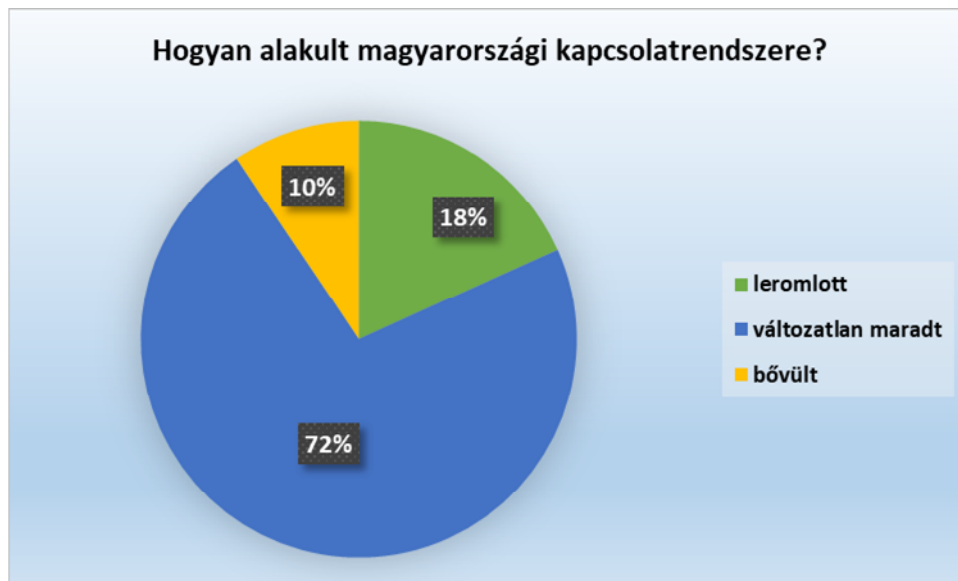
Hasonló a helyzet az egészségi állapottal (32. ábra). Míg a válaszadók nem számoltak be jelentős arányban ezzel kapcsolatos konkrét státuszromlásról, addig az anekdotikus példa bőven van erre.

33. ábra – Hogyan minősítené ausztriai személyes és szakmai kapcsolatrendszerét (iskolai végzettség szerint)?

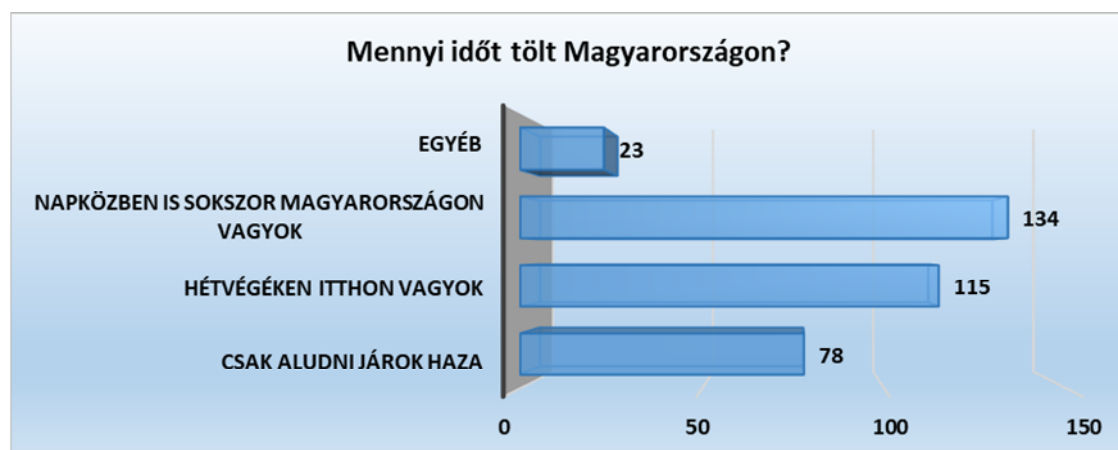
Munkahely váltáshoz hasznos, ha az embernek kialakult kapcsolatrendszere van Ausztriában. Szintén valószínűsíthető, hogy jobban megmarad jelenlegi munkahelyén, jelenlegi ingázó életmódjában, ha Ausztriában nem elszigetelten éli meg munkavállalását, hanem megismer embereket, velük esetleg szorosabbra fűzte szakmai és személyes

kapcsolatait. Kíváncsiak voltunk tehát arra, hogy a különböző végzettségű ingázók mennyire képesek tartós kapcsolatokat létesíteni odaát (33. ábra). Válaszok meglepően pozitív képet festenek. Gyakorlatilag minden képzettségi szinttel rendelkező magyar ingázói csoport többsége képes kapcsolatokat építeni Ausztriában. Igazából a kapcsolatok nélküli kinn lét csak az ingázók kisebbik részét jellemzi. Kifejezetten sok mindenkit megismertek a technikai végzettségű magyarok, az ő adatuk kiugróan magas. Relatív kevés az alacsony végzettségűek körében az, akinek kifejezetten sok kapcsolata született az idők során Ausztriában, náluk viszont azoknak a száma magasabb sokkal az átlagnál, akiknek közepes számú kapcsolata van.

34. ábra – A kérdőív kitöltőinek hogyan alakult a magyarországi kapcsolatrendszere?

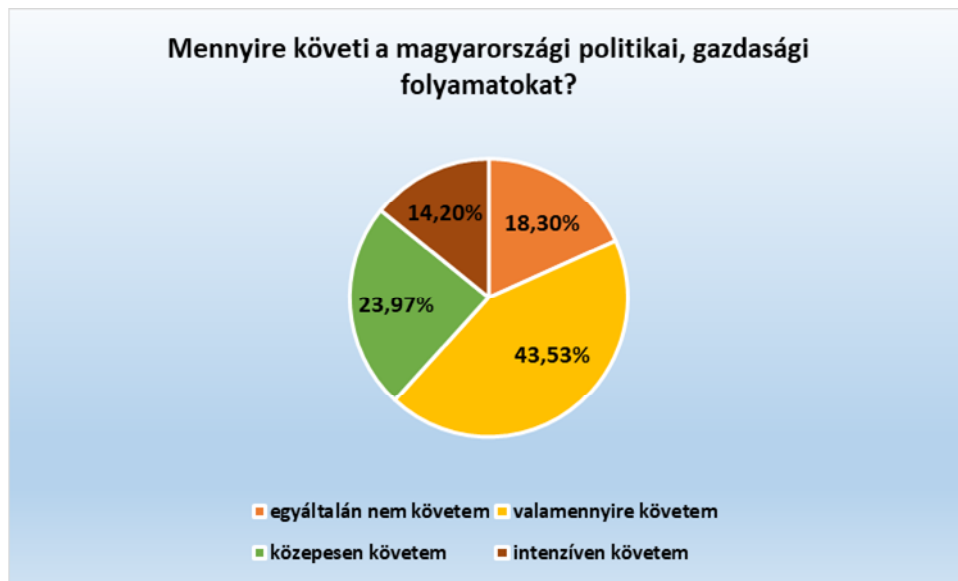
Mindeközben csupán minden ötödik ingázó magyar számolt be arról, hogy leromlott hazai kapcsolatrendszere (34. ábra). A túlnyomó többség meg tudta őrizni hazai kapcsolatait, sőt, tízből egy ingázó még bővíteni is tudta azokat.

35. ábra – A kérdőív kitöltői mennyi időt töltenek Magyarországon?

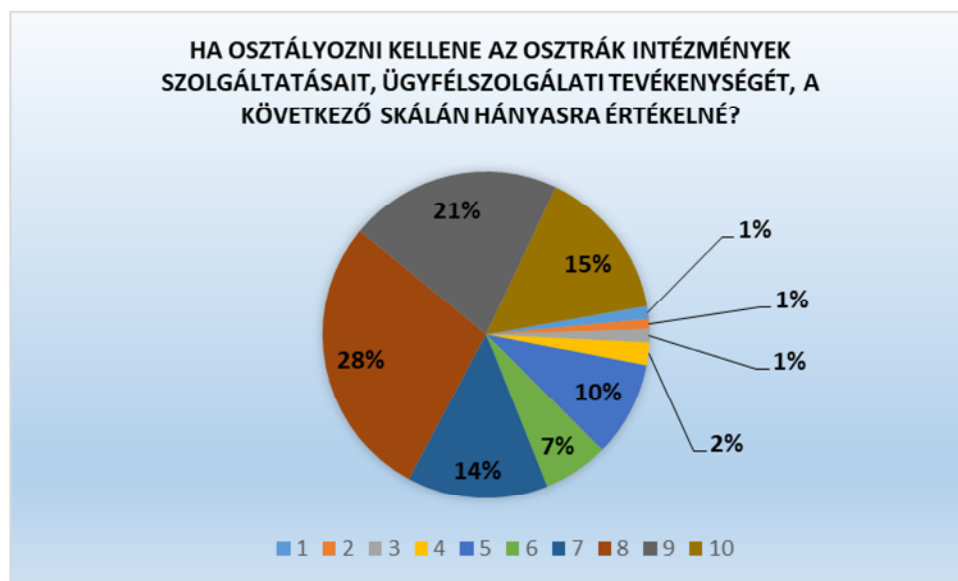
Ennek magyarázata lehet az is, hogy az ingázást nem feltétlenül úgy kell elképzelni, ahogy azt a határmenti legendákban elmesélik. E sztori szerint az ingázók csak aludni járnak

haza, napközben Ausztriában vannak. Ténylegesen vannak ilyen ingázók is, azonban ők csupán egy kisebbséget tesznek ki. Jelentős arányban a hétvégéken legalább itthon vannak az ingázók, nyilván ekkor ápolják a magyarországi családi, baráti és szakmai kapcsolataikat is (35. ábra). Meglepő módon azonban kifejezetten nagy a száma azoknak, akik akár napközben is otthon vannak! Ennek oka lehet, hogy Ausztriában jellemzőbb a részmunkaidős foglalkoztatás, mint Magyarországon, ezért bizonyos napokon, napszakokban az ingázók Magyarországon tartózkodhatnak hét közben is. Ápolhatják a kapcsolataikat, ügyeket intézhetnek, nem szakadnak el teljesen a magyarországi élettől.

36. ábra – A kérdőív kitöltői mennyire követik a magyarországi politikát, gazdasági folyamatokat?

A fentiek után nem meglepő, hogy arra a kérdésre, hogy mennyiben követik még az ingázók a magyarországi politikai, gazdasági folyamatokat, a legtipikusabb válasz az volt: valamennyire (36. ábra).

37. ábra – A kérdőív kitöltői hogyan értékelik az osztrák intézmények szolgáltatásait?

Rákérdeztünk arra is, hogy a magyarok mennyire értékelik az osztrák intézmények szolgáltatásait. A válaszokból kitűnik, hogy alapvetően elégedettek, tízes skálán a 8-9-10 pontszámok voltak a legtipikusabbak, ami a mindig kritikus magyaroktól igen jó értékelésnek számít (37. ábra).

38. ábra – A kérdőívet kitöltő tagja-e osztrák szakszervezetnek?

Rákérdeztünk arra is, hogy a kint dolgozó magyarok milyen arányban lépnek be az osztrák szakszervezetekbe. A legképzetlenebb magyar ingázókon kívül meglepődve tapasztaltuk, hogy körülbelül minden ötödik magyar belép az ottani szakszervezetbe. Ez meglehetősen magas arány ahhoz képest, hogy Magyarországon csupán a munkavállalók 9%-a szakszervezeti tag, bár nem éri el a még ennél is magasabb osztrák arányt. További kutatást igényelne annak felderítése, hogy tényleg ilyen motiválóan hatnak a magyarokra az osztrák szakszervezetek aktivizmusa, vagy arról van szó, hogy a kötelező osztrák munkáskamarai tagságot vélik egyes magyarok szakszervezeti tagságnak. Mindenesetre magasabb arányban vannak képviselve, mint idehaza.

3.3 AZ INGÁZÓKKAL FOGLALKOZÓ INTÉZMÉNYEK VIZSGÁLATA

Lényeges eleme volt a kutatásunknak az ember és a hatóságok, valamint az ingázókkal napi szinten foglalkozó hivatalok kapcsolata, gyakorlata, a problémák és hiányosságok elemzése. A felmérést a határmenti ingázókkal napi szinten foglalkozó legfontosabb szervezetekkel/intézetekkel személyes interjú keretében, vagy írásos megkeresés alapján készítettük el. A következő területekre kerestük a válaszokat:

- az intézményi együttműködés minősége Ausztrián és Magyarországon belül, ill. a határon átnyúló intézményi együttműködések minősége;
- általános tapasztalat a magyar munkavállalókkal történő kapcsolattartás/ügyfélforgalom során;
- a munkaerő-piaci határnyitás óta (2011) eltelt időszak legfontosabb tapasztalatainak összegzése, az ezekre adandó válaszok/kihívások összegzése;
- a két ország közötti interkulturális különbségek, az esetleges nehézségek megoldása, jó példák összegyűjtése.

Ezek az intézmények Magyarországon a Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyei

- kormányhivatalok vezetői, főigazgatói, továbbá foglalkoztatási, családtámogatási és társadalombiztosítási főosztályai, munkavédelmi, munkaügyi osztályai;
- megyei Nemzeti Adó és Vámhivatalok.

A fenti kérdéscsoportokon túl a következő témákban kértük az osztrák partnerintézeteknél dolgozó felelős vezetők, valamint az ügyintéző kollégák véleményét:

- a bér- és szociális dömping elleni osztrák törvény mennyire váltotta be a hozzá fűzött reményeket?
- munkajogi szabályok betartása, betartatása. Kiszabott bírságok, szabályszegések mértéke, az ezekkel kapcsolatos tapasztalatok;
- jelen van-e az ingázók, ill. a kint állandó lakhellyel rendelkező magyarok között az atipikus foglalkoztatás (részmunkaidő, otthonról végzett munkák, GYED-en lévő kismamák visszatérése a munkaerő-piacra, stb.)?

A fejezethez kapcsolódó mellékletek:

- Kérdőív az ingázókkal foglalkozó intézmények vizsgálatához német nyelven
- Kérdőív az ingázókkal foglalkozó intézmények vizsgálatához Kérdőív magyar szervezetek számára magyar nyelven

3.3.1 FELMÉRÉS AZ OSZTRÁK SZERVEZETEK KÖRÉBEN

A határ osztrák oldalán található szervezetek között is elvégeztük a magyar munkavállalók és álláskeresők munkaerő-piaci mobilitását, foglalkoztatását, szociális ellátottságát alapvetően befolyásoló külső tényezők feltárását, német nyelvű kutatás keretében.

A felmérés során számos intézményt/hatóságot megkerestünk, többnyire olyan szakértők véleményére voltunk kíváncsiak, akik napi vagy heti rendszerességgel kerülnek kapcsolatba a

határmenti ingázás kérdéskörével. Értékelhető válaszokat a következő szervezetektől kaptunk:

- Arbeiterkammer Niederösterreich (Alsó- Ausztriai Munkáskamara)
- BGKK - Burgenländische Gebietskrankenkasse (Egészségbiztosítási Pénztár Burgenland)
- AMS Burgenland (Burgenland tartomány Foglalkoztatási Hivatala)

A felmérés eredményei

Szerettük volna megtudni, hogy melyek azok a legfontosabb partnerek, társszervek, akikkel folyamatos kapcsolatot tartanak fent? Ezek a következők:

- magyar és osztrák munkaügyi központok (AMS), tartományi illetve megyei szinten
- adóhatóság (Finanzamt)
- gazdasági kamara (Wirtschaftskammer)
- osztrák munkáskamara (Arbeiterkammer)
- az osztrák társadalombiztosítás szervezetei (Sozialversicherung),
- egészségbiztosítási intézet (Krankenkasse),
- Burgenland tartományi hivatala (Land Burgenland)

Természetesen fontos, hogy lássuk, hogy melyek a munkájuk szempontjából legfontosabb intézmények? Itt a következő válaszokat kaptuk:

- a magyar munkaügyi hivatal
- a magyar adóhatóság
- AMS, BMASK, Landesregierung (osztrák munkaügyi hivatal, társadalombiztosítás, tartományi kormány)
- Land Burgenland (burgenlandi tartományi hivatalok)

Megkérdeztük, hogy hogyan minősítenék az együttműködést a magyar társszervekkel?

A válaszadók a *jó, megfelelő és kielégítő* válaszokat adták. Nem jónak, rossznak, elégtelennek senki sem nevezte az együttműködést.

A válaszadók megosztottak a tekintetben, hogy milyen jellegű kérdésekkel foglalkozik többnyire napi munkája során:

- nemzetközi munkakereséshez kapcsolódó kérdések (végzettségek elismertetése, nyelvtudás, felvételi elbeszélgetésre történő felkészítés stb.)
- jogi típusú kérdések (általános jogi tudnivalók, munkaszerződéssel kapcsolatos kérdések, EU-s jogszabályok alkalmazása)
- társadalombiztosítást érintő kérdések.

Ezek után arról faggattuk őket, hogy mi a tapasztalatuk a hozzájuk forduló magyar ügyfelek felkészültségét illetően a külföldi munkavállalás témájában?

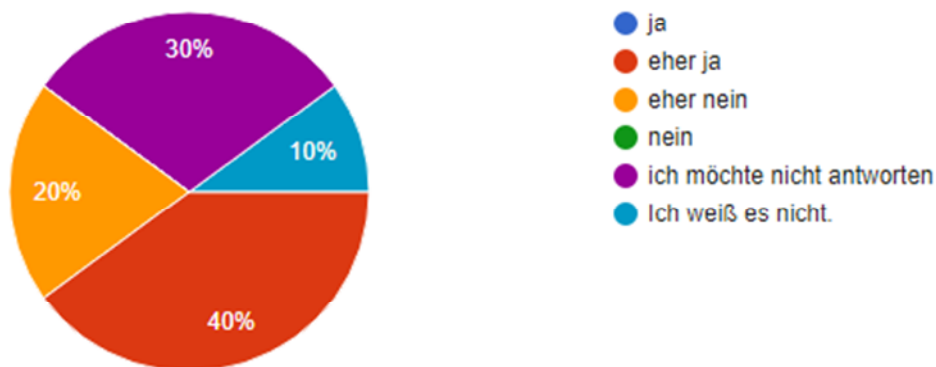
A leggyakoribb válasz itt az volt, hogy részben felkészültek, de igazából mindenfajta esettel találkozhatnak.

Arra is kíváncsiak voltuk, hogy tapasztalatuk alapján *milyen csatornákon szerzik be az információkat az ügyfelek?* Ezek elsősorban a

- közvetlen környezet (család, barátok) vagy
- önállóan kutatják fel (internet, média, broszúrák), ill.
- hivatalos csatornákon keresztül (tanácsadók, hivatalok)

2011-ben, amikor megnyílt az osztrák munkapiac a keleti munkavállalók számára, a parlament elfogadott egy úgynevezett bér- és szociáldömping törvényt. Ez szigorú ellenőrzést vezetett be a cégeknél, hogy betartják-e az osztrák munkavállalói jogokat, mindenekelőtt a minimálbér szabályozást. Rákérdeztünk, hogy *hatásosnak tartják-e a törvényt?*

Itt többen mondtak igent, mint nemet, de sokan nem kívántak válaszolni. Láthatólag nem egységes a kérdés megítélése.

39. ábra – A kérdőívet kitöltő hatásosnak tartja-e a szociáldömping törvényt?

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy *tapasztalataik alapján az osztrák munkaadók milyen mértékben tartják be az általános munkatörvényi előírásokat akkor, amikor magyar munkavállalókat alkalmaznak?*

Itt az általános vélekedés egyértelműen az volt, hogy betartják.

Megkérdeztük *mit gondolnak, azon magyar munkavállalók körében, akik Ausztriában állandó lakhellyel rendelkeznek, mennyire elterjedt az atipikus munkavállalás (részmunkaidő, home office, GYES-ről való visszatérés, stb.)?*

A válaszadók vélekedése szerint ez ritka, vagy egyáltalán nem fordul elő.

Annak ellenére, hogy mennyire elterjedt és népszerű az atipikus foglalkoztatási forma Ausztriában, ez az eredmény megerősítette azt a tapasztalatunkat, hogy a magyar munkavállalókat többnyire nem a részmunkaidőben, vagy otthonról elvégezhető munkakörökben foglalkoztatják.

Fontos kérdés volt, hogy *hogyan jellemeznék a magyar partnerintézetekkel az együttműködést?*

A válaszok egyértelműen pozitívak voltak. Ez a pozitív hozzáállás – mint azt a későbbiekben is látni fogjuk – kölcsönös, a magyar kollégák hasonlóan jó véleményt fogalmaztak meg osztrák kollégáikról.

Megkérdeztük azt is, hogy ha valamelyikőjük nem tartja megfelelőnek az együttműködés minőségét, miben látja ennek okát?

Az esetlegesen felmerülő nehézségek okai a következők lehetnek:

- kommunikációs nehézségek (nyelv, interkulturális különbségek)
- az eltérő jogi környezet miatti nehézségek
- adminisztratív nehézségek.

Kérdeztük őket arról is, hogy hogyan lehetne az intézmények közötti információáramlást, kommunikációt javítani?

A válaszadók egyértelműen a személyes és rendszeresen megtartott találkozók megtartására hívták fel a figyelmet. Ezek lehetnek:

- közös szakmai rendezvények, workshopok
- továbbképzések, tréningek
- interkulturális tréningek

Kértük őket arra is, hogy mutassanak be egy jól működő, példaértékű osztrák-magyar együttműködést, kezdeményezést, projektet környezetükből.

Kizárólag olyan – közös együttműködésben megvalósult, és évekig tartó - programokat/projektet említettek, amelyeknek a megkérdezett szervezetek partnerei, az ott dolgozó munkatársak pedig aktív szereplői, alakítói voltak. Ez meghatározta a 2011-es munkaerő-piaci határnyitás előtti és utáni aktív éveket, és a közös munkát a két ország között. Láthatóan pozitív képet hagyva a munkatársakban. Ezek a következő projektek voltak:

- EURES-T Pannonia²³
- IGR²⁴
- Jobtour²⁵
- NetLab²⁶

Nilván ezek után kíváncsiak voltunk ennek okára is, tehát arra, hogy miért tartják/tartották példaértékűnek a megjelölt együttműködést, kezdeményezést, projektet?

A következő válaszokat kaptuk:

- közvetlen információkat nyújtottak a szakértőktől az érintett érdeklődőknek
- sok szervezet vett részt benne, és lehetőség volt a tapasztalatcserére

²³ Osztrák-magyar határmenti munkaerő-piaci együttműködés 2009-2016 között: www.eures-pannonia.hu

²⁴ „IGR – Jövő a határtérségben”. 2008-2015 között az ÖGB és az MSZOSZ közös AT-HU határmenti projektje: www.igr.at

²⁵ „Jobtour - szakmák határon átnyúló összehasonlításának platformja”. AT-HU határmenti projekt 2009-2011 között: www.jobtour.eu

²⁶ „Netlab - Partnerség a munkaerő-piacért a régióban”. AT-HU határmenti projekt 2008-2012 között: www.netlab-online.eu

- a két ország közötti szakmákat és a végzettséget összehasonlító rendszer (Jobtour) hasznos lehet az álláskeresés során
- gyakorlatorientált projektek
- hálózatosodás, minőségi tanácsadás
- hatékony együttműködés munkaadói és munkavállalói szervezetek között
- mindent lefedő információnyújtás, jó hálózatosodási lehetőségek a releváns szereplők között

Kíváncsiak voltuk, miben látják a 2011. májusi munkaerő-piaci határnyitás óta eltelt időszak legnagyobb kihívását?

- megnövekedett ügyfélforgalom
- gyakran változó jogszabályi környezet Magyarországon
- a határmenti intézmények/szervezetek közötti együttműködés minősége

3.3.2 FELMÉRÉS A MAGYARORSZÁGI SZERVEZETEK KÖRÉBEN

Az ausztriai felméréshez hasonlóan párhuzamosan elvégeztük a magyar munkavállalók és álláskeresők munkaerő-piaci mobilitását, foglalkoztatását, szociális ellátottságát alapvetően befolyásoló külső tényezők feltárását is azon magyar háttérintézményeknél, amelyek aktívan részt vesznek az ingázók tanácsadásában, felkészítésben.

A felmérés során többnyire olyan szakértők véleményére voltunk kíváncsiak, akik napi vagy heti rendszerességgel kerülnek kapcsolatba ingázókkal, ill. a határmenti ingázás kérdéskörével, vagy szakértőként véleményükkel segíteni tudták kutatásunk sikerét (összesen 37 szakértői válasz). A három nyugat-magyarországi megyéből, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyéből a következő szervezeteket, ill. azok főosztályait vontuk be a megkérdezésbe:

Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal részéről:

- Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály
- Családtámogatási és Társadalombiztosítási Főosztály

Vas Megyei Kormányhivatal részéről:

- Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály
- Foglalkoztatási, Családtámogatási és Társadalombiztosítási Főosztály
- Foglalkoztatási Osztály
- Szombathelyi Járási Hivatal Foglalkoztatás, Családtámogatási és Társadalombiztosítási Főosztály, Egészségbiztosítási Osztály és Családtámogatási Osztály nemzetközi ügyekkel foglalkozó munkatársai

Zala Megyei Kormányhivatal részéről:

- Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály
- Családtámogatási és Társadalombiztosítási Főosztály

A felmérés eredményei

Szerettük volna megtudni, hogy melyek azok a legfontosabb partnerek, társszervek, akikkel napi munkájuk során folyamatos kapcsolatot tartanak fent? Ezek a következők:

- Nemzeti Adó és Vámhivatal
- megyei Kormányhivatalok (ezek különböző osztályai, pl. Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási főosztálya – pl. Nyugdíjbiztosítási feladatok)
- Járási Hivatalok, önkormányzatok
- Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal
- NEAK – Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő
- más egészségügyi szolgáltatók

Fontosnak tartottuk megtudni, hogy a fentiek közül melyeket tartják a munkájuk szempontjából a három legfontosabb intézménynek, és miért?

Attól függetlenül, hogy egyes ügyintéző, munkakörét tekintve melyik hivatallal kerül többször kapcsolatba, a válaszadók a következő intézményeket nevezték meg a leggyakrabban:

- Nemzeti Adó-és Vámhivatal,
- Kormányhivatalok, Járási Hivatalok
- NEAK – Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő

A szervezeti együttműködés leggyakrabban – értelemszerűen – adategyeztetés, adatszolgáltatás/adatkérés, igazolások beszerzése miatt történik. De előfordulnak olyan egyedi elbírálást igénylő esetek, ahol szükség van szakértői segítségre, ebben az esetben is történik személyes megbeszélés az érintett szervek között. Egyes intézetek szakmai felügyeletet biztosítanak, instrukciókkal látják el a munkatársakat, vagy külföldi partnerekkel tartják a kapcsolatot.

Megkérdeztük, hogy hogyan minősítenék az együttműködést a magyar társszervekkel?

A válaszadók a *magas színvonalú és megfelelő* válaszokat adták. Egyáltalán nem megfelelőnek senki sem nevezte az együttműködést.

A válaszadók megoszlottak a tekintetben, hogy milyen jellegű kérdésekkel foglalkozik többnyire napi munkája során?

Legnagyobb számban

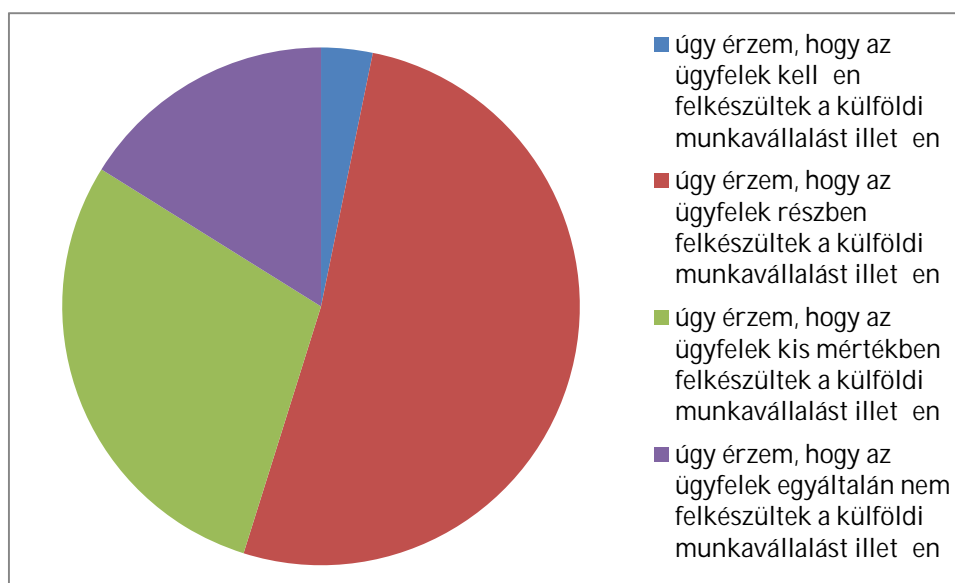
- a társadalombiztosításhoz kapcsolódó kérdések kérdéskörével találkoznak (egészségügyi ellátás, nyugdíj, munkanélküli járadék stb.)

Ezen kívül

- ausztriai munkakereséshez kapcsolódó kérdések (végzettségek elismertetése, nyelvtudás, felvételi elbeszélgetésre történő felkészítés stb.) ill.
- az álláskeresési ellátással, U1-es nyomtatvány igénylése, álláskeresési járadék megállapításával kapcsolatban, U1/E301 nyomtatvány igénylése külföldi társszervtől kérdéskörével találkoznak.

Ezek után arról faggattuk őket, hogy mi a tapasztalatuk a hozzájuk forduló magyar ügyfelek felkészültségét illetően a külföldi munkavállalás témájában?

A leggyakoribb válasz itt az volt, hogy *részben ill. kis mértékben felkészültek*, de igazából mindenfajta esettel találkozunk.

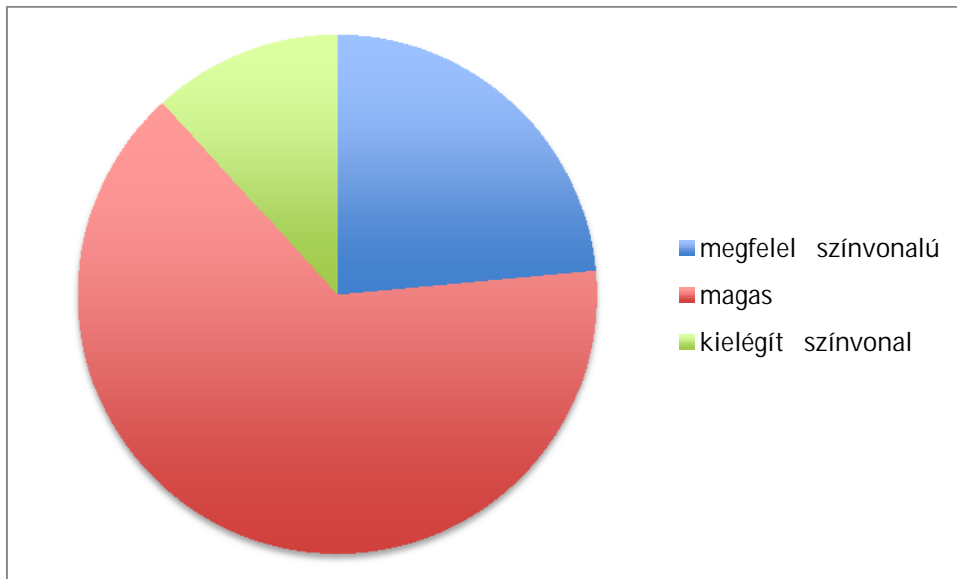
40. ábra – A kérdőívet kitöltő szerint az ügyfelek milyen mértékben felkészültek a külföldi munkavállalást illetően?

Arra is kíváncsiak voltuk, hogy tapasztalatuk alapján *milyen csatornákon szerzik be az információkat az ügyfelek?* Ezek elsősorban a

- szűkebb környezet (család, barátok) vagy
- önállóan kutatják fel (internet, média, brosúrák), ill.
- hivatalos csatornákon keresztül (tanácsadó szervezetek, kormányhivatalok)

Megkérdeztük, hogy *hogyan minősítenék az együttműködést az osztrák társszervekkel?*

A válaszadók leggyakoribb válasza a megfelelő színvonalú volt (65%), de többen értékelték magas (24%) és kielégítő színvonalúnak is (11%) az együttműködést.

41. ábra – A kérdőívet kitöltő szerint az ügyfelek milyen színvonalú az együttműködés az osztrák társszervekkel?

Megkérdeztük azt is, hogy ha valaki *nem tartja megfelelőnek az együttműködés minőségét, ez milyen területeken jelentkezik?*

Az esetlegesen felmerülő nehézségek okai a következők lehetnek:

- kommunikációs nehézségek (nyelv, interkulturális különbségek)
- a különböző jogi szabályozásból adódó nehézségek
- adminisztratív nehézségek

Kérdeztük őket arról is, hogy *hogyan lehetne az intézmények közötti információáramlást, kommunikációt javítani?*

A válaszadók egyértelműen – hasonlóan osztrák kollégáikhoz - a személyes és rendszeresen megtartott találkozók megtartására hívták fel a figyelmet. Ezek lehetnek:

- közös szakmai rendezvények, workshopok
- továbbképzések, tréningek
- interkulturális tréningek

Ezen felül javaslat született az elektronikus kapcsolattartás bevezetésének fontosságára is, ami által az ügyintézési idő jelentősen csökkenhetne, és a hatékonyság is javulhatna.

Kértük őket arra is, hogy *mutassanak be egy jól működő, példaértékű osztrák-magyar együttműködést, kezdeményezést, projektet környezetükből.*

Több munkatárs dicsérte az

- osztrák tartományi egészségbiztosítókkal való kapcsolattartást, ügyintézését
- a munkaügy, munkavédelem terén a közös ellenőrzések
- „E-jelű uniós nyomtatványokon keresztüli kommunikáció hatékonyságát”
- „IGR-Jövő a határtérségben” projektet
- „Uniós nyomtatványok igénylése, illetve megküldése a postai úton a két ország között gyors, pontos ügyintézés”
- „Külföldi formanyomtatványok gyors ügyintézése”

- EURES-T Pannonia

Nyilván ezek után kíváncsiak voltunk ennek okára is, tehát arra, hogy *miért tartják/tartották példaértékűnek a megjelölt együttműködést, kezdeményezést, projektet?*

Legtöbben a gyors és hatékony ügyintézés, a pontos tájékoztatást emelték ki az osztrák társszervek napi ügyintézési technikájáról (adatigénylés, formanyomtatványok kezelése, kérdések megválaszolása, stb).

Akik a határmenti projekteket emelték ki (IGR és EURES-T Pannonia), ők legtöbbször a közvetlen, olykor személyes kapcsolattartás lehetőségét, a hálózatosodást, a minőségi tanácsadást, a hatékony partneri együttműködést emelték ki, illetve azt, hogy számos esetben "hasonló kérdésekben ügyfeleinket tudtuk irányítani a projektben résztvevő szakszervezeti irodába" (adott ügyintéző tehermentesítése).

A fentiekkel ellentétes negatív példát, sikertelen ügymenetre is kértünk példát a munkatársaktól, erre nem érkezett konkrét példa, illetve csak egyes igazolások igénylése kapcsán késésről, elhúzódó ügymenetről számoltak be a kollégák.

„A probléma felmerülésénél mindig megoldást sikerült találni”

Kíváncsiak voltuk, miben látják a 2011. májusi munkaerő-piaci határnyitás óta eltelt időszak legnagyobb kihívását?

Fontossági sorrendben a következő válaszokat kaptuk:

- megnövekedett ügyfélforgalom
- ügyfelek tájékozatlansága
- gyakran változó jogszabályi környezet Magyarországon
- határon átnyúló intézményi együttműködések minősége
- a magyarországi intézmények/szervezetek közötti együttműködés hiánya
- magyar munkaerő-kölcsönző cégek működése (nem megfelelő tájékoztatás)
- adatforgalom minősége

Végül, személyes tapasztalatukra alapozva, megkértük a kutatásban részt vevőket, hogy fejtsék ki nekünk néhány mondatban javaslataikat, amely segíthet a kutatás céljainak elérésében, tehát segít a szervezeti együttműködés hatékonyabbá tételében, javításában.

- „A költséghatékonyság, és az ügyintézési idő csökkentésének szempontjából nagyon fontosnak tartanám, hogy az intézmények egymást közt elektronikusan tudjanak kommunikálni”.
- „Célszerűnek tartanám a külföldi biztosítókkal elektronikus úton tartani a kapcsolatot, a jelenlegi postai helyett. Így még gyorsabban tudnánk intézni az állampolgárok ügyeit”
- „Javasolnám az ügyfelek szélesebb körű tájékoztatását - már a munkavállalást megelőzően- a magyar és osztrák egészségbiztosítás területén a jogaikról és a kötelességükről. A tájékoztatás formája: rendezvény, kiadvány, elektronikus felület.”
- közösen elérhető adatbázisok létrehozása
- „Fontos volna az osztrák kollégákkal való folytonos kapcsolattartás, képzés, akár interkulturális találkozók lehetőségének megteremtése.”

FORRÁSJEGYZÉK

A Kárpát-medence régiói 14. – Burgenland, Jankó Ferenc, Fábián Attila, Hardi Tamás (szerk.), Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Bp., 2017

Statistisches Jahrbuch 2017, Statistik Austria

Politische Ökonomie Österreichs – Kontinuitäten und Wandel seit dem EU-Beitritt, Beigewum (Hg.) 2015)

57

OECD Economic Surveys – Austria, Bock-Schappelwein és mtsai, OECD 2009

„Az osztrák-magyar határtérség EU-csatlakozás óta eltelt tíz évének munkaerőpiaci folyamatai, annak gazdasági és társadalmi háttérfolyamatai, illetve ajánlások a jövőre nézve”
Kutatásvezető: Dr. Pogátsa Zoltán, Nyugat-Magyarországi Egyetem

A magyarországi európai uniós források felhasználásának és hatásainak elemzése a 2007-2013-as programozási időszak vonatkozásában, a GKI és a KPMG közös tanulmánya a Miniszterelnökség számára, 2017

Internet

<https://www.facebook.com/fairwork.at.hu/>

<https://www.hrportal.hu/hr/ausztriaba-ingazo-munkavallalokat-segito-projekt-indul-20171018.html>

http://hvg.hu/gazdasag/20150621_Hallgassa_meg_hogyan_beszol_Orban_arrol_h

http://www.arbeitsmarktprofile.at/1/teil_08.html

http://www.statistik.at/web_de/statistiken/arbeitsmarkt/index.html

http://www.burgenland.at/media/file/2210_G6_Nettojahreseinkommen_Unselbstaendige.pdf

<http://www.eures-pannonia.hu> - Osztrák-magyar határmenti munkaerő-piaci együttműködés 2009-2016 között

<http://www.igr.at> - „IGR – Jövő a határtérségben”. 2008-2015 között az ÖGB és az MSZOSZ közös AT-HU határmenti projektje

<http://www.jobtour.eu> - „Jobtour - szakmák határon átnyúló összehasonlításának platformja”. AT-HU határmenti projekt 2009-2011 között

<http://www.netlab-online.eu> - „Netlab - Partnerség a munkaerőpiacért a régióban”. AT-HU határmenti projekt 2008-2012 között: www.netlab-online.eu

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra – Ausztria aktivitási rátája az ezredforduló után (Forrás: Eurostat).....	17
2. ábra – A foglalkoztatási ráta Ausztriában [Forrás: Eurostat lfsq_ergan]	17
3. ábra – Ausztria és tartományai foglalkoztatási rátája 2015-ben, női szürke, férfi kék bontásban (Forrás: Statistik Austria).....	18
4. ábra – Az egy főre jutó tényleges fogyasztás alakulása Ausztriában és Magyarországon, euróban 2000 után (Forrás: Eurostat nama_co3_c)	19
5. ábra – Az egy főre jutó tényleges fogyasztás árindexe, 2000 után, E27=100% (Forrás: prc_ppp_ind)	20
6. ábra - Lineáris regressziós trendvonal az egy órára jutó termelékenység (EU27=100%) és nominális munkabér (€) között, 2010 (Forrás: saját számítás Eurostat alapján)	20
7. ábra – Jövedelmi terjedelmek Európában 2011-ben, vásárlóerő paritáson (Forrás: EU SILC)	21
8. ábra – Osztrák és tartományi nettó éves jövedelmek, női-középkék és férfi-világoskék bontásban, illetve együtt-sötétkék 2011 (Forrás: Statistik Burgenland).....	21
9. ábra – A külföldi munkavállalók aránya az egyes osztrák tartományokban, illetve Ausztria egészében (Forrás: HV, WIFO).....	22
10. ábra – Külföldi munkavállalók megoszlása Burgenland tartományban és Ausztria egészében, 2008 (Forrás: AMS, WIFO).....	23
11. ábra – A kérdőív kitöltői nemek szerinti bontásban.....	31
12. ábra – Házastársa, partnere szintén Ausztriában dolgozik?.....	31
13. ábra – A kérdőív kitöltői életkor szerinti bontásban	32
14. ábra – A kérdőív kitöltői iskolai végzettség szerinti bontásban	32
15. ábra – A kérdőív kitöltőinek nyelvismerete.....	33
16. ábra – A kérdőív kitöltőjének munkahelye ágazatok szerinti bontásban.....	34
17. ábra – A kérdőív kitöltőinek napi ingázásra fordított ideje egy irányban otthonától munkahelyéig	34
18. ábra – A kérdőív kitöltőinek napi ingázásának száma hetente	35
19. ábra – A kérdőív kitöltői hány éve dolgoznak Ausztriában	35
20. ábra – A kérdőív kitöltőinek összesen hány munkahelye volt eddig Ausztriában	36
21. ábra - A kérdőív kitöltőinek becslése arról, hogy a szakmájában Magyarországon elérhető fizetéséhez képes mekkora Ausztriában a fizetése	36
22. ábra – A kérdőív kitöltőinek lehetősége a megtakarításra.....	37
23. ábra - A kérdőív kitöltői építkeztek-e, vásároltak-e lakást amióta Ausztriában dolgoznak?	38
24. ábra – A kérdőív kitöltői hány évre tervezik az ausztriai munkavállalást?	39
25. ábra – A kérdőív kitöltői gondolkodnak-e ismét magyarországi munkavállaláson?	39
26. ábra – Milyen nettó bér esetén vállalna magyarországi munkát az ausztriai helyett?	40
27. ábra – A kérdőív kitöltői milyen egyéb feltételek mellett vállalnának magyarországi munkát?.....	41
28. ábra - A kérdőív kitöltői ausztriai tartózkodásuk alatt magasabb foglalkozásba kerültek-e?	41
29. ábra - A kérdőív kitöltői terveznek-e Magyarországon vállalkozást indítani?.....	42
30. ábra – Tervez-e más uniós államban munkát vállalni?	42

31. ábra - A kérdőív kitöltőinek változott-e a családi státusza az ausztriai munkavállalás óta?	43
32. ábra – A kérdőív kitöltőinek változott-e az egészségügyi státusza az ausztriai munkavállalás óta?	44
33. ábra – Hogyan minősítené ausztriai személyes és szakmai kapcsolatrendszerét (iskolai végzettség szerint?).....	44
34. ábra – A kérdőív kitöltőinek hogyan alakult a magyarországi kapcsolatrendszere?.....	45
35. ábra – A kérdőív kitöltői mennyi időt töltenek Magyarországon?	45
36. ábra – A kérdőív kitöltői mennyire követik a magyarországi politikát, gazdasági folyamatokat?.....	46
37. ábra – A kérdőív kitöltői hogyan értékelik az osztrák intézmények szolgáltatásait?	47
38. ábra – A kérdőívet kitöltő tagja-e osztrák szakszervezetnek?	47

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat – Jövedelmek Burgenlandban és Ausztria egészében 2014-ben (Forrás: Statistisches Jahrbuch 2017)	22
2. táblázat – Regisztrált nem önálló magyar munkavállalók száma Burgenland tartományban (Forrás: AMS Burgenlandban)	24
3. táblázat – A Burgenlandban regisztráltan dolgozó, nem önálló magyarok ágazatok szerint, 2014 februárja (Forrás: AMS).....	25
4. táblázat – Magyar munkavállalók Burgenlandban, 2014 februárjában (Forrás: AMS Burgenland)	26

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

Kérdőív az ingázók személyes és családi élethelyzetének és stratégiáinak felméréséhez

1. Mennyi a napi ingázási ideje egy irányba az otthonától a munkahelyéig, ajtótól ajtóig?

- a.) fél óra alatt
- b.) fél óra és egy óra között
- c.) egy óra és 90 perc között
- d.) 90 perc felett

2. Hetente hány napot ingázik?

- a.) 5 napot
- b.) 4 napot
- c.) 3 napot
- d.) 2 napot
- e.) 1 napot
- f.) egyéb:

3. Hány éve dolgozik Ausztriában?

4. Ez alatt hány munkahelye volt?

5. Jelenlegi munkahelyén hány éve dolgozik?

6. Mit gondol, az utóbbi időben nehezebbé vált munkahelyének megtartása, esetleg új munkahely megszerzése?

- a.) igen
- b.) nem

7. Érzése szerint lehetséges (jelenlegi szakmájában elérhető) magyarországi fizetésének hányszorosát keresi meg nettóban?

- a.) dupláját
- b.) tripláját
- c.) négyszeresét
- d.) többet

8. Gondolkodott-e ismét magyarországi munkavállaláson?

- a.) kevesebb, mint egy éven belül
- b.) 1-3 éven belül
- c.) több mint 3 év múlva
- d.) nem

9. Amennyiben újra Magyarországon vállalna munkát, hol tenné ezt?

- a.) visszaköltöznék a városba/településre, ahonnan jöttem
- b.) a nyugat-dunántúli régióban maradnék
- c.) Budapesten, vagy környékén
- d.) nem kívánok válaszolni/nem tudom

10. Milyen nettó bér esetén vállalna magyarországi munkát az ausztriai helyett?

- a.) csak hasonló bérezés esetén
- b.) 10-30%-kal kevesebb bérrel is elégedett lennék, ha Magyarországon dolgozhatnék
- c.) 30-50%-kal kevesebb bérrel is elégedett lennék, ha Magyarországon dolgozhatnék
- d.) akár 50%-os bércsökkentést is elfogadhatónak tartanék, ha Magyarországon dolgozhatnék
- e.) nem kívánok válaszolni

11. A béren kívül milyen egyéb feltételek teljesülése esetén vállalna magyarországi munkát? (Több választ is megjelölhet!)

- a.) jó munkakörülmények
- b.) ember centrikus cégvezetés
- c.) cégen belüli karrier- és továbbképzési lehetőségek
- d.) rugalmas munkaidő
- e.) egyéb:

12. Házastársa, partnere is Ausztriában dolgozik?

- a.) igen
- b.) nem
- c.) nincs házastársam, partnerem
- d.) nem kívánok válaszolni

13. Gyermekei hol tanulnak?

- a.) Magyarországon
- b.) Ausztriában
- c.) Máshol
- d.) Nincsenek gyermekeim
- e.) Nem kívánom közölni

14. Változott-e családi státusza az ausztriai munkavállalás óta?

62

- a.) megházasodtam
- b.) elváltam
- c.) nem változott

14/1. ha igen, ez mennyiben erősítette meg abban a szándékában, hogy Ausztriában maradjon?

15. Változott-e az egészségügyi státusza amióta Ausztriában dolgozik?

- a.) igen, az ingázáshoz kötődő betegségem lett,
- b.) igen, az ingázáshoz nem kötődő betegségem lett,
- c.) nem változott

15/1. ha igen, ez mennyiben ingatta meg abban a szándékában, hogy Ausztriában maradjon?

16. Építkezett-e, vásárolt-e lakást amióta Ausztriában dolgozik?

- a.) igen, Magyarországon
- b.) igen, Ausztriában
- c.) nem

17. Hány évig tervezi még az ausztriai munkavállalást?

- a.) rövid távon (max. egy-két év)
- b.) középtávon (2-5 év)
- c.) hosszabb távon (5 évnél is tovább)

- d.) kiszámíthatatlan
- e.) nem gondolkoztam még ezen

18. Tervezett-e Magyarországon vállalkozást indítani?

- a.) igen
- b.) nem

19. Képes-e ausztriai munkavállalása mellett megtakarítani?

- a.) jelentős mértékben
- b.) valamennyire
- c.) nem

20. Milyenek mondaná a német nyelvtudását?

- a) nem tudok németül
- b) alapszintű
- c) középszintű
- d) magas szintű

21. Ausztriai tartózkodása alatt került-e magasabb foglalkoztatási kategóriába?

- a.) sokkal magasabba
- b.) valamivel magasabba
- c.) nem változott
- d.) lejjebb kerültem

22. Ausztriai munkahelyén/munkahelyein került-e magasabb szakmai pozícióba?

- a.) igen
- b.) nem

23. Amennyiben tervezi, hogy más uniós tagállamban vállal munkát, melyik ez és miért?

24. Hogyan minősítené ausztriai személyes és szakmai kapcsolatrendszerét

- a.) alig ismerek valakit
- b.) közepes
- c.) kifejezetten sok mindenkit megismertem Ausztriában

25. Hogyan alakult magyarországi kapcsolatrendszere?

- a.) leromlott
- b.) változatlan maradt
- c.) bővült

26. Mennyi időt tölt Magyarországon? (Több válasz is bekarikázható!)

- a.) csak aludni járok haza
- b.) hétvégéken itthon vagyok
- c.) napközben is sokszor Magyarországon vagyok
- d.) egyéb:

27. Mennyire követi a magyarországi politikai, gazdasági folyamatokat?

- a.) egyáltalán nem követem
- b.) valamennyire követem
- c.) közepesen követem
- d.) intenzíven követem

28. Ha osztályozni kellene az osztrák intézmények szolgáltatásait, ügyfélszolgálati tevékenységét, a következő skálán hányasra értékelné? (1-egyáltalán nincs megelégedve, 10-teljes mértékben elégedett)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5
- f) 6
- g) 7
- h) 8
- i) 9
- j) 10
- k) nem kívánok válaszolni

29. Képes-e már önállóan eligazodni, intézkedni az osztrák intézményi, hatósági rendszerben?

- a.) igen, egyedül, minden területen
- b.) csak előzetes segítséggel
- c.) próbálkozom önállóan,
- d.) nem ismerem
- e.) egyéb:

30. Tagja-e osztrák szakszervezetnek?

- a.) igen
- b.) nem

31. Tisztában van a szakszervezetek munkájával, a munkaerőpiacon betöltött szerepükkel?

- a.) igen, igénybe is vettem/veszem rendszeresen a tanácsadásukat
- b.) igen, de nem volt rá szükségem, önállóan intézem az ügyeimet
- c.) nem, de szükségem lenne rá
- d.) nem, nem is kívánok kapcsolatba lépni velük
- e.) nem kívánok válaszolni

32. Mennyire ismeri saját országa intézményi és hatósági rendszerét? Képesnek tartja magát önálló ügyintézésre?

- a.) igen, egyedül, minden területen
- b.) csak előzetes segítséggel
- c.) próbálkozom önállóan,
- d.) nem ismerem
- e.) egyéb:

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

Fókuszcsoportos interjúösszegzés

MUNKAVÁLLALÓI KONTROLLCSOPORT

Résztevők: Főként a megyében működő nagyvállalatok munkavállalói (mellékelt jelenléti ív szerint).

66

Időpont: 2017. szeptember 11.

Helyszín: Magyar Szakszervezeti Szövetség Nyugat-dunántúli Regionális Képviselő Szombathely, Deák F. u. 42.

Ausztriai munkavállalási tapasztalatok

A résztvevők közül csak néhányan dolgoztak korábban Ausztriában alkalmi munkákban (mezőgazdasági, építőipari területen). A tapasztalatok szerint sok munkával magas jövedelmet tudtak elérni. A munkavállalás célja a magyarországi jövedelem kiegészítése volt.

Magyar vs. osztrák munkavállalás

A magyarországi multinacionális cégeknél jellemző a rendezett, hivatalosan fizetett, a KKV-khoz képest magasabb bér, több esetben nagyobb biztonságot nyújtó kollektív szerződés, kiegészítő juttatások. Véleményük szerint n. 300 ezres fizetéssel már nagyon sokan itthon maradnának. Az osztrák munkavállalási terveket hátráltatják a személyes, kulturális tapasztalatok is (Burgenland Ausztria legfejletlenebb régiója, és a lakosság képzettségi szintje is alacsonyabb). A migráns válság miatt a bejárás is bizonytalanabb lett, fokozódtak a határellenőrzések is az elmúlt időszakban. Ez is kockázatot jelent. Továbbá a távolabbi munkahelyek elérése már nem lehetséges napi ingázással, ott kell lakni, amely meglehetősen magas költség (kb. 1 000 EUR a rezsivel), és a megélhetés is drágább. A mostani 30, 40+-os korosztály nyelvismerete is alacsony, és az ausztriai boldoguláshoz, a megfelelő előmenetelhez, munkatársi kapcsolatok kiépüléséhez ismerni kell a német nyelvet. E nélkül alacsonyabb szintű munkahelyek betöltésére van lehetőség (pl. bányákban, mezőgazdaságban), de sokaknak ez is elegendő. A kevés nyelvtudással rendelkezők számára különösen fontos tanácsadás igénybevétele, amely a Magyar Szakszervezeti Szövetségnél elérhető (munkaügyi vitákat is megelőz, valamint érdemes tisztában lenni a TB, adózási, egészségügyi ellátási szabályokkal). Emellett az ingázáshoz a jogosítvány is alapfeltétel, mert tömegközlekedéssel nem lehet megoldani.

A 20-30%-kkal magasabb bérek a magyar nagyvállalatoknál (közép)vezető beosztású dolgozókat nem motiválja az ausztriai munkavállalásra, és nem tudnának hasonló munkakörbe kerülni. Saját szakmában való elhelyezkedést nehézkesnek tartják, mert jellemzően azért az alacsonyabb presztízsű állásokat töltik be a magyar és egyéb külföldi munkavállalók. Megfelelő életszínvonalat tudnak kialakítani Magyarországon is, és a családtól vennék el az időt az ingázás (elhangozott azonban az is, hogy a megyén belül is sokan ingáznak a munkahelyek koncentrálttsága miatt a foglalkoztatási központokba). Viszont a nyelvtudással rendelkezők elmondták, hogy a jelenlegi munkahelyük elvesztése esetén elsődlegesen ausztriai munkavállalásban gondolkodnának. A Nyugat-Dunántúli Régióban is tapasztalható munkaerőhiány miatt elindultak a béremelések, de a nagyvállalatok ezt bizonyos szintig vállalják be, és a nagylétszámot kitevő operátoroknál nagyságrendileg nem

lesz változás, hiszen az alacsony munkabér az egyik fő szempontja az ittlétüknek. A nagyvállalatoknál meglehetősen frusztráló azzal szembesülni, hogy több szempontból hatékonyabban, eredményesebben működő gyáregységeknek kell „eltartani” az anyacéget, pótolni a veszteségeket miközben a keresetek között óriási a különbség.

A Y, Z generációs fiatalok rugalmasabbak, mobilabbak, családi kötöttségek nélkül könnyebben mozdulnak, belevágnak a külföldi munkavállalásba, és a fizikai munkakörökben elérhető keresetek miatt érthető, hogy akinek van lehetősége, a nyelvet is beszéli, felvállalja ezt. Sokan hétfőtől péntekig a munkahely közelében laknak közös albérletben, a hétvégét pedig itthon töltik. Persze a családi kapcsolatoknak ez nem tesz jót.

A határ menti fekvés miatt elég gyakori családmódel, hogy a férj kint dolgozik, a feleség meg a családi ügyekkel, a gyerekekkel foglalkozik. Személyes tapasztalatok alapján ezek a hölgyek szívesen vállalnának munkát, ha lenne számukra megfelelő tartalmú kínálat, esetleg rugalmas foglalkoztatás, amely mellett a családi teendők is elláthatóak. Sajnos ebben még sok a teendő, mert a cégek még mindig kis számban alkalmazzák a részmunkaidőt, vagy kismama műszakot, osztott munkakört, illetve a kínált állások között a kvalifikáltabbaknak azért nem túl bő a kínálat. Ezért inkább otthon maradnak, és ezzel az inaktívok számát gyarapítják.

A munkavállalói érdekek védelme sokkal jobban érvényesül Ausztriában, mint Magyarországon. Erősebbek a szakszervezetek, és a munkarend is kiszámíthatóbb, az ünnepnapokat is jobban tisztelik, a munka-magánélet összehangolására jobban figyelnek. Nálunk az elmúlt időszakban a törvényi változások is kiszolgáltatottabbá tette a munkavállalókat, többnyire a munkáltatóknak kedveztek (pl. munkaidő keret).

Ausztriai és magyarországi munkavállalás mérlege a résztvevők véleménye alapján

	Előnyök +	Hátrányok -
AT	<ul style="list-style-type: none"> - magasabb bér - munkaszüneti napok - szociális juttatások - erősebb munkavállalói érdekképviselő - kiszámíthatóbb munkarend - magasabb színvonalú eü.-i szolgáltatás - 13-14. havi juttatások 	<ul style="list-style-type: none"> - ingázás - nyelv - családtól való távollét - kevesebb szabadidő - származás miatti hátrány - megkülönböztetés - alulfoglalkoztatás gyakori - végzettségek elismertetése nehézkes, költséges - autóhasználat amortizáció
HU	<ul style="list-style-type: none"> - család - itthon vagyunk - ismertebb jogi környezet - kapcsolatok 	<ul style="list-style-type: none"> - alacsonyabb bér - erős munkáltatói jogok - érdekképviselő gyengesége - gyengébb szociális ellátás, juttatások - túlzottan rugalmas munkarendek - autóhasználat amortizáció

SZAKMAI KONTROLLCSOPORT

Az ingázók között végzett kutatásunk nyomán következtetéseket vonhattunk le az ingázókkal kapcsolatos helyzetek *számosságáról*. Ez a módszertan azonban nem teszi lehetővé, hogy az egyes problémák *mélységéről* is számot adjunk. Éppen ezért fókuszcsoporthozott kutatást is végeztünk az ingázókkal foglalkozó szervezetek munkatársainak bevonásával.

A következő szolgáltatási területekről van szó:

- 1) Családtámogatási és Társadalombiztosítási Főosztály (Kormányhivatal - Járási Hivatal)
- 2) Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály (Kormányhivatal)
- 3) Egészségbiztosítási Osztály (Kormányhivatal - Járási Hivatal)
- 4) EURES tanácsadók (kormányhivatal)
- 5) Adózási kérdések (Vas megye)

A fókuszcsoporthozott kutatás célja az volt, hogy mélységében is megismerjük az ingázók jellemzőit. Példaképpen: előfordulhat, hogy egy jelenség csak relatíve kisszámú ingázót érint, azonban az azzal kapcsolatos ügyintézés olyan mértékben terheli meg az érintett hivatalok, szervezetek kapacitását, hogy súlyos problémaként jelenik meg az ingázáshoz kötődően.

A fókuszcsoporthozott kutatás eredményeit az alábbiakban összegezzük:

1.) A nyugdíj előtt álló férfiak erősen megjelentek, rokkantnyugdíj, özvegy halálesetek. Nem mindig vannak bejelentve. Jogászhoz általában a speciális esetekkel fordulnak, amit ők egyedül nem tudnak elintézni az osztrák hatóságokkal. A vélemény az volt, hogy az átlag ügyeket az osztrák hatóságok ügyfélbarát módon, gyorsan kezelik, de a speciális eseteknél elakad a rendszer.

„Szükség van ilyen jellegű jogi szolgáltatásra a magyar oldalon.”

2.) Tapasztalatok szerint, amikor az osztrák törvények eltérnek az uniósoktól, az osztrák ügyintézőket nagyon nehéz rávenni az EU-s jogszabályok alkalmazására. Sokszor ez eldöntené egyes ügyek sorsát, hiszen a mérvadó EU-s rendelkezések egyértelműek, de az osztrákok nehezen térnek el a saját jogértelmezésüktől.

3.) A fókuszcsoporthozott tagjainak tapasztalatai szerint a kérdőíves felmérésben érkezett visszacsatolásnál többen költöznek ki Ausztriába, és a magyar gyerekek nagyobb arányban tanulnak kint. Az ott tanuláshoz azonban állandó lakcím kell. Korábban az elnéptelenedő településeken az osztrák iskolák szívesen töltötték fel az iskolákat magyar „vendégtanulókkal”. Ezeket az iskolákat azonban később megbüntették, ezért ez a gyakorlat ma már annyira nem él. Üzlet lett a lakcímszolgáltatás, de a hatóságok szigorúbban ellenőrzik az életvitelszerű kint élést.

A fókuszcsoporthozott tagjai beszámoltak ennek negatív pszichés hatásairól a gyerekeknél: iskola után elhozzák a gyereket Magyarországra, ezzel kiszakítva őket az ottani iskolai társaságból, barátaiktól. Így se kint, se itthon nem alakul ki baráti közösség, kötődés. A fókuszcsoporthozott szerint a célliskolákban viszont pont a megjelenő nagyszámú magyar diák miatt már kevésbé hatékony az oktatás a német nyelv elsajátítása szempontjából, mert sokat beszélnek egymással magyarul, míg 10-12 éve még nem így volt, kevesebben jártak ki.

4.) A fiatal, 20-25 év közötti nők vendéglátásban nagyobb arányban jelennek meg. Kiküldetési szabálysértések is megjelentek magyar vállalkozók kinti munkavégzése esetében, 26 ezer eurós büntetés is előfordult.

5.) Előfordul, hogy a folyamat során osztrák jogi eljárási hibák jelentkeznek. Nem kap tájékoztatást (szükséges engedélyekről, munkaügyi szabályokról) a magyar vállalkozó az osztrák hatóságoktól Ausztriában, illetve a minisztérium tájékoztat, de csak a büntetést követően.

Vizsont arról is beszámoltak a fókuszcsoport tagjai, hogy az internetes tájékoztatás általában sokkal magasabb szintű, mint Magyarországon. Általánosságban az mondható el, hogy az általános tájékoztatás szintjén sokkal erősebbek akár elektronikus, akár nyomtatott anyagok terén, (lásd fenti példát), de az összetettebb ügyeket sokkal nehezebben kezelik, mint az itthoni ügyintézők.

6.) A1-es igazolás: ez a magyar foglalkoztatott ausztriai munkavállalásához kell. Maximum 2 évig lehet kiküldöttet foglalkoztatni. Itt az osztrák hatóság jogalkalmazást végez, de nem végez tanácsadást. Információnyújtásban, tájékoztatásban pedig nem kellően felkészültek. Nem az EU-s, hanem a nemzeti jogot alkalmazzák az osztrák hatóságok.

A nagyobb cégeknél javult a tájékozottság, de sok a probléma, hiányosság. Személyes találkozóval Ausztriában kezelhető az ügy. Magyarországon a kamaránál voltak tájékoztatások 2011-ig, de már megszűntek ezek.

7.) Problémát jelent az az eset, amikor valaki Ausztriában korengedménnyel eljőhet nyugdíjba, itthon még nem éri el a korhatárt. EHO-t kell fizetnie helyben, ha ellátást szeretne.

8.) Már elindult a visszaáramlás engedélyhez kötött szakmáknál (festő, burkoló, villanyszerelő) az ingázókkal foglalkozó EURES tanácsadók saját személyes tapasztalatai alapján. A kérdőíves kutatásunk alapján még mindig erős motiváció a magas fizetés. A visszaáramlás azokban a szakmákban jellemző, ahol itthon is közel azonos jövedelmet tudnak elérni a munkavállalók.

9.) A gyerekvállalás is vízváltató a visszatérés esetében. A gyerekvállalás után a nők esetében vagy nem mennek vissza Ausztriába (főleg ha a férj kint dolgozik, és jelentős ellátásokat kapnak: családi pótlék stb.), vagy csak részmunkaidőben. A hölgyek könnyebben találnak kint részmunkaidős állást. A magyarok kihasználnak minden szociális ellátás lehetőséget. A Magyarországon nem dolgozó házastárs és gyerek is biztosítottá válik Ausztriában.

10.) Divattá vált Ausztriában szülni. A magyarok jobban megbíznak az ottani egészségügyi rendszerben. Kockázatot jelent, ha a szülés közben komplikáció keletkezik (egy esetben 12 napos intenzív ellátás után 12 ezer eurós számlát is kaptak már). Ez esetben a születési anyakönyvi kivonatot, lakcímkártyát se lehet kiállítani.

A hazatérők egészségügyi ellátásának jogosultsága is időbe kerül, és közben komoly számlákat kaphat az EÜ ellátásról.

11.) Az előmenetelhez egy fontos adalék: a magyarok sokszor jogszabály alapján is előre mennek a foglalkoztatási besorolásban.

12.) Azokról is szó volt a fókuszcsoportos beszélgetésben, akik nem mennek ki Ausztriába dolgozni. Itt különböző okokat soroltak fel: nem kell utazni, nem kell idegen kultúrába beilleszkedni, hatóságokkal bajlódni. Ők főleg jó szakemberek, akik itthon is megélnék.

13.) A munkavállalók okítják egymást Facebookon is, de ebből vannak félrecsúszások is. Gyakran vannak álhírek, „kuruzslók” a neten, illetve nagy probléma még mindig a szürkegazdaságban működő tanácsadó szervezetek munkája, akik sok ügyfelet ejtenek át, majd ők fordulnak jogsegélyért az osztrák szakszervezethez vagy a magyar EURES tanácsadókhöz. Ebből a szempontból is fontos lenne a hivatalos, szakszerű jogi személyes tanácsadás.

14.) Magas szakszervezeti tagság: IGR projektben kifejezett cél volt az osztrák szakszervezeti belépés (kb. 2 000), de itt elég magas a tagdíj (1%). A Munkáskamaránál nem kell fizetni a jogvédelmi szolgáltatásért. Lehetséges, hogy valóban félreértették a szakszervezeti és munkáskamarai tagságot. A fókuszcsoport tagjai szerint kevésbé karolják fel a magyar munkavállalókat az osztrák szakszervezetek jogi képviselői.

15.) A családtámogatási rendszerben a jogviszonyváltozások okoznak problémákat. Mindkét ország védi a saját összegeit.

A fókuszcsoport tagjai javaslatokat fogalmaztak meg a hatósági együttműködésekhez is:

1. Jelenleg e-mailes kapcsolatok vannak a két ország ügyintézői, szervezeti között. Viszont sok szempontból előnyös lenne, ha rendszeres, negyedéves találkozókra lehetőség adódna. Rendszeres ügyintézői találkozókra az osztrák és magyar munkaügyi központok munkatársai között korábban sor került az EURES Pannonia működése alatt, ez viszont azóta megszűnt. Jó volt a tapasztalat, ezt kellene visszaállítani.
2. Az online ügyintézői rendszerek legyenek összekötve, hogy a hatékonyság javuljon, ill. gyorsítani lehessen az ügyintézés menetén.
3. Legyenek osztrák és magyar ügyintézők a társszerveknél mindkét országban. Ennek lehetőségét meg kellene vizsgálni.

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

Kérdőív az ingázókkal foglalkozó intézmények vizsgálatához

Ausztriai kérdések német nyelven

Erhebung bei den Institutionen im Rahmen der grenzüberschreitenden Arbeitnehmermobilität im Auftrag des Projektes „FAIRWORK“

71

Wichtiges Ziel der Erhebung ist die Untersuchung der Beziehung, täglicher Praxis, Probleme und eventuellen Mängel zwischen BürgerInnen und Ämtern, bzw. Institutionen bezüglich der grenzüberschreitenden Arbeitnehmermobilität. Die Erhebung wird im Rahmen von persönlichen Interviews und schriftlichen Ansuchen im Kreis jener ExpertInnen durchgeführt, die regelmäßige Kontakt zu ungarischen PendlerInnen haben. Die Erhebung konzentriert sich auf folgende Bereiche und sucht Antworten auf folgende Fragen:

- Qualität der institutionellen Zusammenarbeit innerhalb Österreich und Ungarn, bzw. Qualität der grenzüberschreitenden institutionellen Zusammenarbeit
- allgemeine Erfahrungen über mit ungarischen ArbeitnehmerInnen
- wichtigste Erfahrungen seit dem Arbeitsmarktöffnung von 2011, wichtige Herausforderungen/Antworten
- interkulturelle Unterschiede zwischen den beiden Ländern, Lösung der eventuellen Problemen, Sammlung von best-practice Beispielen.

In Ungarn werden folgende Institutionen in den Komitaten Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala einbezogen:

Führungskräfte der Regierungsämter, Hauptabteilungen der Beschäftigung, Familienförderung, Sozialversicherung und Arbeitsschutz.

Außer der og. Themen werden Führungskräfte bzw. operative tätige KollegInnen der österreichischen Partnerinstitutionen über folgende Themen befragt:

- wie effektiv ist das österreichische Gesetz gegen Lohn- und Sozialdumping?
- Einhaltung von arbeitsrechtlichen Regelungen. Mass der Ordnungswidrigkeiten, diesbezügliche Erfahrungen;
- sind bei den PendlerInnen bzw. bei den ungarischen ArbeitnehmerInnen, die einen festen Wohnsitz in Österreich haben, atypische Beschäftigungsformen verbreitet (Teilzeitbeschäftigung, Home Office, Wiedereinstieg nach der Karenz, etc.)
- Möglichkeiten und Herausforderungen der Einzelunternehmen auf dem österreichischen Markt;
- Lage und Herausforderungen der Fach- und Weiterbildung, bzw. Erwachsenenbildung (z.B. Mangelberufe, Änderungen von Berufen bezüglich der aktuellen technologischen Entwicklung).

Fragen in Österreich

Grundlegende Angaben:

- Arbeitgeber der Befragten
- Sitz (oder Ort der Beratung)
- Position (in welcher Position wird die Beratung ausgeübt?)

72

1. Wie oft treffen Sie pendelnde ArbeitnehmerInnen und/oder Arbeitssuchende?

- täglich
- wöchentlich
- keine direkte Kontaktaufnahme
- ich möchte nicht antworten

2. Mit welchen Institutionen treten Sie während Ihrer täglichen Arbeit am meisten in Kontakt? (Beschreiben Sie die Art dieser Geschäftsbeziehung!)

2.a Bitte nennen Sie die drei wichtigsten Institutionen für Ihre Arbeit.

3. Wie würden Sie die Kooperation mit den ungarischen Partnerinstitutionen beschreiben?

- gut
- angemessen
- befriedigend
- gar nicht gut
- Sonstiges:

4. In welchen Themenbereichen bekommen Sie die meisten Fragen während Ihrer täglichen Arbeit?

- Fragen bezüglich internationaler (auch ungarischer) Arbeitssuche (Zeugnisanerkennung, Sprachkenntnisse, Vorbereitung auf Bewerbungsgespräche, etc.)
- rechtliche Fragen (allgemeine rechtliche Informationen, Dienstvertrag, EU-Richtlinien, Regelungen, etc.)
- Fragen bezüglich Sozialversicherung (medizinische Versorgung, Rente, Arbeitslosengeld, etc.)
- Fragen bezüglich Steuern (Einkommensteuer, Unternehmenssteuer, etc.)
- Sonstiges:

5. Was denken Sie, wie gut informiert sind ungarische ArbeitnehmerInnen bezüglich grenzüberschreitender Arbeit im Allgemeinen?

- ich glaube, die KundInnen sind angemessen über die internationale/ungarische Arbeitssuche informiert

- ich glaube, die KundInnen sind teilweise über die internationale/ungarische Arbeitssuche informiert
 - ich glaube, die KundInnen sind befriedigend über die internationale/ungarische Arbeitssuche informiert
 - ich glaube, die KundInnen sind gar nicht über die internationale/ungarische Arbeitssuche informiert
6. Laut Ihrer Erfahrungen welche Informationskanäle benutzen Ihre KundInnen am meisten? (mehrere Antworten möglich)
- Erfahrungen der unmittelbaren Umgebung (Familie, Freunde, etc.)
 - die Informationen werden selbstständig recherchiert (Internet, Medien, Broschüren, etc.)
 - die Informationen werden durch offizielle Quellen eingeholt (Beratungsstellen, Ämter, etc.)
 - Sonstiges:
7. Was denken Sie, hat das Gesetz gegen Lohn- und Sozialdumping in der Praxis die Ziele des Gesetzgebers erreicht?
- ja
 - eher ja
 - eher nein
 - nein
 - ich möchte nicht antworten
 - Sonstiges:
8. In welchem Mass werden nach Ihrer Erfahrung die allgemeinen arbeitsrechtlichen Regelungen bei ArbeitgeberInnen, die ungarische ArbeitnehmerInnen beschäftigen, eingehalten?
- in hohem Mass
 - in eher hohem Mass
 - in niedrigem Mass
 - gar nicht
 - ich möchte nicht antworten
9. Wie verbreitet sind laut Ihrer Erfahrung bei den ungarischen ArbeitnehmerInnen, die einen festen Wohnsitz in Österreich haben, atypische Beschäftigungsformen (z.B. Teilzeitbeschäftigung, Home Office, Rückkehr in die Arbeit nach der Karenz)?
- sehr verbreitet
 - eher verbreitet
 - eher selten
 - selten
 - kommt gar nicht vor
 - ich möchte nicht antworten
10. Wie würden Sie die Qualität der Zusammenarbeit mit den ungarischen Partnerinstitutionen beschreiben?

- sehr gut
- eher gut
- eher schlecht
- schlecht
- ich möchte nicht antworten
- ich weiss es nicht

11. Falls Sie die Qualität der Zusammenarbeit nicht für angemessen halten, welche Mängel können Sie benennen? (mehrere Antworten möglich)

- Schwierigkeiten in der Kommunikation (Sprache, interkulturelle Unterschiede)
- Schwierigkeiten aufgrund der Verschiedenheit der rechtlichen Rahmenbedingungen
- administrative Schwierigkeiten
- Sonstiges:

12. Wie könnte nach Ihrer Meinung die Kommunikation und Informationsfluss zwischen den verschiedenen Institutionen verbessert werden? (mehrere Antworten möglich)

- gemeinsame fachliche Veranstaltungen, Workshops
- Weiterbildungen, Trainings
- interkulturelle Trainings
- Sonstiges:

13. Stellen Sie ein österreich-ungarisches best-practice Beispiel, Projekt, oder Kooperation aus Ihrer Umgebung vor.

13.a Aus welchem Grund halten Sie die angegebene Kooperation beispielhaft? (Bitte fassen Sie Ihre Gedanken in paar Sätzen zusammen)

14. In welchen Bereichen sehen Sie die grösste Herausforderung seit der Arbeitsmarkteröffnung von Mai 2011? (mehrere Antworten möglich)

- angestiegener Kundenverkehr
- mangelnde Informationen der KundInnen
- zu schnelle Änderungen in den rechtlichen Rahmenbedingungen in Österreich
- zu schnelle Änderungen in den rechtlichen Rahmenbedingungen in Ungarn
- Qualität der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit der zuständigen Institutionen
- mangelhafte Zusammenarbeit zwischen den Institutionen in Österreich
- Sonstiges:

15. Falls Sie weitere Erfahrungen oder Vorschläge haben, die zum Ziel unserer Erhebung beitragen können, bitte fassen Sie dies in paar Sätzen zusammen.

Wir bedanken uns, dass Sie für das Ausfüllen Zeit genommen haben und mit Ihrer Expertise zum Erfolg unserer Erhebung beigetragen haben.

Wir werden bei Bedarf gerne Sie und Ihre KollegInnen über die Ergebnisse der Erhebung informieren.

Mit freundlichen Grüßen,

Péter Csizmár – Forschungsleiter und Csaba Horváth – Projektleiter

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

Kérdőív az ingázókkal foglalkozó intézmények vizsgálatához

Az ingázókkal foglalkozó intézmények vizsgálata a FAIRWORK projekt keretében

Lényeges eleme a kutatásnak az ember és a hatóságok, valamint az ingázókkal napi szinten foglalkozó hivatalok kapcsolata, gyakorlata, problémák és hiányosságok elemzése. A felmérést a határmenti ingázókkal napi szinten foglalkozó legfontosabb szervezetekkel/intézetekkel személyes interjú keretében, vagy írásos megkeresés alapján készítjük el. A következő területekre fogunk összpontosítani és válaszokat keresni:

76

- az intézményi együttműködés minősége Ausztrián és Magyarországon belül, ill. a határon átnyúló intézményi együttműködések minősége;
- általános tapasztalat a magyar munkavállalókkal történő kapcsolattartás/ügyfélforgalom során;
- a munkaerő-piaci határnyitás óta (2011) eltelt időszak legfontosabb tapasztalatainak összegzése, az ezekre adandó válaszok/kihívások összegzése;
- a két ország közötti interkulturális különbségek, az esetleges nehézségek megoldása, jó példák összegyűjtése.

Ezek az intézmények Magyarországon a Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyei

kormányhivatalok vezetői, főigazgatói, továbbá foglalkoztatási, családtámogatási és társadalombiztosítási főosztályai, munkavédelmi, munkaügyi osztályai.

A fenti kérdéscsoportokon túl a következő témákban kérjük az osztrák partnerintézeteknél dolgozó felelős vezetők, valamint az ügyintéző kollégák véleményét:

- a bér-és szociális dömping elleni osztrák törvény mennyire váltotta be a hozzá fűzött reményeket?
- munkajogi szabályok betartása, betartatása. Kiszabott bírságok, szabályszegések mértéke, az ezekkel kapcsolatos tapasztalatok;
- jelen van-e az ingázók, ill. a kint állandó lakhellyel rendelkező magyarok között az atipikus foglalkoztatás (részmunkaidő, otthonról végzett munkák, GYED-en lévő kismamák visszatérése a munkaerő-piacra, stb.)?
- egyéni vállalkozó(k) lehetőségei, kihívásai az osztrák piacon;
- szak- és továbbképzés, valamint a felnőttképzés helyzete, kihívásai (pl. hiányszakmák, technológiai fejlődés által veszélyeztetett szakmák).

Magyarországi kérdések

Alapvető adatok:

- a kitöltő munkahelye,
 - székhelye (vagy tanácsadás helye),
 - beosztása (az ingázókkal milyen pozícióból foglalkozik?)
1. Milyen rendszeresen kerül kapcsolatba Ausztriába ingázó és/vagy ingázni szándékozó munkavállalókkal?
 - napi rendszerességgel
 - heti rendszerességgel
 - nem kerülök közvetlen kapcsolatba
 - nem kívánok válaszolni
 2. Milyen magyarországi intézményekkel kerül kapcsolatba napi munkája során? Kérjük, nevezze meg a munkája szempontjából legfontosabb három intézményt.
 3. Hogyan jellemezné az együttműködés minőségét a magyarországi társintézményekkel?
 - magas színvonalú
 - megfelelő színvonalú
 - kielégítő színvonalú
 - egyáltalán nem megfelelő
 4. Milyen jellegű kérdésekkel foglalkozik többnyire napi munkája során?
 - ausztriai munkakereséshez kapcsolódó kérdések (végzettségek elismertetése, nyelvtudás, felvételi elbeszélgetésre történő felkészítés, stb.)
 - jogi típusú kérdések (általános jogi tudnivalók, munkaszerződéssel kapcsolatos kérdések, EU-s jogszabályok alkalmazása)
 - társadalombiztosításhoz kapcsolódó kérdések (egészségügyi ellátás, nyugdíj, munkanélküli járadék, stb.)
 - adózáshoz kapcsolódó kérdések (személyi jövedelemadó, vállalkozási adók, stb.)
 - egyéb, éspedig:
 5. Mi a tapasztalata az Önhöz forduló ügyfelek felkészültségét illetően?
 - úgy érzem, hogy az ügyfelek kellően felkészültek a külföldi munkavállalást illetően
 - úgy érzem, hogy az ügyfelek részben felkészültek a külföldi munkavállalást illetően
 - úgy érzem, hogy az ügyfelek kis mértékben felkészültek a külföldi munkavállalást illetően
 - úgy érzem, hogy az ügyfelek egyáltalán nem felkészültek a külföldi munkavállalást illetően

6. Mi a tapasztalata az Önhöz forduló ügyfelek elsősorban milyen forrásból tájékozódnak? (több válasz is megjelölhető)
- szűkebb környezet (család, barátok) tapasztalata alapján
 - önállóan kutatják fel az információt (internet, sajtó, tájékoztató füzetek)
 - hivatalos forrásból (tanácsadó szervezetek, kormányhivatalok)
 - egyéb, éspedig:
7. Hogyan jellemezné az együttműködés minőségét az osztrák társintézményekkel?
- magas színvonalú
 - megfelelő színvonalú
 - kielégítő színvonalú
 - egyáltalán nem megfelelő
8. Amennyiben nem érzi megfelelőnek az együttműködés minőségét, ez milyen területeken jelentkezik? (több válasz is megjelölhető)
- kommunikációs nehézségek (nyelv, interkulturális különbségek)
 - a különböző jogi szabályozásokból adódó nehézségek
 - adminisztratív nehézségek
 - egyéb, éspedig:
9. Mit gondol, hogyan lehetne az intézmények közötti információáramlást, kommunikációt javítani? (több válasz is megjelölhető)
- közös szakmai rendezvények, workshopok által
 - továbbképzések, felkészítő tréningek által
 - interkulturális tréningek által
 - egyéb, éspedig:
10. Kérjük, mutasson be egy jól működő, példaértékű osztrák-magyar együttműködést, kezdeményezést, projektet környezetéből. Miért tartja példaértékűnek a megjelölt együttműködést, kezdeményezést, projektet? (pár mondatban foglalja össze)
11. Miben látja a 2011. májusi munkaerő-piaci határnyitás óta eltelt időszak legnagyobb kihívását? (több válasz is megjelölhető)
- megnövekedett ügyfélforgalom
 - ügyfelek tájékoztatlansága
 - gyakran változó jogszabályi környezet Ausztriában
 - gyakran változó jogszabályi környezet Magyarországon
 - határon átnyúló intézményi együttműködések minősége
 - a magyarországi intézmények/szervezetek közötti együttműködés hiánya
 - egyéb, éspedig:
12. Mit gondol, mennyiben segítené az Ön munkáját a nem állami szervezetekkel, intézetekkel történő együttműködés?

- nagymértékben
- kisebb mértékben
- egyáltalán nem látom szükségét
- nem tudom megítélni

13. Amennyiben van olyan további tapasztalata, javaslata, amely segíthet a kutatás céljainak elérésében, kérjük, fejtse ki néhány mondatban.

Köszönjük, hogy időt szánt ránk és szakértelmével segítette a felmérés eredményességét!

Eredményeinkről szívesen tájékoztatjuk Önt és kollégáit!

Üdvözlettel,

Csizmár Péter – kutatásvezető és Horváth Csaba – projektvezető